MUSHTAQ AHMED SHUJRA

ترقي پسند ماهوار سلسلو

نئين دنيا

پبليڪيشنس سکر

ڏياون
جي
پيداوار

Aftab Ahmed Soomro 'A'

سينگاريندڙ

- شيخ اياز
- وشنو ڀاٽيا
- امداد حسيني
- نجم عباسي
- تاج بلوچ
- ايم ڪمل
- حليم ٻروهي
- واجد ناز
- فهميدا رياض
- بردو سنڌي
- شوڪت شورو
- تاجل بيوس
- استاد بخاري
- افضل قادري
- ڪيهر شوڪت
- ملڪ نديم
- ادل سومرو
- زيب سنڌي
- رفيق سومرو
- قيوم لاڙائي
- ذوالفقار سيال
- مسرور لاشاري
- قلندر بدوي
- منظور بلوچ
- اياز گل
- رزاق مهر

۽ ٻيا

Aftab Ahmed Soomro
SHP. SIND

ترقي پسند ماهوار سلسلو

ٻارن ٻيو ڪتاب

”ڏياڻن جي پيداوار“

نئين دنيا
سڪرسنڌ

جولاءِ - آگسٽ 1976

مرتب:
رزاق مهر

ٻاڌهن پيلي:
نظير ٽوڻ

مئنيجر:
امانت جلباڻي

مصور:
منصور عالم من

پاران ايم ايچ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.

قيمت 3-00 روپيا

ائڊريس:
”نئين دنيا“ پبليڪيشنس
پوسٽ باڪس نمبر 36
بروهي محلو،
واريءَ ٽَڙ سکر سنڌ پاڪستان.

Digitized by M. H. Panhwar Institute of Sindh Studies, Jamshoro.

ڪجهہ پنهنجي پاران ....

جيون ڏکن ۽ سکن جي ڏکهي قافلي جو نانءُ آهي - جو ازل کان هلندو پيو هلي ۽ ابد تائين هلندو رهندو. جيستائين انسان جو وجود جڳ ۾ باقي آهي، اهو قافلو ائين ئي روان رهندو.

اها هڪ مڃيل حقيقت آهي، تہ زندگيءَ جي انهن لاهن چاڙهن جو مدار حالتن مٿان آهي. ڪنهنجي بہ زندگيءَ ۾ زهر پري ڇڏڻ انهن جي هٿ وس آهي. انهن جي وچاڙ پنجو ڙ کان ڪو بہ پاڻ بچائي نہ سگهندو آهي. ضرور ڦاسندو آهي. جڏهن بہ ڪو ڦاسندو آهي، تڏهن سندس خوشيون محرومين جو ماتمي ويس پائي ڇڏينديون آهن- نفرت ٿيي وينديون اٿس، تڏهن جڳ - جڳ ۾ رهندڙ انسانن کان - زندگي کان - ۽ زندگيءَ جي هڪ هڪ لمحي کان. مڃيون ٿا، تہ انسان حالتن جي هٿن ۾ راند يڪو آهي، پر هروڀرو ائين بہ ناهي تہ ڪو هو، سڀيءَ مان نهيل راند يڪي وانگر ڪمزور ۽ بيحس آهي- نہ. نہ، بلڪل نہ؛ هن ۾ هر غم کي سهڻ جي سگهہ موجود آهي. هو پٿر وانگر پڇي پري ناهي سگهندو. هو جبل جهڙو سخت آهي.

ان لاءِ - زندگي ڪيڏي بہ زهريلي ڇو نہ بڻجي وڃي - ان جي انت آڻڻ لاءِ ڪو فيصلو ڪرڻ انساني عظمت جي توهين چئبي - هٿ پير هڻڻ گهرجي - حالتن سان ٽڪر کائڻ گهرجي - جهڙي طرح وقت ٽڪ ٽڪ جي صدا هڻي اڳتي وڌندو رهيو آهي ۽ پنتي ناهي موٽيو. هلندو رهيو آهي - ساڳي طرح حالتون بہ هڪ جاءِ ٽڪاءُ ناهن ڪنديون - اينديون آهن، گذري وڃڻ لاءِ - اهي اينديون ئي رڳو وڃڻ ڪاڻ آهن. اڄ آهن، صبحائي ڪون هونديون - هليون وينديون. ها! ڪو نہ رهنديون - انهن کان ڊڄي جو بہ قدم کنيو ويندو، اهو غلط راهہ ڏانهن وٺي ويندو. حالتن سان ٽڪرائجي هيٺائي جي بت کي پڇي پورا پورا ڪرڻ ئي اڄ جي تقاضا آهي. انهيءَ قدم کي ئي صحيح قدم چئي سگهجي ٿو- اهوئي وقت جو صحيح فيصلو آهي *

- طارق اشرف ۽ ابراهيم منشيءَ کي آزاد ڪريو.
- سنڌي ڪتابن ۽ رسالن تان پابندي هٽايو.

رزاق مهر

سينگاريندڙ	* سينگار
شيخ اياز	وائي
وشنو ڀاٽيا	جوئاري
امداد حسيني	ٻوسٽ
تاج بلوچ	گيت - غزل
ايم ڪمل	غزل
واجد ناز	اڄ توکي ڏٺو ئي ٿيندو - ڏيڍي ڀانڊ - ڇؤ واٽي تي
ملڪ نديم	قران سان شادي
نجم عباسي	پنهنجي زماني کان اڳيرو
ٻردو سنڌي	گيت
تاجل بيوس	رت بنا ٿو رت گهرين
فهميدا رياض	نيڻ
افضل قادري	اڏمو
انور	نظم
حليم بروهي	١٢، مارچ ١٩٧٦
آستان بخاري	الا عشق اڪرن جو..........
شرجيل	بي سمجهه
ادل سومرو	وائي
نصير شاد	نظم
سوسن مرزا	ٻانهن ڪنگڻ
شوڪت حسين شورو	ڊهندڙ ديوارون
عثمان ميمڻ	ڀنڀڪڙا
در محمد پٺاڻ	وائي
امين تيبو	گيت

نور گهلو	ٽوپ جواب
ڪيهر شوڪت	ڏٻاڻن جي پيداوار
اطهر منگي	ٻوڙهو لوڙهو - ڪارو ڪاري
منوهر پريم ساگر	وائي
وفا ناٿن شاهي	غزل
وقار	غزل
محسن لاڙڪاڻوي	گيت
لقمان حڪيم	بدلو
رفيق سومرو	لڙڪندڙ لاش وڃندڙ گهنب
حبيب چانڊيو	آزاد نظم
رحمت	آزاد نظم
اسلم سنڌيلو	دوها
مير محمد پيرزادو	آرزو
منظور بلوچ	آزادي
رسول بخش قريشي	ماٺيو
رسول ميمڻ	وائي
امانت جلباڻي	مينٽل ڪيس
راحم صديقي	غزل
حبيب بروهي	سليمن جي ٻاچي ۾ - واڪا
نظير ڏوڻ	تون ۽ مان
الطاف بيدار	ڪو ٻڌائي؟
زيب سنڌي	نمازي
اياز گل	غزل
رزاق مهر	ٿاڪ منجهند
۽	
ٻيا....	

وشنو پاڌيا

جوئاري

ڪهاڻي

نيولد کي اميد هئي ته جيئن ئي راند ۾ ڪيس جوڪر ملندو ته سندس رمي تيار ٿي ويندي. جوڪر ملندي ئي قسمت هڪدم ڦيرو کائيندي ۽ قسمت جي ڦيري ڪاڻ سان گڏ بس پئسائي پيسا اچڻ شروع ٿي ويندا. هو صبح کان هيلتائين ٢٤٠ رپيا هارائي چڪو هو. پئسا چڻ هن وٽان ترڪندا ٿي ويا. چڻ نيوند کان هنن رسڻ شروع ڪيو هو. پوءِ به هڪ اميد جي سهاري نيوند پتن ۾ نظرون الجهائيندو رهيو. هڪ اڻڏي اميد. هڪ اونداهي اميد. ائين اڳ به ٿيو آهي ته جيئن ئي بازيءَ ۾ نيوند وٽ جوڪر آيو آهي هنجي قسمت پلٽو کاڌو آهي. پر لڳي ٿو اڄ جوڪر ڦلابازين کائڻ ۾ مشغول آهي. نيوند وٽ اچڻ جي تڪليف گوارا نٿو ڪري.

فاروق نيوند تي قياس کائيندي چيو "سائين اڃا به چاهين ته اٿي سگهين ٿو. اڄ تنهنجي لڪ گاندو آهي، منهن چا ڪٽي ٻٺايو اٿيئي."

"چپ ڙي سوئر! ڏسج ويهي جوڪر اچي ته پوءِ توهان سڀني جا پار ڏين نه وڃايان ته منهنجو نالو نيوند ناهي" خود اعتمادت سان نيوند چيو.

هن پتن ۾ نظرون الجهايون. پتن ڪنڻ کان اڳ هن هڪ هڪ پتي کي چميو هو ۽ اها آس رکي هئائين ته هن ڀيري ڀاڳ موڙ کائيندو. پر اهڙا ته ردي پتا هٿ ۾ هئس جنهن مان رمي ٺهڻ جا ڪي به آثار نٿي نظر آيس. پاڻ ته راند کيس پتڪ ڏسي ڪرڻي پيئس يا مٿس چڙهيل پائنٽس جا پئسا چڪائي ڏيندو ٿي ويو.

فاروق کي نيوند سان همدردي هئي، سمجهائيندي چيائينس "سائين اڃا به ضد نه ڪر. اڄ تنهنجي ڪنڊ جو ڪو به چانس باقي ڪونهي. نو لڪ، نو چانس."

دستور پنهنجي عادت مطابق هر گهڙي سائين کي چتاءُ ڏيندو ٿي رهيو هو. "چالو ني بابا! چالو ني بابا!" هن جي ڳالهائڻ جو لحظو مخصوص پارسي لحظو هو. ۽ ڪنڌ هيٺ ڪرڻ سان هن جي عينڪ هيٺ لڙڪي ٿي آئي ۽ وري ڪنڌ کي ائين جهٽڪو ٿي ڏنائين جو عينڪ پنهنجي اصلي نڪائي تي جمي ٿي ويٺي. رمي راند نه هئي، چڻ ڪا ڪناڙي گاڏي هئي. جيڪا تمام ڌيمي رفتار سان ڏکجي ڏکجي هلي رهي هئي. ان کي هلائڻ لاءِ چڻ دستور ڌڪا ڏيئي رهيو هو.

دستور جو پيءُ مولي باٽليوالا ڪمري جي ڪنڊ ۾ ويٺو رجسٽر کولي مٽڪي جي انگن جي اسٽڊي ڪري رهيو هو. (مٽڪو: بمبئي جي مجموعي جوئا آهي. جنهن تي رپيو لڳائڻ سان ٩ رپيا ملندا آهن. ان کي

چالو ڪرڻ جو شرف سنڌي رتن کتري کي آهي. انگن جي بڪنگ ڪندڙن کي "بڪي" چئبو آهي. اندازي موجب روز هڪ ڪروڙ رپين جي مٽڪي جوئا هلي ٿي ۽ لکين ڪٽنبن جي جياپي جو آڌار اها جوئا آهي. هن ڌنڌي ۾ منسٽر، پوليس آفيسر، پوليس، مڊل ڪلاس جا ماڻهو، بيروزگار نوجوان، عورتون، ٻڍا ۽ ٻار رڌل آهن.

نراسا لاءِ اميد جو ترورو ان جرئا سٽين کي ڪنگال ۽ ڪنگالن کي سٽيو ٻڌايو آهي. ورزولي، ڪلباڻ، پريل، دادر مٽڪي جي انگن کي رجسٽر ۾ درج ڪندو آهي، ۽ انهن انگن جي آڌار تي گهرو سوچ ويچار ڪري ڪئالڪوليشن سان ڪو انگ چونڊيندو آهي. پوءِ چڻ ان انگ کي مٺ ۾ ضبط ڪري سائين بابا جو نالو وٺي ڦوڪ ڏيندو هو. يعني انگ سڌ ٿي ويو. ڪيس وشواس هو ته هڪ نه هڪ ڏينهن ڪيس چڪڙي ضرور لڳندي، ۽ سادا چار هزار رپيا ملندس. بس پوءِ زندگيءَ جا باقي ڏينهن مزي ۾ گذريندو. هونئن ته ننڍيون وڏيون رانديون کٽي چڪو هو. پر ان سان ڪيس سنتوش نه هو. چو جو جوئا به هوس جيان آهي. جنهن جي ڪابه پڄاڻي ڪونهي پنهنجي ڪئلڪوليشن جي آڌار تي هو پين کي ٽپس ڏيندو هو، ته اهي کٽي ايندا هئا. پر پاڻ جيڪڏهن انهن ٽپس تي کيڏندو هو ته هارائيندو هو. هر مهيني هندستان جي سڀني اسٽيٽس جي لاٽرين (هڪ رپئي ۾ لک رپيا) ۾ قسمت آزمائي هئائين پر قسمت جو بند تالو کلندو نظر نٿي آيس.

مولي باٽيوالا کي هڪ ڳالهه جو فخر هو "مون جهڙو سياڻو جوئاري سڄي دنيا ۾ ڪونهي." ۽ ماڻ ساڻ ارمان به هيس، جوئا وڏي بيوفا آهي. جوئا ان بيوفا عورت جيان آهي جيڪا عاشق کي تباه ڪري ڇڏيندي آهي. پر پنهنجي محبت جي نظر عنايت نه ڪندي آهي. ۽ جيڪڏهن نظر عنايت ڪري. پوءِ ماڻهو رنڪ مان راجا بڻجي وڃي." جوئا جي ان عاشقي سبب ڪيس گهر جو هڪ ٽڪ ٽپڙ يا ته گروي رکيو پيس يا وري وڪڻيو پيس. ان هوندي به ان جي دل جوئا مان کٽي نٿي. پنهنجي پٽ دستور کي پنهنجي نقش قدم تي هلندو ڏسي هو سوچيندو هو ته دستور ضرور ڪامياب جوئاري بڻجندو. اڪثر دستور کٽندو رهندو هو. پر جيترو کٽندو هو اهو سڀ دارون، مرغي، رنڊيبازي ۾ هليو ويندو هو. بچائيندو ڪجهه به نه هو مولي پنهنجي نيم مطابق رجسٽر کوليو، متي ماريندو نون نون انگن جي تلاش ڪندو رهندو هو. مولي جي ڳلي ۾ سنت سائين بابا جو لاڪيٽ هو. راند کٽندي هو سائين بابا جا شڪرانا مڃيندو هو. ۽ اڪثر چوندو رهندو هو ته "سائين بابا ورلڊ ۾ گريٽ آهي. گريٽسٽ. هر مصيبت ۾ مونکي سائين بابا سات ڏيندو آهي."

نيوندڪي ياد آيو ته هو پنهنجي ڪپڙي جي دڪان "لڪي ڪلاٿ اسٽور" کان هيٺ لٿوئي هو. جو سامهون دستور ٽڪرائجي ويس. ڪيس روڪي پڇيائين، "چو سائين! اڄ عيد جي ڏينهن به هاليڊي نه اٿئي؟"

نيوند رکجي ويو. چيائين، ”گهر اسان کرڻ لاءِ وچي رهيو هوس. اسان دڪاندار ماڻهن لاءِ ڪهڙو هاليڊي؟“

”ڇو پبلڪ اسٽاپ ائڪٽ هيٺ ڪابه ايسٽبلشمينٽ اٺن ڪلاڪن کان وڌيڪ کليل نٿي رکي سگهجي؟“

سرڪاري ائڪٽن طرف ڪير ڌيان ڏيئي؟ دڪاندار جيڪڏهن فقط اٺ ڪلاڪ دڪان هلائيندو ته فقا ڪيڏا پوندس. توکي خبر ناهي ته دڪان ۽ مسان ۾ ڪو بنيادي فرق ڪونهي. مسان ۾ مردو ڪهڙي مهل ٿو سڙڻ اچي، چوڻ مشڪل آهي. ساڳي ريت دڪان ۾ گراهڪ جي آمد ڪڏهن ٿي ٿئي، اهو طئه ناهي- يعني گراهڪ ۽ مردي جي اچڻ جي ڪابه ويلا ٿي سگهي ٿي.“

”اڙي سائين! توکي ڪهڙي چنتا آهي؟ دڪان تي پنهنجا ماڻهو ٿي اٿئي. پوءِ ته پاڻ توکي آزادي هئڻ گهرجي.“

”بابا جي! “نيوند چيو،” مان نار جو ڏڳو آهيان- چوويهه ڪلاڪ نار ۾ ٻڌجي هلڻو اٿم. دڪان تي ڊيوٽي نه ڏيندس ته کائيندس ڇا؟“

ورجائيندي دستور چيس، ”چرچو ٿو ڪرين سائين! ٻڪ جي توکي ڪهڙي خبر؟“ نيوند چيو، ”هتي جڏهن آيا سين ته اسانجي ڪهڙي حالت هئي؟ جانورن جي وٿاڻن ۾ رهيا سين مٿيءَ گدڙيل ان ڪاڏو سن. پيرن ۾ ڪنڊا چپيندا هئا. اس ۾ ڏين جي ڇٽ ٽپندي هئي. زندگي اونداهي هئي. هي ته اسان پنهنجي همت، محڪم ارادي ۽ پورهئي سان هن حالت ۾ پهتا سين“

کلهي تي ٿڪ هڻندي دستور چيو، ”چڏ اهي روئڻا. ان لاءِ سڄي زندگي پئي اٿئي؟ ڇا هاليڊي خالي وڃائيندي؟ اڄ ٿي وڃي؟“

نيوند چيو، نه دستور! مون قسم کاڌو آهي. مان جوئا نه ڪندس. اڄ منهنجي ٻبي ڊالي جو برٿ ڊي آهي.“

مسڪرائيندي دستور چيو، ”واڌ ايئون هجنئي سائين! برٿ ڊي يعني اڄ لڪ ڊي آهي. ان لڪ جو فائدو نه وٺين ته پوءِ تون احمق چئبين!“

”ڇا مطلب؟ نيوند چيو.“

”سائين! مطلب صاف آهي. سمجهه ته جيڪڏهن اڄ تنهنجي قسمت خراب آهي، ته اڄ توکي تنهنجي ٻبيءَ جي قسمت ساٿ ڏيندي.“

”اهو ڪيئن ٿو ٿي سگهي؟ “مشڪي نيوند پڇيو.

”آزماءِ ڏس!“

”پر مون ٻبيءَ سان پرامس ڪيو هو ته، مان تو لاءِ برٿ ڊي ڪيڪ ۽ گفٽ وٺي ايندس. هو منهنجو انتظار ڪندي هوندي. منهنجي لاءِ اکيون پائي ويٺي هوندي.“

دستور چيس، يار! برٿ ڊي صبح سان ٿوريئي ملهائبو آهي؟ برٿ ڊي ته هميشه رات جو سيليبريٽ ڪبو آهي. بس ٻه ٽي ڪلاڪ ٿي ته راند هلندي. پوءِ تون خوشيءَ سان وڃي برٿ ڊي جائن ڪج، ڇئه، هلين ٿو؟“

ڪجهه دير لاءِ نيوند پڌ تر ۾ رهيو. ڪيس لڳي رهيو هو، اڄ ضرور ڪٿندس. جيڪڏهين ڪٿندس ته بيبي کي فراڪ پيس، نوان سئينڊل، نيڪلس وغيره ضرور وٺي ڏيندس.

”هل!“ نيوند چيو.

۽ هيلتائين نيوند ۲۴۰ رپيا هارائي چڪو هو. هو صبح جو يارهين بجي راند تي ويٺو هو. هاڻ رات جا نو ٿيا هئا. وقت جيان بازيون به سندس هٿن مان کسڪي چڪيون هيون. هو اڳيان رکيل گلاس مان وسڪي جو ڍڪ ڍڪ پي رهيو هو. اها وسڪي بيبي ڀالي جي برٿ ڊي جي خوشي ۾ گهرائي وئي هئي. پارٽي ڏيڻ لاءِ التجا ڪئي هيس.

نيوند سوچيو، گهر ۾ مهمان، ڀالي جون ساهيڙيون، منهنجا مائٽ وغيره به اچي چڪا هوندا سندس تلاش جاري هوندي. غير حاضر پائي گهر جي ڀاتين کي ٻاهر وارن اڳيان شرمندو ٿيڻو پوندو. گهٽ ۾ گهٽ مونکي انفارم ڪرڻ گهربو هو. هاڻ ته گهر وارن کي اجائي پريشاني ٿيندي. ڊڪ ڊوڙ ڪرڻي پوندن. مونکي نه ڏسي هو بي آرام ٿيچي پوندا.

نيوند جي زندگي ۾ اهو پهريو موقعو ڪونهي، هن کان اڳ به اڪثر هو گهر کان گم رهيو آهي. نيوند کي ياد آيو ته اهڙن موقعن تي گهر پهچي وائي سور، ڏاڙ سور، پاساري ۾ سور، ۽ چيلهه سور وغيره جا بهانا ڪندو آهي. ۽ گهر وارا پنهنجون سڀ شڪايتون وساري سندس ٽهل ۾ لڳي ويندا آهن. ان نقاب مان ڪيس اهو فائدو پوندو آهي. ته هو سوالن جا جواب ڏيڻ کان بچي پوندو آهي ۽ سوالن جا چهرا فيڊ آئوٽ ٿي ويندا آهن. ڪڏهن وري ڪنهنجي موت، مڱڻي، شادي، بيماري وغيره جو بهانو به ڪتب آڻيندو آهي.

نيوند اڪثر سوچيندو آهي ته مان جيئان ڇو ٿو؟ منهنجي پنهنجي ڪابه شخصي آزادي ڪونهي؟ مان رشتن جو غلام آهيان. مان جيئان ٿو ته فقط ٻين لاءِ ڇا منهنجي پنهنجي شخصي خواهش ڪونهي؟ دڪان، کان گهر. ۽ گهر کان دڪان. ساڳيو روٽين. جنهن ۾ تبديل جي ڪابه گنجائش ڪونهي.

آزادي ڇا آهي؟ هوا جي جهونڪي جيان، جتي دل چاهي؛ هلي وڃجي. نون نون ديشن، نون نون چهرن، نون نون رنگن، نين نين خوشبوئن جي تلاش ۾. نيوند جي ڪلپنا جا کنڀ حقيقت جي گهاٽي ۾ پيسجي ختم ٿي ويا هئا.

آخر منهنجي وجود کي ڪهڙي معني آهي؟ انسان جي اردگرد اها رشتن جي ڄار نہ هجي ها. هينئر ته فقط ان ڄار ۾ تڙڦي تڙڦي ساه ڏيڻ جون گهڙيون ڳڻيون آهن. آزادي سان ساه به نٿو کڻي سگهجي. ساهن تي به ٻين جي ملڪيت آهي. زندگي ڇا آهي؟ فقط سروائيو ڪرڻ لاءِ تڙڦڻ؟ محض تڙڦڻ. ڦٿڪڻ. ڇٽپٽاهٽ ۽ بس. سپنن، ڪامنائن اڇائن، واسنائن جي ڄار ۾ اٽڪيل مڇي. مڇي کي به آزادي سان ساه کڻڻ ڪٿي ٿو ڏنو وڃي؟

نفرت ۽ وڳاريندي نيوند گار ڏني، ”حرامزادو! شيتي سڀ مال ماري ويو.“ شيتي جي بلوهڻ ڇهري تي ڪوبہ رد عمل ظاهر نہ ٿيو. فاروق چيو، ”سائين پڙڪي نہ وڃ! ڪنهن هارائڻ تہ راند جو اصول آهي.“ دستور ٽوڪيندي چيس، ”سائين مل! پڙڪي نہ اٿ. توکي گيم اسپرٽ جي تہ اصل ڄاڻ ڪونهي.“

ساڳي پاو - هيڻ ڇهري سان شيتي چيو، ”سائين تنهنجي دل ڏاڍي ننڍي آهي.“

هن پيري نيوند پڙڪي اٿيو، دل ننڍي جو ڇا مطلب؟ ٻہ سؤ چاليهہ رپيا هارايا اٿم پنجاه رپيا باباجي کان ادارا ورتم. انهن مان بہ فقط ڇهہ رپيا بچيا آهن. اڃا دل ڪهڙي وڏي ڪريان؟ پاڻ سالا هارائيندا آهيو تہ رنن وانگر روئندا آهيو. تہ ڏهن؟“ فاروق سمجهائيندي چيس، ”پئسو ڇا آهي- پائي؟ هٿ جي ميل آهي. مون صبح کان ٥٧ رپيا هارايا آهن. پوءِ ڇا مان تو جيان پڙڪي ٿو اٿان؟ پئسو تہ ايندو ويندو رهندو آهي. ان ۾ ناراض ٿيڻ جي ڪهڙي ڳالهہ آهي.“

دستور مٿان ڏمرجندي نيوند چيو، ”صبح جو ١١ بجي انسان لاءِ ويس ٿي. حرامي تون نہ گڏجين ها. ۽ هاڻ رات جا سادا نو ٿيا آهن. توهان سالا سڀ واندا ۽ بيڪار آهيو. نہ گهر اٿو نہ گهاٽ. آخر مان تہ گهر ٻار وارو ماڻهون آهيان.“ فاروق چيو، مونکي بہ وائيف ۽ ٻار آهن.“

نيوند شيتي مٿان حملو ڪيو. ”هن حرامزادي ڪاري دئوس جو ڪير آهي؟“

شيتي نهر سان جواب ڏنو، سڀ ملڪ (ڳوٺ) ۾ آهن.“

نيوند چيو، ”هتي ڪير اٿئي؟ ڳوٺ ۾ تہ تنهنجا وڏا انگور جا باغ آهن. پر هتي تہ ڪڪڙيون بہ ڪونهن نہ؟“

فاروق چيو، ”شيتي کي تون ڇا ٿو سمجهين؟ ڪارو آهي تہ ڇا ٿيو؟ دل وارو آهي. شيتي جي رنگين راتين جي توکي خبر ڪونهي؟ اصل مٿس جان ڇڏينديون آهن.“

ٿو سالا! پنگياڻيون هونديون. هن جهڙيون ڪاريون، ڪوجهيون، ڪاڻيون، مور نہ وچاريون. ”شاه لطيف جو بيت ياد ايندي نيوند جذباتي ٿي ويو. فاروق چيس، ”اونده ۾ تہ سڀ ساڳيون آهن. سهڻيون هجن توڙي ڪاريون.“ پتا ورهائجي چڪا هئا.

پتا ڪڻندي نيوند جون نظرون چمڪي اٿيون.

راند ۾ ٻہ جوڪر اچي چڪا هئا. هاڻ جنتا جي ڪابہ ضرورت ڪونهي. چڪر ڦيريو آهي. راند اجهو نهي ڪ نهي. بازي پنهنجي هٿ ۾ آهي. پتي جا جوڪر سرڪس جي جوڪرن جيان ڪلندي نظر آيا. نيوند پنهنجي خوشي کي روڪي نہ سگهيو. واري واري سان جوڪر چميائين.

”هاڻ تہ سالا! هڪ هڪ کي مزو چکائيندس. اڳوڻي سڄي قصر ڪڍي ونندس.“ نيوند رعب سان چيو.

دستور هٿ ملائيندي چيس، هيئر يو آر يو آر اي لڪي چمپ!“ فاروق چيو، ويري لڪي، مونکي تہ حسد ٿو ٿئي.“

پر جٹن جٹن راند هلڻ لڳي. نيوند جو اتساهه وڌڻ بدران گهٽجندو رهيو. ارمي نهڻ ۾ جوڪر ڪا به مدد ڪري نه سگهيا.

نيوند جي منهن تي چڙ هئڻ هارجي ويئي. جڏهن چڙهن چڙهن مان اول شيئي رمي ناهي ورتي. وري پتا ورهايا ويا.

هن ڀيري نيوند وٽ ٽي جوڪر آيا.

نيوند بيقراري سان نظرون گهڙيال طرف اچليون. رات جا ڏه ٿيا هئا. يعني يسارنهن ڪلاڪ لڳاتار جوئا!

نيوند ڳل تي هٿ ڦيرايو. ڏاڙهي جا وار چڀڻ لڳس. چهرو اٽيو ۽ رف هئس. هن دل ئي دل ۾ دستور تي لعنت وڌي.

فاروق چاهيو ٿي ته نيوند ڏيءَ جو برٿ ڊي اٽينڊ ڪري سگهي. انڪري وري سمجهائيندي کيس چيائين، "منهنجي صلاح مڃين ته ڇڏ راند جي پچرا اج تنهنجو ڪو به لڪ ڪونهي."

"گڏه ڪٿي جو ٽي جوڪر آهن ۽ راند ڇڏي ڏيان. اهڙو بيوقوف مان ناهيان."

مولي باٽيوالا رجسٽر مان نگاهون ڪڍي نيوند ڏانهن نهاريندي چيو، "واه بهادر! واه شير. هاڻ راند پلٽو کاڌو آهي. جڪڏهن سنڀالي راند ڪندين، پوءِ بس بازي تنهنجي رهندي."

جواب ۾ نيوند مسڪرايو. راند هلندي رهي.

نيوند سوچيو، بيبي ڊالي ته هاڻ انتظار ڪري ڪري سمهي رهي هوندي. چو جو بيبي کي ۹ بجي سمهڻ جي عادت آهي.

ٽي-وي تي پروگرام ڏسندي ڏسندي، ڊالي معصوميت وچان اڪثر ڪائنس پڇندي آهي، "ڊيڊي هيڏا ماڻهو ٽي-وي ۾ ڪئن ٿا اچن؟" بئڪ گرائونڊ ۾ بئنڊ وڄندي ڏسي، "پنيان گهڻا چٽا بئنڊ وڄائي رهيا آهن؟" نيوند انهن ابوجهه ڳالهين تي مسڪرائيندو آهي.

نيوند کي متن مائٽن جا ڏورانهن وارا چهرا ياد آيا. پتني جون خاموش ۽ سوالي نگاهون ياد آيون. شادي کان ست سال پوءِ نيوند جڏهن شبانا جي پيار ۾ گرفتار ٿيو هو ته، کيس زندگيءَ ۾ ڪجهه معنيٰ نظر اچڻ لڳيس. ان وقت هن پتني کان نفرت ڪرڻ شروع ڪئي. شبانا کي پتني جي روپ ۾ ڏسڻ جو تصور ڪرڻ لڳو. ۽ پتني کي ڇڙائندي چيائين، مان تو سان ڪو به پيار نه ٿو ڪريان. مائٽن مونکي منهنجي پسند کان سواءِ تو سان اٽڪايو. تون منهنجي قابل نه بلڪل ناهين."

پتني ڪو به جواب نه ڏنو. سوالي ۽ خاموش نگاهن سان کيس تڪيندي رهجي وئي. شبانا نيوند کي جڏهن چيو، "مان تنهنجو گهر ڦٽائي پنهنجو سک ڳولهڻ نه چاهيندس. جيتوڻيڪ مان توکي پيار ته ڪندي رهنديس." شبانا جي ان چوڻ سان نيوند جو انٽريسٽ شبانا مان نڪري ويو. ۽ نيوند وري پتني طرف موٽيو. تنهائي پائي نيوند پتني کي چيو، شايد تون ئي منهنجي زندگي آهين. پلي توکان سان ڪيترو به پريان هليو ويو هجان. ۽ بعد ۾ جڏهن به مان تو طرف موٽيو آهيان. تو

مونکي پناه ڏني آهي. تون ڏرتي جيان سهڻ شيل ۽ وشال آهين.“ پتني خاموش ۽ سوالي نگاهن سان کيس تڪيندي رهي. اهي نظرون نيوند جي دل ۾ گهڙي ويون.

هاڻ نيوند وٽ ٿي جوڪر هئا. هڪ راند کٽيائين. اميد جاڳيس. ٻي راند. وري جوڪر آيس ۽ راند کٽيائين. ۽ هاڻ نيوند کي وشواش ٿي ويو. هاڻ هو سڀ وڃايل پئسا هٿ ڪري سگهندو. خوشي وچان گلاس ۾ بچيل وسڪي هڪ ڍڪ ۾ پي ويو. سينو جلڻ لڳس. هاڻ ته ڪوبه غم ڪونهي. هو پلان ٺاهڻ لڳو ته، گهر ۾ غير حاضر رهڻ لاءِ ڪهڙو بهانو ڏيندو. پر ڪيڪ لاءِ ته دڪان به بند ٿي چڪو هوندو. ٻالڪي ناراض ٿي رسي سمهي چڪي هوندي. ٽيبل تي ماني جي پليٽ ڍڪي رکيل هوندي. جيڪڏهن مان فاروق جي صلاح مڃي شام جو اٿي هليو وڃان ها ته، سڀ ڪجهه ٺيڪ ٿي گذري ها. پر هاڻ ته وقت گذري چڪو آهي. دستور به سالو نالائق آهي. ڏوه ته، سچو منهنجو آهي. کٽڻ جي لالچ ۾ مون وقت جي پرواه نه ڪئي. ۽ ٻالڪي جي معصوم دل تي ڪيتري نه چوٽ رسي هوندي. مان به لالچي ڪتو آهيان. لالچ نه ڪريان ها ته جيڪر.........

هو جوڪرن کي بار بار چمڻ لڳو. به ٽي رانديون نيوند کٽيون. سندس اتساه وڌڻ لڳو. ڏيان تان ٻالڪي بيبي، دڪان ۽ گهر به لهي ويس. پر وري جوڪر منهن ڦيري ويا. اهي چڻ نيوند جي قسمت جو ساٿ ڏيڻ جي موڊ ۾ نه هئا. متس ڏند ڪڍي ٺهه ٺهه ڪري کلي رهيا هئا. اداس چهري سان نيوند پتن ڏانهن نهاريو. غصو آيس ته جيڪر پتن کي ڦاڙي ڇڏيان. مشڪل سان پنهنجي غصي جي جذبن کي قابو ۾ آندائين.

راند جو آخرين رائونڊ هلي رهيو هو. نيوند حساب لڳايو. ٻه سو چاليهه رپيا ۽ پلس سو رپيا اڌارا ورتل يعني ٣٤٥ رپيا کيسي ۾ هڪ پئسو به باقي نه بچيو هئس. نيوند قسم کاڌو ته هاڻ زندگي ۾ وري پتن کي ڪڏهن ڇهندس به ڪونه. وري کيس ياد آيو، اهڙا قسم ته مان هزارين ڀيرا کائي چڪو آهيان. پوءِ به جڏهن به خالي وقت مليو اٿس ته پتن جي پناه ورتي اٿس. راند پوري ٿي ته هو ٿڪل قدمن ۽ هارايل من سان اٿيو. دستور جي گهران سيني ڪسان موڪلائي نڪتو ته، ڏاڪڻ لهندي شيٽي ڪلهي تي هٿ رکندي کيس چيو، ”سائين! اڄ تو هارايو آهي. تنهنجي بيبي جو برٿ ڊي آهي نه؟ هي کڻ پئسا! مونکي به تو جيان ننڍڙي بيبي آهي. پر ملڪ ۾ آهي.“ نيوند ڀڙڪي اٿيو. ”مادر...... تو مونکي ڇا سمجهيو آهي؟ مان بکاري آهيان؟ سوئر جا اولاد! خبر اٿئي مان ڪير آهيان؟ مان سنڌي آهيان. سنڌي بک مرندو، پر بيک نه پندو.“ شرمسار ٿيندي شيٽي چيو؛ ڏس سائين! تون مائينڊ ٿو ڪرين! تنهنجي بيبي ڇا منهنجي بيبي ناهي؟ هي پلا تون اڌارا کڻ. پوءِ جڏهن کپئي واپس ڪج.“

نيوند جو غصو ٿڌو ٿيو، ”ها اها ٻائي ٻنڌي جي ڳالهه آهي. دڪانداري ۾ دستي

(هٿ اڏارا) ونڊ ۾ ڪو آهر ڪونهي. ۽ واپس موٽڻ ساڳ آهي. ٽڪڙن قدمن سان نيوند الڳ ٿيو. ڪنهن وڏي ريسٽارنٽ جي تلاش ۾. هتان برت ٻي ڪيڪ ملي پوي. وڏيون هوٽلون ته آڌي رات تائين کليل رهنديون آهن.

گهر ، لٽڪيل چهرا، ناراض اداس،.... نيوند خود کي ڏوهاري جيان محسوس ڪيو ڊالي، تون پنهنجي جوئاري ٻيءَ کي معاف ڪندئين نه؟

دل ۾ چيائين، "اڄ قسمت ساٿ نه ڏنو. سڀان ضرور قسمت ساٿ ڏيندي."

واجد ناز

اڄ تُوکي ٻڌڻو ئي پوندو

مون کي جيئڻ ڏي پاڻ ٻي جيءُ
پنهنجي انهيءَ ڦوڪيل چوڪيل
پيٽ کي تورو هلڪو ڪر
مون کي منهنجا حق سڀئي ڏي
کلي ڏيءُ يا روئي ڏين
هاڻي ته ڏيڻا ئي پوندئي
چو ته ننڍا ڪا ذهن سڀئي
جاڳي پيا ٿي او ڏاڍيل
تنهنجي پياريل دارونءَ جا
نشا هاڻي ٽٽي چڪا آهن
هاڻي وقت جي نعري ڪان
ڪڏهن لنوائي نٿو سگهين
تنهنجيءَ سازشن جا پول اڄ سموراکلي چڪا هن
هاڻي ظلم جي گهاڻي ۾ مظلوم نه پيڙائي سگهندين
چو جو صدين کان وهنڊڙ ڏاند
انسان بڻجي چڪا آهن
سندن اکين تان اونده جون
لهي چڪيون هن آکيڙيون
ڪونه فريب جو ڊارو هلندءَ
ڪوبه نه هاڻي چارو ملندءَ

ڳالهاءِ، ڳالهاءِ چو چپ آهين
تنهنجي گجندڙغرندڙچپ،چوخاموش ٿي وئي آهي
تنهنجو سازشن ڀريل ذهن
ڇاجي لاءِ اڄ منجهي پيو آ
ڪجهه ڳالهاءِ، ڪجهه ته ڳالهاءِ
نٿو ڳالهائين ته منهنجي ٻڌ
تنهنجون اوچل ۽ ٽويوٽا، ريفري جيٽر ۽ ٽي وي سيٽ
سڀئي ٿي منهنجو حق آهي
مان مزدور ۽ هاري آهيان
مان بي ڏوه ڏوهاري آهيان
مان ٿي تنهنجي گهاڻي ۾ صدين کان پئي پيڙيو آهيان
پگهر وهائي، خون جلائي، پلپل جلندو آيو آهيان
ٻڌ! او انسانيت جا قاتل
اڄ توکي ٻڌڻو ئي پوندو
ڳالهاءِ، ڳالهاءِ چو جو توکي
اڄ ڪجهه ڳالهائڻو ئي پوندو
پرتون آهين اڄان خاموش، ڪوه جي پاڻيءَ جان چپ چاپ
چا تون گونگي ۽ ٻيڻل، ٻي تحرڪ پاڻيءَ جيان
پيهر ٻوڙڻ چاهين ٿو ، قوم سموريءَ جي تقدير

پنهنجي زماني کان اڳيرو

جمعي ڏينهن، سنڌي ادبي سنگت جي دستوري ڪچهريءَ ۾ هڪڙي دوست هن جي بيماريءَ جي باري ۾ ٻڌايو. چيائين:

”هو سخت بيمار آهي، ڏهن ڏينهن کان سول اسپتال ۾ داخل آهي. اتي هن جي پيٽ جو آپريشن ڪيو ويو آهي. ڊاڪٽرن جو چوڻ آهي ته هن کي آنڊي جو ڪئنسر آهي.“

اهو ٻڌي، صدمو به رسيم ۽ اچرج به لڳم.

صدمو ان ڪري رسيو جو ٽيهن سالن جي ننڍي عمر ۾ ئي هي اسان جو ساٿي موتمار مرض ۾ مبتلا ٿيو هو. اچرج ان ڪري لڳو جو هو اهڙو سخت بيمار هو، اسپتال ۾ داخل ڪيو ويو هو ۽ ايڏي وڏي آپريشن ٿي هئس، پر مونکي ان جي ڪا خبر ڪانه پئي هئي.

جتي مان رهندو آهيان، ان گهر سان لاڳيتو هن جي ڀين ڀاڻين جا گهر آهن؛ ۽ منهنجي اسپتال جي پرسان هن جو سوٽ رهندو آهي. انهن سان ۽ انهن جي ٻارن ٻچن سان ملڻ جلڻ پيو ٿيندو آهي، پر انهن ڏهن ڏينهن ۾ ڪنهن به هن جي بيماري ۽ اسپتال ۾ داخل ٿيڻ جي مون سان ڳالهه نه ڪئي هئي.

هڪڙي نموني هو منهنجو ماسات پڻ هو. اهو هن طرح ته هن جا ٻه ڀائر منهنجي سوٽ جا سنڍيو ٿين.

مان ٻئي ڏينهن، يعني ڇنڇر جو، صبح جو سوير ستين بجي ڌاري سول اسپتال ۾ هن کي ڏسڻ ويس. هو اسپيشل وارڊ جي ڪمري نمبر پنجين ۾ داخل هو.

ڪمري ۾ گهڙڻ ۽ هن تي نظر پوڻ سان مان پنهنجو سڏڪو الائي ڪيئن روڪي سگهيس.

هو، جيڪو زندگيءَ سان ڀرپور هوندو هو، ننڍيو ۽ نوجوان هو، جنهن جي منهن مان رت ٽمندو هو، جو سدائين سما رٽ ۽ ٽپ ٽاپ رهندو هو، اهو هينئر فقط هڏن جو پڃرو وڃي بچيو هو، جنهن مٿان ٻي رنگ چمڙي چڙهيل هئي. ڄڻ هزارين چورن هن جي بدن جو رت پي ويون هيون. حقيقت ۾ ڪئنسر انسان جو رت پيئندو آهي. جي مونکي ٻڌايل نه هجي ها فلاڻي ڪمري ۾ هو آهي ته جيڪر مان ڪڏهن به هن کي سڃاڻي نه سگهان ها. ايتري تبديلي اچي وئي هئي هن جي جسم ۾.

اڄ ٽي هفتا اڳ ئي ته هن کي سنڌي ادبي سنگت جي ڪچهريءَ ۾ ڏٺو هوم. زندگي سان ڀريل، منهن تي مرڪ ڀري گنڀيرائي، ڳالهائيندو ته ٺوري ٺڪي،

ڪچهريءَ ۾ پڙهيل ادبي لکڻين تي پوري اعتماد سان تنقيد ڪندو هو. هو ان موضوع جو چڱي طرح ڄاڻو هو. هن جو مطالعو وسيع هو. هن ان ڪچهريءَ ۾ پنهنجون ئي ننڍڙيون ڪهاڻيون پڻ پڙهيون هيون، جن ۾ زندگيءَ ۽ زنده دليءَ جو سبق هو.

اڄ اهوئي شخص موت جي بستري تي بيوس پيو هو.

هن مونکي ڏسي، مون ڏي اميد ڀريل نگاهن سان نهاريو، ڄڻ ته چوندو هجي ته تون منهنجو مائٽ آهين، تون منهنجو دوست آهين، تون منهنجو اديب ساٿي آهين، تون ڊاڪٽر به آهين؛ مان زنده رهڻ چاهيان ٿو، مونکي زندگيءَ سان پيار آهي، تون ئي مونکي بچائڻ جو بلو ڪر.

شايد انهيءَ خيال هيٺ ئي هڪدم هن مونکي چيو "ادا، تون ئي مونکي رت چاڙه."

منهنجي ڪمري ۾ گهڙڻ وقت، ٻه ڇوڪرا هن کي رت جي بوتل چاڙهڻ جي تياري ڪري رهيا هئا. ان چاڙهڻ لاءِ ئي مونکي چيائين.

مون اها بوتل هن کي چاڙهي. هن جي حالت ۽ منهن مهاندو ڏسڻ ڪري، جو منهنجي ذهن کي ڌڪڪو پهتو هو، ان جي اثر هيٺ، اها بوتل چاڙهيندي منهنجا هٿ ڏڪي رهيا هئا.

پوءِ مان ٿورو وقت ويهي هليو آيس.

ٻئي ڏينهن آچر جو ڏينهن هو. مان هن کي ڏسڻ ڪونه وڃي سگهيس.

ٽئين ڏينهن سومر جو صبح جو سوير ستين ڏاري سول اسپتال ۾ ويس. وراندي مان ئي اسپيشل وارڊ جي ڪمري نمبر پنجين جي کليل در ۽ کليل دريءَ مان خالي بسترو ۽ خالي ڪمرو ڏسي، مون کي پروڙ پئجي ويا ته ڪهڙو قهر ٿي چڪو.

هڪ وارڊ بواءِ ڪمري جي صفائي ڪري رهيو هو. پڪ ڪرڻ لاءِ، يا شايد ڪو ٻيو جواب ٻڌڻ جي اميد ۾ هن کان پڇيم.

"ابا، هي بيمار ڪيڏانهن ويو؟"

"سائين، هي رات ٻين بجي وفات ڪري ويو ۽ پنجين بجي هن جو لاش مائٽ ڳوٺ کڻائي ويا."

هن جو ڳوٺ هتان حيدرآباد کان ٽيهن ميلن تي آهي.

مان مات ڪري وارڊ مان نڪري آيس.

مان پنهنجي اسپتال ۾ بيمار ڏسي رهيو هوس، ته ڏهين بجي ڏاري، هن جي سوٽ جو پٽ دوا وٺڻ آيو. هن کي چيم "تنهنجو چاچو گذاري ويو؟" هن جواب ڏنو "اسان کي ته اهڙو اطلاع ڪونهي."

ڇوڪر جي وڃڻ کانپوءِ، مونکي ويچار آيو ته ڪٿي مونکي غلط فهمي ته نه ٿي آهي. اسپتالن ۾ مريض جو ڪمرو بدلائبو به آهي. هتان ڪالهه مون دوست کي ڪو ٻيو ڪمرو ڏنو اٿن ۽ هن جي ڪمري ۾ ڪو نئون مريض آيو آهي ۽ هن نئين مريض ئي رات وفات ڪئي آهي ۽ وارڊ بواءِ مونکي ان بابت ئي ٻڌايو هجي. ڇو ته مون نالو ڪٿي وارڊ بواءِ کان نه پڇيو هو.

انهن ويچارڻ لاءِ سبب هي هئا ته جي هن جو موت ٿئي ها ته هن جا پاڙير، جي منهنجي پاڙي ۾ رهن ٿا، سي رسم موجب هن جي موت جو هڪدم اطلاع ڪن ها. مان نه رڳو سندن پاڙيسري هوس پر مائٽ پڻ. پر هنن اهڙو اطلاح ڪونه ڏنو هو. ٻيو سبب هي هو ته هن جو سوٽ، جو منهنجي اسپتال پرسان رهندو هو، ان کي ڏهين وڳين تائين اهڙي خبر ڪانه ڏني ويئي هئي.

ان بي يقينيءَ جي حالت ۾، ڪمپائونڊر کي موڪليم ته وڃي هن جي سوٽ جي گهران اڻ سڌي طرح پڇي اچ ته مون وارو دوست، جو اسپتال ۾ داخل آهي، هن جي طبيعت ڪيئن آهي. ڪمپائونڊر موٽي اچي ٻڌايو ته چون ٿا ته ڪالهه کان وٺي هنجي خراب حالت آهي. اهو ٻڌي مونکي ڪجهه اميد جاڳي ته شايد واقعي ئي مان غلط فهميءَ جو شڪار ٿيو آهيان ۽ اسان وارو يار اڃا حيات آهي.

پر تڏهن به پڪ ڪرڻ خاطر، ڪمپائونڊر کي هڪ ٻئي دوست وٽ موڪليم جو ان بيمار دوست جو گهاٽو يار هو. ڪمپائونڊر موٽي اچي ٻڌايو ته هو پاڻ ڪونه هو، باقي سندس پٽيوالي ٻڌايو ته اهو بيمار دوست رات لاڏاڻو ڪري ويو ۽ هو هن جي ميت سان گڏ هنن جي ڳوٺ ويل آهي. تڏهن ان ۾ ڪنهن به شڪ جي گنجائش نه رهي ته لاهوتي لڏي ويا.

مون سوچيو ته ڪهڙي نه عجب جهڙي ڳالهه آهي جو پاڙير، پاڙي جي موت جو اطلاع پاڙي وارن ۽ مائٽن کي ڪونه ڏنو ۽ نه هنن جي گهران ڪو رڙڻ جو آواز آيو، ۽ سوٽ کي ساڳئي شهر ۾ رهندي، اٺن ڪلاڪن گذرڻ کانپوءِ به هن جي موت جي خبر ڪانه هئي.

پوءِ اهو پڻ ٻڌم ته هن جو لاش پاڙير پنهنجي گهر ڪونه کڻي ويا، پر لاش کي سندس ساهرين گهر آندو ويو ۽ اتي ئي انکي غسل ڏئي پوءِ ڳوٺ نيو ويو.

مون گذريل حالتن تي سوچيو ته مونکي ياد آيو ته هو پنهنجي خاندان ۽ پنهنجي پاڙيرن کان الڳ ٿلڳ رهيو هو، يا ائين کڻي چئجي ته هنجو خاندان ۽ هن جا پاڙير سدائين هن کان الڳ ٿلڳ رهيا هئا.

گذريل ڏهن ٻارنهن سالن ۾ مون هنکي مشڪل سان ٻه يا ٽي ڀيرا پنهنجي پاڙيرن جي گهر ايندي ويندي ڏٺو هو. هو شهر ۾ رهندو ئي جدا گهر ۾ هو. مون ته اهو به ٻڌو آهي ته هن کي ۽ هن جي اولاد کي وڏن جي ملڪيت ۽ زمين جي حقي حصي کان محروم ڪرڻ جي ڪوشش به ٿئي ڪئي وئي آهي.

پاڙيرن ۽ خاندان جي هن کان دوريءَ جا ٻه ڪارڻ منهنجي ذهن ۾ اڀريا. هڪ ته هر صحيح سوچ رکندڙ ۽ ترقي پسند اديب پنهنجي زماني کان ذهني طرح اڳڀرو ۽ نظرياتي طور نرالو هوندو آهي. هو مذهب تي به ٽيڪا ٽپڻي ڪندو آهي ۽ فضول ريتن رسمن ۽ اجاين وهمن جي مخالفت ڪندو آهي. هو انڌي عقيدتمنديءَ سان بغاوت ڪندو آهي، هو سماج سان بغاوت ڪندو آهي.

هو وڏيرڪي نظام تي وار ڪندو آهي. ان ڪري پراڻن خيالن ڪي ڇهنڊڙ ماڻهو هنڪي مٿي ڦريل ۽ دهريو وغيره سمجهي هن ڪان پاسو ڪندا آهن يا هنڪي پنهنجي پيٽ مان ڪڍي ڇڏيندا آهن. هي اسان جو دوست به صحيح معنيٰ ۾ ترقي پسند اديب هو.

پيو، هن جي ٻن ڀائرن جون زالون غير سنڌي آهن. انڪري هنن جي گهر جو ماحول، رهڻي ڪرڻي ۽ زبان غير سنڌي آهي. مرد به سنڌي هوندي زالن ۽ ٻارن سان اردو ڳالهائن. اسان وارو دوست وري هو پڪو قوم پرست ۽ سنڌ جو عاشق. اها به ڏٺل وائٺل حقيقت آهي ته جو به سنڌي، عورت يا مرد، غير سنڌيءَ سان پرڻو ڪري ٿو، سو نه رڳو پاڻ کي پر پنهنجي ايندڙ نسلن کي به پنهنجي سنڌي ماڻڻ، سنڌ ۽ سنڌي زبان کان پري ڪري ٿو.

مون هن جي فن تي به ڪجهه لکڻ چاهيو ٿي. ان لاءِ هن جون لکڻيون نئين سر نظر مان ڪڍڻ جو ارادو ڪيم. پر گهڻن سنڌي اديبن وانگر هن جي لکڻين جو ڪو به ڪتاب شايع ڪونه ٿيو آهي. انڪري مونکي گذريل ڏهن ٻارنهن سالن جون سنڌي اخبارون ۽ رسالا ڳولڻا، جاچڻا ۽ اٿلائڻا پون ها. ايترو سو ياد اٿم ته هن جي ڪهاڻين ۾ سنڌ ڌرتيءَ لاءِ پيار هوندو هو، ڪردار گهڻو ڪري ٻهراڙيءَ جا هوندا هئا ۽ نج سنڌي ٻولي استعمال ٿيل هوندي هئي ڳوٺاڻا اصطلاح ۽ ٻهراڙيءَ وارن جا گفتا هن جي ٻوليءَ جي سونهن هئا.

هيءَ آهي سنڌي قوم پرست اديب عبدالحق عالماڻي جي ڪهاڻي، جو ٢٨- اپريل ١٩٧٥ع تي لاڏاڻو ڪري ويو.

الطاف بيدار

ڪو ٻڌائي؟

ڪي چون ٿا
هي جهان برباد ٿيندو نيٺ آخر،
جو گهڙو آهي ٺهيو
سو نيٺ ڀڄندو
جا به شي آهي ڄمي
سا نيٺ مرندي،
مان چوان ٿو:
جو گهڙو آهي ٺهيو
سو نيٺ ڀڄندو
پر بدل هڪڙي جي ڪيئي پيا ٺهن ٿا،
ڪو به ماڻهو جي مري ٿو
ٻار پنهنجا چار پنج پٺيان ڇڏي ٿو،
ڪو ٻڌائي
ڪيئن ٿيندو هي جهان برباد سائين،
ڪيئن ٿيندو؟

حليم بروهي

١٢، مارچ، ١٩٧٦

جيو پيٽر ڪان پوءِ سيٽرن گره جو دور هلندو آهي. هي گره به آسمان ۾ صاف ۽ چٽو نظر ايندو آهي پر آسمان ۾ تمام گهڻن تارن هئڻ ڪري اسان هن گره کي سڃاڻي نه سگهندا آهيون. ايترو سمجهڻ ۽ ياد رکڻ ڪافي آهي. ته سيٽرن گره به آسمان ۾ صاف ۽ چٽو نظر ايندو آهي. سيٽرن گره جي خاص ڪوالٽي هي آهي ته هن جي بلنديءَ وقت چاول ٻار تمام سٺا ۽ مشهور آرٽسٽ ثابت ٿيندا آهن، مثال طور، اليزا بيٿ ٽيلر، مارلن منرو، ۽ عبدالڪريم بلوچ. سيٽرن گره جي دشا ۾ چاول ماڻهون عقلمند، تکا، هوشيار، قداور، ڊگها، لمبا، ۽ اونچا هوندا آهن، ۽ تنهنڪري هي ماڻهون ڪنهن به ڏاکڻ تي تمام سولائي سان چڙهي ويندا آهن. هنن ماڻهن کي ڪابه ڏاکڻ يا ماڙي يا چاڙهي ڊيکاربي ته هي ان تي پاڻيهي ڊوڙندا وڃي ٽاپ تي پهچندا. اليزا بيٿ ٽيلر ٽاپ تي پهچي پنهنجي مڙس ڪان طلاق ورتي هئي، ميرلن مونرو ٽاپ تي پهچي خود ڪشي ڪئي هئي جنهن تي اسانکي سچو پچو ڏک ٿيو هو. اسان جي ٿيوري آهي ته سڀني ۽ ميرلن مونرو جهڙين سهڻين عورتن کي خود ڪشي ڪان ڪناره ڪشي ڪرڻ گهرجي. باقي رهيو عبدالڪريم بلوچ، تنهنکي اسان غور سان واچ ڪري رهيا آهيون ته ڏسون ته ڇا ٿو ڪري. پنهنجي مڙس کي طلاق ٿو ڏئي يا خود ڪشي ٿو ڪري. ٻنهي ڳالهين لاءِ ففٽي ففٽي پرسينٽ پاسيبلٽيز آهن. جيڪڏهن اوهان کي تمام مشهور آرٽسٽ يا ايڪٽر يا ڊائريڪٽر يا پروڊيوسر ٿيڻ جو شونق آهي ته اوهان مهرباني ڪري سيٽرن گره جي بلنديءَ وقت پيدا ٿيو.

سيٽرن گره جي بلنديءَ وقت پيدا ٿيڻ لاءِ جمڻ ڪان اڳ ٻاهر جهاتي پائڻ جي ضرورت ڪانهي. هڪ ڪان ڏهه ڏائين ڳڻپ ڪري رام جو نالو وٺي جمي پئو. اسي سيڪڙو پاسيبلٽي آهي ته اوهان پاڻ کي سيٽرن گره جي بلنديءَ وقت ڏئي جميل يا چاول ڏسندا. هي ڪمال آهي جيڪو اسانجي سمجهه کان بالا تر (معقولي مٽي) آهي.

سيٽرن گره ڪانپوءِ مرڪيوري گره کي وارو ملندو آهي جيڪو وري سفر، مسافري، تعلقات ۽ ڪميونيڪيشن [انگريزي لفظ آهي] جو گره آهي. هن گره جي اثر هيٺ پيدا ٿيندڙ وري مشهور و معروف سيلاني، مسافري ڪندڙ، سفر ڪندڙ، جبل ۽ سمنڊ جهاڳيندڙ، ۽ بيابان لتاڙيندڙ ٿيندا آهن چوته هڪڙي هند بيهي به بيابان لتاڙي سگهجي ٿو، فقط جنگهون ٿورو ڊگهي پوندڙيون آهن.

مرڪيوري گرھ ۾ ڄاول ٻـــا ڄميل مشھور هستيون هي آهـن. لارڊ برٽن، لارينس آف عريبيا، ۽ عبدالڪريم بلوچ. مرڪيوري گرھ جي اثـــر هيٺ ڄاول ۽ چڱي طرح ڄميل ماڻهن کي آمدورفت ۽ ڳالهائڻ جون سهوليتون هونديون آهـن، جهڙوڪ لارينس آف عريبيا وٽ سواريءَ لاءِ هڪڙو گهوڙو هو جيڪو هن کي لارينس آف عريبيا فلم جي پروڊيوسر ڏنـو هو، لارڊ برٽن وٽ ڳالهائڻ لاءِ هڪ ڇپ هئي، ۽ عبدالڪريم بلوچ وٽ مشڪري ڪرڻ لاءِ هڪڙو ڊائريڪٽر پروڊيوسر ڪم ايڪٽر صديقي آهـي. مطلب تہ مرڪيوري گرھ جي اثر هيٺ جيڪو بہ آيو، تنهنکي سواري ڪرڻ لاءِ هوائي جهاز، موٽر، ريل، اسڪوٽر، سائيڪل، صديقي يا گهٽ ۾ گهٽ گهوڙو يا پنهنجو ٽـــانگو ضرور ملندو، ۽ دنيا سان ڪانٽيڪٽ ۾ رهـڻ لاءِ ٽيليفون يا ٽي وي يا ريڊيو ضرور هوندو. جيڪڏهن ڪجهہ بہ نہ هوندس تہ گهٽ ۾ گهٽ پنهنجي گهر ۾ پوليس ۽ سي آءِ ڊي وارن کان لڪائي هڪڙو وائر ليس سيٽ ضرور لڳايو هوندئين. اسان ارڙهن سال اڳ ٽيليفون لاءِ درخواست ڏني هئي، پر ان زماني کان اڄ تائين اسان تي جيوپيٽر گرھ جو اثر رهيو آهي تنهنڪري اسانکي اڄ تـــائين ٽيليفون نـہ مليو آهي حالانڪ (جيتوڻيڪ) اسانکي ٽيليفون تـي پنهنجي محبوبہ سـان هڪڙي تمام ضروري ڳالهہ ڪرڻي آهي. هاڻي مهيني ڏيڍ ۾ جڏهن اسانجي زندگي ۾ مرڪيوري گرھ داخل ٿيندو تڏهن اسانکي گهر ويٺي ٽيليفون ملي ويندو. اهـــا ڳالهہ تہ اسانکي جيوپيٽر هئڻ ڪري ٽيليفون ارڙهن سال نـہ مليو ۽ مرڪيوري جي ايندي ئي اسانجي گهر ۾ ٽيليفون لـڳي ويندو، اهـــا ڳالهہ اسانکي ٽيليفون وارن ٻڌائي آهي.

مرڪيوري گرھ کانپوءِ هڪڙي اهـڙي منچلي گرھ جي دشا شروع ٿيندي آهي جنهن کي ڪيتو چئبو آهي. هن گرھ کي پـــاڻ منچلو هن ڪري ڪوٺيو آهي جو هن گرھ جو اثر حيرت انگيز آهي ۽ ڪڏهن چئي نہ سگهبو تـہ ڇا ٿيڻو آهي. هي گرھ، جنهنجو نالو ڪيتو آهي، نيپولين کي رشيا جـي بـــرفاني ميدانن ۾ ڦاسائي سـگهي ٿـــو، سڪندر کي سندس پنهنجو ئي گهوڙو ڪرائي سگهي ٿو، ۽ عبدالڪريم بلوچ کي ٽي وي تي آڻي سگهي ٿو. هن گرھ جي پنهنجي مرضي تي آهي تہ جنهنکي وڻيس تنهن کـي ڇائنا امائي چڙهي. ڪيتو گرھہ جون مکيہ ۽ اهم شخصيتون ڳڻيو ڪري عبدالڪريم بـلوچ جهڙيون آهن. جهڙوڪ نيپولين، سڪندر ۽ عبدالڪريم بلوچ پاڻ.

مرڪيوري گرھہ کانپوءِ ٿـو اچي وينس جيڪو منهنجو پنهنجو گرھہ آهي ڇو تہ مان خوشقسمتي سـان وينس گرھہ جي داداگيري واري. منهنجو مطلب آهي تہ مان وينس گرھہ جي عروج وقت ڄائو هوس.

آسمان ۾ وينس ڏسڻ لاءِ اوهان کـــي تڪليف ڪري صبح سوير اٿـڻو پوندو. اها مصيبت آهي نہ تـــہ اسان بہ جيڪر وينس گرھہ ڏٺـو هجي ها. وينس گرھہ تمام سهڻي

پياري تاري وانگي چمڪندو آهي ڇو ته هي منهنجو پنهنجو گرهه آهي. هن جي روشني هلڪي، مٺي، ۽ پياري هوندي آهي ڇو ته هي منهنجو گرهه آهي. هن گرهه جي عروج وقت پيدا ٿيندڙ ماڻهون تمام سهڻا، سلڇڻا، عقلمند، ڏاها، نيڪ نيت بلند اخلاق ۽ ذهين هوندا آهن ڇو ته مان به هن گرهه جي عروج وقت ۾ ڄائو هوس. هن گرهه جي دشا ۾ ڄاول ماڻهن تي عورتون وڏيڪ مهربان هونديون آهن.

ڇو ته مونتي ڦلاڻي ۽ ڦلاڻي ۽ ڦرڙي به مهربان آهي. هن دشا ۾ ڄاول مشهور ماڻهون هي آهن- ڪلو پيٽرا، پدمڻي، ۽ مان- يعني اوهانجو مخلص عبدالڪريم بلوچ.

وينس گرهه، ڪانپوءِ سن گرهه ڪي وارو ملندو آهي. سن گرهه کي ڏسڻ لاءِ اوهان ڏينهن جو اڍائي بجي به اُٿي سگهو ٿا. هن گرهه جي دشا ڇهه سال هلندي آهي. هن دشا ۾ ڄاول ماڻهون مشهور ۽ معروف هوندا آهن جهڙوڪ هلاڪو، چنگيز خان، ۽ عبدالڪريم بلوچ. هي جرئت ۽ پهلواني ۾ نالو ڪيندا آهن.

لقمان حڪيم

بدلو

تون ٻي ماڻهو، مان ٻي ماڻهو
ڪوئي ناهي فرق ٻنهي ۾
جهڙا توکي هٿ ۽ پير
مون کي ٻي تهڙا ئي آهن
توکي اڇا قيمتي ڪپڙا، مونکي ڦاٽل ليڙون ليڙون
مان ٿو ڪمايان، تون ٿو کائين
محنت منهنجي، دولت تنهنجي
ان اپائي ڍير لڳايان
ٻوهه ٿڱيءَ سان وڃين ڪٽائي
جسم آ منهنجو عذن جو پڃرو
پيٽ آ تنهنجو گندڙي وانگر
مفلس جو رت چوسي چوسي
عيش ڪرين ٿو، توکي ڪائي چنتا ناهي
اٿي لٿي جي ڳڻتي مونکي
هاڻي ٺاهيندس قسمت آءٌ ڏاٽي سان ٻانهنوڙي سان
ڏڙو سنوت ۾ آڻيندس، مان ڪوڏر سان يا وٿوهڙ سان
توکان پنهنجو بدلو وٺندس
ڪاڏي ڀڄندين توکي هرگز
ڪونه ڇڏيندس
ڪونه ڇڏيندس

اڪبر ساگر سنڌي

ڪاغذ جا گل

ڪي ڪاغذ جا گل ٿيندا آهن،
جن ۾ خوشبوءِ ٿيندي ناهي.
سهڻي رنگت هوندي جن مان،
ڪائي به خوشبوءِ ايندي ناهي.

شوڪت حسين شورو (ڪهاڻي)

ڊهندڙ ديوارون

ديوارون ڊهيون پئي!
پنهنجن قيمتي ڪپڙن کي سنڀاليندي
ويجهو آئي، تڏهن آڱر هن جي چپن تي آئي:
’هي تہ ڊهي پيون!‘
ديوارون چپ هيون. ديوارن کي زبان
ڪٽي!
’چڱو جو مان هن گهر ۾ نہ آيس....‘
ـ ها
ديوارون
ڊهي
پيون
ديوارون
ڊهي
پيون....
هن واڻڙي تي نهاريو. ديوارن ڪونہ
ڳالهايو هو، رڳو هوا جو سوسٽ هو. ديوارن
کي زبان ڪٽي.
سرن ڳرڻ شروع ڪيو هو. در ديوار
مان اکڙيل هو.
’اندر ڪو رهي ٿو؟‘ هن سوچيو.
’ڪو آهي؟ ڪو آهي؟‘ هن سڏ ڪيو.
ڪٿان ڪنجهہ ڪنن کي پهتي.... يا
هوا جو شوڪارو هو!
’اندر رڳو چمڙا هوندا، يا انسان
هوندا؟ ڪو تہ هوندو.... ڪو تہ هوندو!‘
رڳو هوا جو سوسٽ هو.
’اندر وڃي ڏسجي من ڪو هجي.
آخر ضرورت ڪهڙي آهي؟ مون رڳو ڏسڻ
ٿي چاهيو. ائين ئي تجسس وچان معلوم
ڪرڻ ٿي چاهيو. سالن کان پوءِ ڪي ياد
ايندا آهن تہ ڏسڻ تي بہ دل ٿيندي آهي،
ان ۾ آهي ئي ڇا....‘
ـ ها
ان
۾
آهي
ئي
ڇا....
ان
۾
آهي
ئي
ڇا....
هڪڙو ڇاپڙو ڪري پيو ۽ ديوار
اگهاڙي ٿي پئي.
”هي تہ خطرناڪ آهي، ڪنهن بہ
وقت ديوارون ڊهي اچي پٽ پونديون....
ڇگو ٿيو مان نہ رهيس. خدا جي پناهہ،

ديوارون ٻڌن پيون! اندر ڪو رهي ٿــو؟ ڪپڙا خراب ٿي پوندا ۽ ديوارون ٻڌن پيون. ويچھو وڃڻ ٺيڪ ناهي....'

ــها

ويچھو

اچڻ

ٺيڪ

ناهي،

اچڻ

ٺيڪ

ناهي....

'ڪنهن ڳالهايو؟ ديوارن ڳالهايو! پـر ديوارن کي زبان ڪٿي!'

ڪڙو ٻہ ڪونہ هو جنهن کي کڙڪائجي. در ديوار مان اکڙيل هو. گهر جو پـــيو پوڙهي جي وات وانگر هو. هـن کي کل آئي. ٻہ ٽي سرون ڪسڪي ڪري پيون.

'اندر ڀوت هوندا، هتي ڪو ماڻهو ڪيئن رهندو.... ڪڙو ٻہ ڪونهي ....'

هن هڪ پٿرڪڻي اندر اڇلايو. سرن جي ڪرڻ جو آواز آيو ۽ هوا مٿي تان رڙيون ڪندي وئي. هن قيمتي ڪپڙن کي سنڀاليو.

سرن جو ڪرڻ بند نــہ ٿيو. ٺڪڻ جو آواز چٽو هــو- اوچتو اندران ڪو نڪتو. ماڻهو هو يا ڀوت هو.... يا ڀوتن جهڙو ماڻهو هــو.

ــ ڪير آهي! ڪير آهي؟

ڀوت جـي هانءَ ـ ٻڌل رڙ. ٻڌل ڀوت.

هوءَ ٻچي وئي ۽ پير پٺتي هٽڻ لڳا. (پير گهڻو اڳ پٺتي هٽي چڪا هئا).

'مان آيس چوا! مون تہ رکيو ڏسڻ ٿي چاهيو.... پر اچڻ نہ ڪپندو هو. هاڻ ڪهڙو فـــائــــدو؟

ــ هاڻ

ڪهڙو

فائدو

هاڻ ....

ڀوت وڏندو آيو.

ــ هتي ڪنهن جو ڪهڙو ڪم آهي؟

هتي تہ ڪنڊرن جي عظمت بہ ناهي. هتي ڪنهن جو ڪهڙو ڪم آهي!

ڀوت وڏندو آيو.

هيسيل هانءَ ڦڙڪيو.

'ڀوت !....'

هن ڀڄڻ چاهيو. هن ڀڄڻ شروع ڪيو.

'ڪهڙيءَ ڪٿي ڪنيو....'

هوءَ ڀڄندي وئي چڱن ماڻهن جي وستيءَ ۾ پناه وٺڻ لاءِ. هوا مٿي تان رڙيون ڪندي وئي. هوءَ پري نڪري آئي پر ٺڪڻ جـو آواز اڃا پئي ٻڌو ۽ ديوارون ڍهيون پئي....

منصور احمد اداس

مـــنـــٿـــون

نہ ڪر ناز جاني هي جيون آ فاني.
سدائين نہ تو وٽ هي رهندي جواني.
بدن آ مٽيءَ جـو مٽي نيٺ ٿيندو،
فقط پيار ڏـي رهندو پنهنجي نشاني.
اداس آهي دل هيءَ ازل کان اسانجي،
اچي مـــل پـريتم ڪري مهرباني.

دٻاوَن جي پيداوار

ذلت جي احساس کي شراب جي درياءَ ۾ ٻوڙڻ لاءِ، هو بار ۾ وڃڻ لڳو. اها مهيني جي پهرين، آچر جي رات هئي ان لاءِ گهڻو ڪري سيئي باريون ڀريون پيون هيون.
وڏي مشڪل سان هـن کي هڪڙي بار ۾ هڪڙيءَ ٽيبل جـي ڀرسان ڪرسيءَ تي جاءِ ملي وئي. انهيءَ ٽيبل جي ٽن ڪرسين تي مزورن جو قبضو هو. انهن مان هڪ پٺاڻ ۽ ٻـه مڪراني هيا. پٺاڻ ۽ هڪڙو مڪراني نوجوان هئا. باقي هڪڙو ڪرڙوڊ لڳي رهيو هو. لڳي رهيو هو تـه ٻنهي نوجوانن ڏاڍو پيتو هـو ان ڪري هو الائي ڪنهن کي ڪچيون گاريون ڏئي رهيا هئا، باقي ڪرڙوڊ مڪراني آهستي آهستي شراب جا ڍڪ ڀري، وري سگريٽ مـان ڪش هڻي ڪنهن سوچ ۾ گم ٿي ٿي ويو. هن جي ويهڻ مان ٻنهي نوجوانن منهن بڇڙو ڪري هن ڏانهن نفرت سان ڏنو ۽ پـوءِ وري ڪنهن کي ڪچين گارين ڏيڻ ۾ شروع ٿـي ويا. هو ٽيبل تي ويهي چڙ ۽ بيزاري مان بيري جـو انتظار ڪرڻ لڳو. بيرا ٻين گراهڪن سان رڌل هئا، انڪري هن بوريت کان بچڻ لاءِ هو بار ۾ نهارڻ لڳو. جيئن تـه بار تمام گهٽ درجي وارن بارن مان هئي. انڪري بـار ۾ ويٺل سيئي ماڻهو گهڻو ڪري ڀـورهيٽ، هيٺين وچولي طبقي جـا رولو قسم جا ماڻهو هئا. جي دنيا جي ظلمن، ستمن، ڏکن ۽ تڪليفن کان جان ڇڏائڻ لاءِ پاڻ کي شراب جي دنيا ۾ گم ڪرڻ آيـا هئا. ڪي پي رهيا هئا، ڪي وڏا وڏا ٺهڪ ڏئي رهيا هئا، ڪي روئي رهيا هئا، ڪي گاريون ڏئي رهيا هئا، تـه ڪي پائخاني ڏانهن اچي رهيا هئا.
”ويچارا!“ هن جـي دل ۾ ماڻهن لاءِ رحم ۽ قياس جـو جذبو اڀريو ”ويچارا، بد نصيب وساريل ماڻهو!!!“ هن جي نظر ڪائونٽر ڏانهن هلي وئي. ڪائونٽر تي ٿلهو سيٺ ويٺو هو. جنهن جا ڪپڙا ڏاڍا گندا ٿي ويا هئا. لڳي رهيو هو تـه هن گهڻن ڏينهن کان وني ڪپڙن بدلائڻ جي ضرورت محسوس نـه ڪئي آهي. هو ڪائونٽر تـي ڏاڍي مزي ۾ ويٺو هو ۽ ڪائونٽر جي ڀرسان رکيل اسٽولن تي ويٺل ماڻهن جا خالي ٿيل گلاس ڀري رهيو هو ۽ هنن سـان ڳالهائڻ سان گڏ ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن ڳالهه تي کلي ٿي ڏنائين ۽ ڪائونٽر تي ٻانهون رکي ويٺل ماڻهون جامن تي جام خالي ڪري، وري پنهنجا گلاس ڀرائي شراب سان نڙي کي آلو پئي ڪيائون. ”ڪيڏا نـه واهيات لڳي رهيا آهن.“ هن کي اسٽولن تي

ويٺل ماڻهن تي ڏاڍي خار آئي. ”استولن تي ٽنگجي ويهي شراب پيئڻ مان ڪيئن ٿو مزو اچين. مان ته جيڪر اتي هڪڙو منٽ به ويهي نه سگهان، شراب پيئڻ ته ٻي ڳالهه آهي. آخر هرهڪ شيءِ کي پنهنجي سونهن آهي، پار به ماڻ جي گود ۾ وڌيڪ سهڻو لڳندو آهي، ڏاڍا چپا آهن.“ هن جي نظر ڪائونٽر تان ٿيندي ٿي وي تي پئي. ٿي وي تي ان وقت ملڪ جي هڪ وڏي فنڪار وچوڙي جو راڳ ڳائي رهي هئي. ”سڀ بڪواس.“ هن کي چوڇڙي لڳي وئي. ”رڳو ڪوڙ، ڏڳي، سچو فريب ڪير ٿو ڪنهن جي لاءِ مري، ڪير ٿو ڪنهن جي جدائي ۾ ڳري، ڪير ٿو ڪنهن جي لاءِ ڏيا ٻاري، ڳوڙها ڳاڙي ننڊون ڦٽائي، سڀ ڪوڙ، رڳو افسانوي ڪتابن ۽ فلمن جون ڳالهيون. رڳو هجين اسان پارن ماڻهن کي اڃا وڌيڪ ذليل ڪرڻو. ڪٿي آهي پيار. رڳو خيالي پلاءَ، رڳو ڪوڙا خواب، رڪو دوکو، سڀ پئسي جي راند، ها پئسو. ڪيئن نه، ٿي وچڙيل يار جي ياد ۾ ڳوڙها ڳاڙي، هنجون هاري، ڪوڙي، فريبڻ، مڪار رن.“ هنکي فنڪاره تي ڏاڍي خار آئي. هن جي دل چاهيو ته ٽيبل تان ڪوئي گلاس کڻي ٿي وي جي اسڪرين تي ڦهڪائي ڪڍي. ”هي حرامي اڃا نه آيو، بيرا.“ هن خار مان بيري کي سڏيو. بيرو اچڻ جو چئي وري به ڪافي دير ڪانپوءِ هن وٽ آيو. ۽ شراب سر ا ۽ دال جو آرڊر وٺي هليو ويو. جيستا … تيستائين هو وري پنهنجي ٽيبل تي مزورن کي ڏسڻ لڳو. ٻئي نوجوان مزور هاڻي گارين جو در بند ڪري چڪا هئا ۽ ڪنهن ڳالهه تي کلي کلي کيرا ٿي رهيا هئا. باقي ڪرڙوڊ مڪراني اڃان تائين سنجيدگي سان شراب کي اندر ۾ اوتڻ سان گڏ سگريٽ مان ڪش هڻي رهيو هو ۽ رکي رکي سندس چپن جي ڪنڊ تي هڪ اداس مرڪ پکيڙجي ٿي وئي. بيرو هن ڏانهن گهربل شيون کڻي آيو ته هن هڪ تير جام پري گلاس مٿي ڪيو: ”انهيءَ منحوس گهڙيءَ جي نالي جنهن ۾ مون هن دنيا ۾ اکيون کوليون هيون.“ هن گلاس کي وات تي چاڙهي منو گلاس ختم ڪري ڇڏيو ۽ پوءِ آهستي آهستي دال کي چپاڙي وات جي ذائقي کي ٺيڪ ڪرڻ لڳو. ۽ پوءِ هن ويرم نه گذرندي باقي بچيل شراب کي به سيني جي ڪنڊ ۾ وجهي ڇڏيو.“

”سائين گوشت کائو نه.“ ڪرڙود مڪراني گوشت جي پليٽ هن ڏانهن وڌائي. ”نه، مونکي شراب سان گڏ گوشت وڻيئي ڪونه.“ هن ڪوڙ هنيو. ”وڌو ته سهي، سائين.“ ڪرڙود مڪرانيءَ ڏاڍي اسرار سان چيو. ”سائين، مون چيو نه، ته شراب سان گڏ گوشت کائڻ جي مونکي عادت ئي ڪونهي.“ هن نٽائڻ جي انداز ۾ چيو. ”اڙي وٽ نه، کي پيا ٿورئي آهيون. پاڻ ۾ آهيون پاڻ ۾، يارن سان ڪو حساب ڪبو آهي وري.“ هاڻي نوجوان مڪراني به جو هن کي پنهنجي ٽيبل تي ويهندو ڏسي سڀ ڪان گهڻو ناراض ٿيو هو، سو به ميدان ۾ لهي آيو. ”تو کي

ڪٽو پوندو. ڪڻ يار، ڪڻ ني. نه ته مان اڇلايانءِ ٿو." نوجوان مڪراني واقعي ڪرڙوئي ڪان پليٽ وٺي اڇلائڻ وارو هو. "بس زوراور آهيو چيم به ته...... هن گوشت جو ٽڪرو ڪٽي ڏاڍي مزي سان ڪائڻ شروع ڪيو.

"پيو به ڪڻ نه سائين." پٺاڻ مزور زور ڪيو.

"بس هيءُ لڳو ته لڪ آهي." هن آڏيو ختم ڪري ڇڏيو، پر اڃان به احساس جي ڏنگ کان آجو نه ٿي سگهيو. جيئن جيئن شراب کي اندر ۾ اوتي گذريل واقعي جي تصور کان جند ڇڏائڻ ٿي چاهيائين، تيئن تيئن سندس ذهن آڏو گذريل واقعو اڃان وڌيڪ چٽو ۽ گهرو ٿيندو ٿي ويو. هن وري بيري کي سڏيو ۽ ٻيهر اڌ جو آرڊر ڏنائين، ۽ سڄي بار ۾ نظرون ڦيرائيندي وري ٽي وي تي نگاهون ڄمائي ڇڏيائين ۽ ڪو وقت ٽي وي تي ڌنڌلي عڪس کي ڏسندو ۽ ان کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪندو رهيو. ٽي وي تي ان وقت ڪنهن نئين سڌاري جي پرچار هلي رهي هئي ۽ ڪجهه دانشور انهيءَ سڌاري جي سهاري ۾ زمين ۽ آسمان کي ملائي هڪ ڪري رهيا هئا. هن نفرت مان ٽي وي تان اکيون ڦيري بيري ڏانهن ڏٺو، جو وري سان ڪٽي آيو هو. هن وري گلاسن مان گلاس خالي ڪرڻ شروع ڪيا ۽ آرڊر مٿان آرڊر ڏئي شراب جي زهر کي اندر ۾ اوتي احساس جي ڪان ڪان جند آجي ڪرڻ لڳو. پر هو وڏي ڪوشش جي باوجود به

ائين ڪري نه سگهيو. احساس پنهنجي زنجيرن ۾ اڃا به وڌيڪ جڪڙي ڇڏيس. ايستائين جو هاڻي هو هر هر شام کان وٺي بار تائين پهچڻ جي واقعن کي بار بار ذهن جي پردي تي فلم وانگر هلندي ڏسڻ لڳو:-

هو امپيرس مارڪيٽ وٽ بس مان لٿو آهي. بوري ۾ وجان- نه ڪو نڪتو وڃان. اڄايو پريشان ٿيڻو پوندو. حسرتون ڪر ڪٽي اڏنديون ۽ بي موت مري وينديون. ورندو ڪجهه به ڪونه. محرومي جو ڏنگ جان جلائي ڇڏيندو. اجايو پاڻي ولوڙڻ مان ڪهڙو فائدو. ٿيندو ڇا، رلي رلي، ٿڪا ساهه پري جذبن کي زهر پياري تباه ٿي گهر موٽڻو پوندو. خوامخواه خراب ٿيندس ڪا ڪنگهندي به ڪون. اجايو سوڻهن زخمي ڪري وجهندي. ۽ پوءِ دل جو درد دٻائي پريشاني ڪٽي بيمار ٿجڻو پوندو. ۽ اڄ ڇنڇر جو ڏينهن به آهي. ۽ وري مهيني جو هفتو پڻ. اڄ گري گنجي به هار سينگار ڪري وڏي ٺاٺ ٻاٺ سان آئي هوندي.

اڄ بوري ۽ ايلفي ۾ هلڻ معنيٰ موت تي پاڻ کي ٽنبي ۾ ڪٽائڻ وڃي. ذليل ۽ خوار ٿي نڪرڻو پوندو ۽ اها خبرئي ڪونه پوندي ته ڪاڏي ٿو وڃان ۽ وڃڻو ڪيڏانهن آهي. انڏينهن به ته ائين ٿيو هونه، ٽڪجي ٽٽي، پريشان ٿي جڏهن بس ۾ چڙهيو هوس، ۽ بس جڏهن گهڻو اڳتي نڪري چڪي هئي تڏهن خبر پئي هئي، ته مونکي ته لالو کيت وڃڻو هيو ۽ اڇي ٻرگ روڊ تي نڪتو هوس. ڪيڏو ذليل ٿيڻو ٿو پوي.

رڳو ڏسڻ ۽ ڪاهن يا هٿن گهمائڻ مان ڪهڙو فائدو. اوه ڇا واهيات زندگي آهي. معنيٰ ڪانسواءِ، کوکلي زندگي. رڳو محروميون، رڳيون ناڪاميون، رڳو تڙپڻ، رڳو اندر ئي اندر ۾ سڙڻ ۽ پڇڻ.

موهن کي رڳو ڏسڻ ۽ ڪاهن يا هٿن ڦيرائڻ مان ملي ڇاٿو. رڳو ذليل ٿيڻ کان سواءِ. رڳو تباه ٿيڻ کانسواءِ. ها هن دنيا ۾ غريب کي رهڻ جو ڪوئي حق ڪونهي. هي پئسي وارن بدمعاشن جي دنيا آهي. غريب ماڻهو ڏينهون ڏينهن وڌيڪ ذليل وڌيڪ خوار ٿيندو ٿو وڃي. تباهي جي پاتال ڏانهن وڌندو ٿو وڃي، ۽ امير ماڻهو ڏينهون ڏينهن اوچون ماڻيندو ٿو رهي. بس هيڙن حالتن ۾ رهڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. اصل برداشت ڪرڻ کان ٻاهر. جي هي نمونو نه بدليو ته نيٺ هڪ ڏينهن تباهي جو دوزخ ڏسڻو پوندو. ها ڪونه ٿو وڃان. وڃڻ مان فائدو به ڪهڙو. هڪ لوسي ڪٿي جان نوسي نوسي به ڪا سهٽي رحم جي نظر ڪونه ڪري. ٻيو جي ڪو دوست ملي ويو ته اجايو پئسن جوزيان. هي دوست به وڏا حرامي آهن رڳو هڃين پراوا کيسا ڪٽڻا. ڪٿي به و يهه ته هليا ايندا. ڪوڙا، دوستي ته رڳو خالي ۾رڳ و پنهنجا مفاد، حرامي پاڻ کي خرچ ڪندي برو اچين. ٺيهڙ ٽپ چڙهي و ڃين. نه ڪونه ٿو وڃان. گهر ٿو موٽي وڃان. صبح ڪانپوءِ گرنهه نه کاڌو اٿم. گهر وڃي ماني به ٿو کاوان ۽ سڄي هفتي جو ٿڪ به وڃي ٿو لاهيان. سومر تائين نيڪ ٿي ويندس. ۽ پوءِ وري آفيس جو جهنم. آفيس جو ڪم به الائي ڪڏهن ڪندو. گندو جان به وهون ۽ صاحبن جون گاريون کائون. لعنت آهي هن زندگي تي. رڳو سور ئي سور رڳو پور ئي پور. اسان جون اڱرون به سورن لاءِ وڃن ٿيون ڇنڊيون ۽ ڏينگرن تي اڇليندي ون. پيدا ٿيڻ جو مقصد به ڪهڙو. ڇمو ذليل ٿي وڃي قبر ۾ ڪرو' هي آهي زندگي جي بڪواس. منهنجي وس ۾ هجي ته سڀ ڪجهه ختم ڪري ڇڏيان.

سڀ ڪجهه. هاڻي هو گهر ڏانهن موٽڻ لڳو آهي ۽ ٻه قدم کڻي وري اتي بيهي رهيو آهي. منجهيل ۽ پريشان به. نه گهر ڪونه ٿو وڃان. اتي وري ڪهڙو آرام آهي. هر ڪنهن کي ڪانه ڪا بيماري. سڀ ڪٺن جي حوالي. بيماريءَ کي به اچي اسان جو گهر لڌو آهي. وج ته هر ڪنهن جو ٻچڙو منهن. هر ڪو هڪ ٻئي کان بيزار ڪنهنجو ڪنهن کي منهن ڪونه ٿو وڻي. هر ڪو هڪ ٻئي مان ڪڪ. ڇڻ ڪوئي رشتو ئي ڪونهي. هي سڀ ڪجهه ڇا ٿي ويو آهي ٻـاڻ هر شيءِ لاءِ تڙپي تڙپي مر ۽ سڄي پگهار ڏئي ڇڏين تڏهن به پيٽ ڪونه ڀرجين. پوءِ گهر جن جي دوزخ جو پيٽ خالي. پوءِ پئسن اڏائڻ جا الزام پوءِ عيش ڪرڻ جون تهمتون. پوءِ به خراب ۽ بي پرواه ٿيڻ جا لقب هون. باهڏي گهر کي. هتي سهٽين جو ديدار ته ڪري ونجي. اڄ يا صبحاڻي هونئن ئي مرڻو آهي. زندگي تي ڪهڙو ڀروسو روڊ پار ڪندي ڪار ٻس يا ٽرڪ چڙهيو وڃي. نيڪ آهي ٻيو ڪجهه

حاصل نٿو ٿئي ته ديدار ته مهانگو ڪونهي نه اهو لڳو ته لک آهي. بوري ۾ گهڙي آيو آهي. بوري ۾ سونهن جو درياءُ اٿلون ڪائي رهيو آهي مختلف قسم جو حسن آهــــي. ڪي جوان آهن. ڪي اڃان هاڻي سامايون آهن. ڪي مکڙي مان گل ٿيڻ واريون آهن. ڪي ڏگهيون آهن. ڪي ٺندريون آهن. ڪي سنهيون آهن. ڪي ٿلهيون آهن- ڪي پوريون آهن- ڪي ڳاڙهيون ته ڪي سانوريون ۽ ڪاريون آهن- ڪن جا چهرا ميڪاپ جي لعنت کان پاڪ آهن ته ڪي ميڪاپ جا تهه هنيو ٿيون هلن . مختلف قسم جا فيشن آهن . ڪي سلوار قميص ۾ آهن . ڪي ساڙهين ۾ ڪي بيل باٽمس ۾ ڪي ميڪسي- ته ڪي پينٽون پايون ٿيون وتن- ڪي پنهنجن ٻارن سان آهن، ڪي مڙسن سان ته ڪي عاشق ڪنيو ٿيون وتن- هڪڙا ملندي هلندي ڪنهن جي ڇاتي سان پنهنجو سينو، ٺونٺ ڏيا هٽي وڃن ته ڪيترا هنن جي پولهه تي هٿ ڦيري ڏيا وڃن، ۽ اڃان ٻـ اڳتي وڌي . هنن کي خاص عضون تي چهنڊڙي پائي ڏيـا وڃن ۽ ائين پنهنجي اڀرندڙ ۽ ڪڙهن ٻـ پوري نه ٿيندڙ جذبن کي تسڪين ڏئي ڏيـا وڃن . ۽ موٽ ۾ تيز نظرون- ڦٽ لعنت ۽ گاريون ڏيا جهلن. گهورڙيا ٻارن کي شيون ڏيکاري کين لالچائي رهيا آهن ته وري ٻار مختلف شيون ڏسي انهن کي حاصل ڪرڻ لاءِ ٻر ٿيو ڏيا وڃن- دڪاندار وڏي چالاڪيءَ سان خريدارن کي پنهنجن شين جي اهميت ٻڌائي، هنن کي پنهنجون شيون ڏئي رهيا آهن . ڪي خريدار

دڪاندارن جي ٻڌايل اگهن تي شيون خريد ڪري رهيا آهن ته ڪي دڪاندار جي اگهن کي گهٽ ڪرائڻ جي چڪر ۾ آهن . هو سونهن کــي سڪڻ وانگر تڪيندي، ڪلها هڻندي، هڪڙي ڏهيل ڪپڙن جـي دڪان آڏو بيهي رهيو آهـي." ڏاڍي شاندار قميص آهي . پائي ڪيڏو نه ناهوڪو لڳندس . رنگ ٻـ پيارو اٿس . وڻانس . ٽاٽائي ٿي ويندي - خير لڳي نه ٻـ ٿئي پرونٽي ته ضرور آهي. ڪپڙاڻي گِري ويــا آهن . پراڻن ڪپڙن کي آخر ڪيستائين هلائبو . آفيس وارا ٽـوڏي دوست ڇاڇا نٿا چون . خير قيمت ڪٽي گهٽي لکيل اٿس پـر ڪجهه گهٽ ڪرائي وٺندو مانس . وڻانس ٿو. پر ڪيئن وڻان پيون شيون ٻـ ته ڪٿل آهن انهن جي ٻـ ته ضرورت آهي . انهن ڪانسواءِ ڪم ٻـ ته نٿو هلي نه . ٻهريان اهي ٻـ ته.......... خير اهي ٻوءِ وٺبيون، اڳ ۾ هي ضرورت تـ پوري ڪجي . شئي ٻـ ڏاڍي پياري آهي . نيڪ آهي وڻانس ٿو. خير تڪڙ ڪونهي اڄ نه ته صبحاڻي وٺبي-ڀڳي ڪونٿي وڃي . جي ڪپي ٻـ وئي تـ هرو ڀرو سڀني شين جي کوٽ ڪونهي." هو ڊيئن ڏي مڙڻ لڳو آهي ته ٻڃيا لي ۾ سندس ڪلهو هڪڙيءَ عورت جي ڪلهي سان لڳي ويـــو آهي . ڪي عورت آهي . ميڪاپ جا تهه چڙهيل اٿس . ۽ ساڙهي اهڙي انداز سان ٻڌل اٿس . جنهن مـان سندس سمورو جسم گهٽو ڪري ڏسڻ ۾ اچــي رهيو آهي . ڪيس گهٽ وڌ ڳالهائي، ذليل ڪري دڪان تـي چڙهي وئي آهي . ۽ هو هڪ هنڌ ڄمي ويو آهي .

۽ انهي عـورت ڏانهن خـار مان ڏسي
رهيو آهي. جا هاڻي دڪاندار سان ڏند ٽيڙي
رهي آهي. ۽ دڪاندار ڪپڙن ڏيکارڻ سان
گڏ پنهنجي مقصد ڏانهن وڌي رهيو آهي.
"ڪميني، ذليل، ڏاڍي شريف ٿـي ٻيٺي آهي.
دڪاندار سان ڪيئن ٿي ڳالهائي. چڻ ڪو
پراڻو يار هجيس. ڇاتيون ڪيڏيون نه اگهاڙيون
اٿس. اتي عزت جو احساس ئي ڪونهينس. باقي
منهنجي ڪلهي لـڳڻ ڪري مڙس هنس جي
پڳ پٽي ڊني. مونکي سچو ٿي سمجهي تڏهن
ٿي غيرت جاڳيس. هاڻي ڪيئن نه پٽي هن سان ڏهڻ
جون ڳالهيون ڪري. خريداري تـه بهانو
آهي هنن رنن جو. اصل ۾ يار ڳولڻ ٿيون
نڪرن. رڳو ڪيش جي ڪيد هاڻي هن سان
ڪنهن هوٽل جي ڪمري يا ڪنهن گهر ۾
پروگرام ٺهندي، پوء لسٽ وٺي ڪيسا پري
وڃي مڙس سان ڀاڪر پائي سمهي، سچي
ٿيندي. ذليل لچي." هـو اتي بيهڻ مناسب
نٿو سمجهي انڪري هاڻي هو اڳـتي هلڻ
لڳو آهي.

"خوامخواه آيس. ماڻهو ڪيئن نـه پٽي
ڪليا. سڀ حرامي آهن. رڳو شريف هجڻ جو
پوز. باقي اندر ۾ ڪانو. سڀ جو مادو ئي
ڪونه. پٽي ٿي ڪيڏو نه ڪلن ٺاه پر پاڻ
ڪڏهن ڏٺو اٿـن. پاڻ ڪيئن جسمن جي
ڪپڙن ٻاهران ايڪس ري ڪيو ڇڏين. حرامي
ڪنهن جاءِ جاء پر وڌو حرامي تـه مان
آهيان. اجايو اچڻ جو ضرور ئي ڪهڙو هو.
ڪيڏا ڀيرا ذليل ۽ خوار ٿيو آهيان تـه به
مڙان ٿو. ڦريو گهريو، نـه چاهيندي به هيڏي
هليو اچان. ساڳيو لاٿو ساڳيا چڪر. ساڳيو
ڪٿي وارو پڇ. ڪيترا ڀيرا پاڻ کي سمجهايو
اٿم. وڏا وڏا قسم کنيا اٿم تڏهن به مڙيو
آهيان. بس لاشعوري طور به ذليل ٿيڻ لاءِ
هيڏي ڀڄو اچان. آفيس کان سڌو گهر وڃي
نٿي سگهيس.

پر گهر وڃان هان تـه مون بدران هتي
ذليل ٿيڻ ڪير اچي ها. سڀ پنهنجي ڪرم
جو ڦل آهي. پيو ٿو ڀوڳيان. رڳي پنهنجي
بدمعاشي، رڳو پنهنجي حرامپائي آهي."

هو بوري ڪان ٻاهر نڪرڻ لڳو آهي.
هاڻي هو حسين جسمن ڏانهن نهارڻ ڪان سواءِ
ئي تڪڙو تڪڙو ٻاهر نڪرڻ لڳو آهـي.
بوري ڪان ٻاهر نڪري اچي، ڪراس وٽ
بيٺو آهي. سامهون ڪيپيٽل سينما تـي نظر
ٿي پويس. اتي انگريزي فلم جو پوسٽر آهي
اڌ اگهاڙي عورت مٿان هڪڙو مرد جهڪيل
آهي. هن خار مان اتـان نظر هٽائي روڊ
ڏانهن ڏنو آهي. ماڻهون ڪارن لنگهڻ جي
انتظار ۾ روڊ جي ٻنهي پاسن کان اچي گڏ
ٿيا آهن - ۽ رستي جي وچ تي هڪڙو ٽريفڪ
سپاهي بيٺو آهي. ۽ ڪارن کي گذاري رهيو
آهـي. سوڙر ڪيڏو موجن ۾ آهن. رنون
ڪنهيون عيش ڪندا ٿا وڃن. هيڙيون پياريون
ڇوڪريون، گاڏيون، وڏا بنگلا، بينڪ بئلنس،
واپار، ڪارخانا. جـا شيءِ چاهين سا خريد
ڪري سگهن. دنيا جـي حسين ڪـان
حسين عورت به هنن آڏو پنهنجو سڀ ڪجهه
حوالـي ڪري ڇڏي. جنون پيا ماڻين. هر
وقت عيش عشرت ۾، ڏسين ته نشي ۾ ڏٽ.

ڪيڏي نه مڱيءَ ۾ پيا ڪارون ٻوڙائن. اُتن ڪو پڇڻ وارو. هي رنون ڪي سڀ پنهنجون ٽورڻي اٿن. هوندن ڪرائي تي سڄي رات ماس پٽي صبح جو ڪنهن هڏيءَ جان اڇلي ڇڏيندن. بس غريبن جي مجبوري جو فائدو پيا وٺن. هنن کي زنده رهڻو آهي، ۽ هنن کي عيش ڪرڻو آهي. دنيا رڳو سودي بازيءَ تي ٻڌي هلي، هڪڙا مزي ۾ پيا تباهيءَ ۾. هي مرد به ڪيڏا نه واهيات، بدصورت ۽ ٻيچاريندڙ آهن. ۽ اهي وينگسيون کهڙيون نه ناهوڪيون، هڪ هڪ مهاسندري پئي لڳي. ۽ هو ارنائس ديو جهڙا پيا اُٿن. بس سڀ پئسي جو کيل آهي. نه ته هنن حرامن کي ڪو ڪنگهي به ڪونه. هي عورتون اها ڳالهه محسوس نه ڪنديون هونديون ڇا؟ هنن وٽ سندر سپنا نه هوندا!؟ پر هن دنيا ۾ سپنا ويچارا ڪٿي رهن.

ٽورڙي تي پاڻي ٻوڙي جان ڦسي پئي. ڇن هٿائي ڪون. هنن کي به هنن مان ڪراهت ايندي هوندي. اصل الٽي به. بس پئسو آهي. نه ته هن کي به پيءَ پا ڏر هوندا. پر لعنت آهي پئسي تي. پئسو ڏيئي به بي غيرت بڻايو وڃي.

سچ چيو اٿن ته پئسو نرن کي به......"

سپاهي ڪارن کي هٿ ڏئي روڪيو آهي. هاڻي ماڻهون ٽڪا ٽڪا هڪ ٻئي کي ٺيلها ڏئي پنهنجي پنهنجي پاسي ڏانهن وڃي رهيا آهن. ڪيترا نوجوان موقعي جو فائدو وٺي نوجوان ڇوڪرين جي پولهن، اڱهاڙن ٻانهن ۽ سٿرن تي هٿ لائيندا ڪراس ٽپڻ لڳا آهن. ۽ ڇوڪريون پاڻ بچائڻ جي

شمع ريکا

هائڪا

پيرن جهليو ٻور
لاٽي ڇهه ڇهه پکيڙن
مون ڪان ساڳيو سور

منهنجو من وهلور
سهڻا تنهنجي ڪاڻ جيئن
چانهي ڪاڻ تلور!

رات نه آئي راس
تارن جي سونهن ٿي
ڪوري ويئي ماس

ڪتين موڙيا ڪر
پوپي تنهنجي لاءِ پرين
ڪاول آهن در!

پالبهرن جو جوڙو!
ڪنهن دراورانگهيندين
جاني منهنجو لوڙهو

ڪيتن ڀريو ويس
نيٺ ته ڏسندم مان پي
آشائن جو ديس.

ناڪام ڪوشش ڪندي اڳتي وڌي رهيون آهن. هو به ماڻهن کي ٺيلها ڏيندو، ڇوڪرين سان ڇيڙ ڇاڙ ڪندو ڪراس ٽپي، اچي ڪتابن مٿان بيٺو آهي. ۽ ڪتاب ڏسي انهن تي دل ئي دل ۾ رايا ڏئي رهيو آهي: هون ته هن سنڌ جي گورڪي جي ڪهاڻي ڇپي آهي. بس هرڪو نوڙي مان ٽانگ ٿي

پيو آهي. ٻلي کي خواب ۾ ڇڇڙا. هليو آهي انقلاب آڻڻ. بس ائين ٿي گورڪي سڏائڻ سان گورڪي ٿي پيو ڇا. اسان ڇڻ گورڪي کي پڙهيو ٿي ڪونهي. لکون نٿا ته بس. گورڪي بــه ڇڻ هنن وانگر ڳالهين جو ڳهير هـو. ڳالهيون هڪڙيون ڪندا ڪم انجي ابتڙ. قول ۽ فعل ۾ ڪيڏو تضاد اٿن ٻاهر ترقي پسندي جـو خول اندر رجعت پرستيءَ جي گند سان ڀريل. باقي هجين ڀاڻ ڀڏائڻ. هڪڙا گورڪي پيا سڏائن ته ٻيا هنگموي، ڪاميو، فاڪنر ۽ سارتر ٿيو هلندا وتن؛ رڳو اٿــن سنڌي تي ٺڪا ٻڌڻا. اسان وارا اديبن ۽ نقاد به وڏا حرامي آهن- شل نه ڪنهن بوتل ڇڪي ڇڪاين، بس ان کي آسمان تي پهچائي ڇڏيندا. دنياجي وڏن وڏن اديبن کي انهن آڏو جيئامڙو ثابت ڪندا وتندا. باقي جيڪو سنگل نه ڏيندو ته انهيءَ تي پيا گند اڇليندا ۽ انهيءَ جي ادب کي ادب ٿي نه مڃيندا. مون واري- دوست سان به ائين ڪيو اٿن نه. هو غريب پنهنجي گهروارن جو پيٽ پالي يا هنن کي سوٽ بــوٽ ۽ شراب وٺي ڏي. لالچي ڪنا. او ڪافي ٿــائيم ٿي ويو آهي. ڪتابــن وارو حرامي بـــه سجاڳي ويو آهي. مـــان سندس ڪتاب وٺندو به ته ڇنيءَ ڇماهي آهيان نه پر ڏسڻ لاءِ هر وقت حاضر. تڏهن ته ڪاوڙ ۾ نهاري ٿو. ٺيڪ آهي اڄ هٽانس ٿو منهن وارو پادر. هي رسالو ڪٺي وڻانس ٿو. رات بــه مزي سان گذري ويندي، هن حرامي تي به رعب تـــه هرو ڀرو ڏسڻ ۽ وقت ڪاٽڻ وارن مان نه آهيان.

حبيب بروهي

صليبن جي ڇانءِ ۾

هت ڪوئي خود دار سڏائي
پنهنجن تي ٿـو ويل وهـائي
ڏاڍ ڏمر جي خنجر سان ٿـو
ڪمزورن جـــو خون وهائي
ڪيسين غربت جي گهاٽي ۾
مفلس جـــذبن کــــي پيڙائي
هيڏا هاڃا پوءِ به سڀ چپ!
هـي ڪوئي انصاف ته ناهي
آخر قاهيءَ جي ڦندي کـــي
ڪيسين ڪوئي ڳلي ۾ پائي

****

ڪيمرچند شرما

ماٺ نه سمجهه

اي ڀاڪندي پاپي برڻ ٻاڪاس
ايڏي اتيا چار انت آڻيندي آهي
تون ٻات مظلوم جي ماٺ نه سمجهه
اها اڏهي جيان ڪائيندي آهي
اپار جي آه کي بي اثر نه سمجهه
هي ڪهر جا ڪوٽ ڪيرائيندي آهي
سندن ڪيهه ۾ ايڏي قوت آهه
جو ست آسمان ڏڪائيندي آهي.

نه ڪونه ٿو وڻانس. ٻلي ته ڪاوڙ جي يـا مونکي ڪٺي ڇا به سمجهي. اجايو پئسا ڇو خرچ ڪيان، ڪنهن نــه ڪنهن دوست

ڪان ڪٽي وئندس. مڙئي پڙهڻ سان ڪم سو ڪٽي پڙهبو." هو گهڻي دير تائين ڪتابن ڏسڻ ڪانپوءِ ڪتابن واري جي ڪاوڙ کي نظر انداز ڪري ۽ شو ڪيسن کي جاچيندو مختلف شين جي سڌ ڪندو ۽ انهي سڌ کي اندر ۾ ماريندو، سونهن جي درياءَ کي وهندو ڏسي ۽ ان مان چاهيندي به ڪو ٻڪ ڀري نه سگهڻ ڪري. اداس، توائي ۽ پريشان ٿيو سڄي ايلفي ۾ چڪرن مٿان چڪر هڻي رهيو آهي. هن وقت هو محبوب ڪلاٿ مارڪيٽ جي ڏاڪڻ ڪان هيٺ لهڻ لڳو آهي پيشاني تي گهنڊ پئجي ويو آهي. غصي ڪري هو ڏاڍو تڪڙو تڪڙو هلڻ لڳو آهي هاڻي ايلفي رسٽورنٽ جي اندر جهاتي پائي اتي ڪنهن دوست کي نه ڏسي اچي در وٽ بيٺو آهي. فٽ رائيٽ ۽ مونٽانا ۾ ڇوڪرين کي گهڙندو ۽ ٻاهر ايندو ڏسي رهيو آهي. سندس اڳيان ڪي ڪاريون بيٺون آهي ۽ هو ڏاڍو پريشان ۽ اداس لڳي رهيو آهي ۽ حسرت مان هرشيءِ ۽ لنگهندڙ کي ڏسي رهيو آهي. "ايلفي ڪراچي دل آهي. ڪيڏو نه مزو لڳو پيو آهي. ٺيڪ آهي طارق روڊ تي به هاڻي رونق آهي پر ايلفي جي ڳالهه ئي اور آهي ڪهڙانه چنڊ جهڙا چهرا ماڪي ڪان مٿاهون سڀ بڪواس. چنڊ جهڙا چهرا رڳو ڏسڻ ڪاڻ مون پارا تڪي تڪي مريو وڃن ۽ موجون ويٺا پيا ڪن. سيڪجهه سرمائيدارن لاءِ. ڇوريون به لفٽ ڪونه ٿيون ڏين. ڪير ٿو ڪنهن جي پيار جي خلوص ۽ بي لوثائي کي ڏسي. هتي دلن کي ڏسڻ وارو

ڪو به ڪونهي ڇوڪرين جون اکيون اٿڻ سان ئي سڌيون کيسن ڏانهن ٿيون هليون وڃن. کيسو گرم آهي ته سڄي دنيا جون ڇوڪريون توهان جي محبوبه بڻجڻ لاءِ آتيون آهن ۽ جي کيسو خالي آهي ته ڪا پر ۾ بيهڻ نه ڏيندؤ. هاڻي هنن کي ڪارائجي يا گهر وارن ۽ پنهنجي گهرجن جي دوزخ جو پيٽ ڀرجي. بس هيڙيءَ زندگيءَ ڪان ته ڪنهن نازنين جي ڪار هيٺان پاڻ کي اڇاجي نه اهو چڱو. گهٽ ۾ گهٽ هميشه جي عذاب ڪان ته ڇٽي پئبو. هن جا خيال ٽٽي پيا آهن. سامهون ڪرسچن ڇوڪريون ڪنهن آفيس مان ڪم ڪري موٽي رهيون آهن. "سانوري حسن کي به پنهنجي سونهن پنهنجي ادا آهي. ڪيئن نه تنگون ٻانهون اگهاڙيون ڪيو ٿيون هان ۽ هن کي ته انگي به ڪونهي. واهه جو ڇاتين جو رقص آهي. نوجوان ڇوڪرين کي انگي ته خبر ناهي ته ڇو ٿي وڻي. پوڙهين جي ته مجبوري آهي اجايون ٿيون انگيون پائي ڇاتين کي ٻاتو ڪن. مون کي ته انهن انگين تي ٻاهه وٺيو وڃي. جسم به ڇا ته اٿن. جيڪر......ها! آهن هلندڙ. آفيسرن کي راضي ڪرڻ لاءِ پنهنجو سڀ ڪجهه حوالي ڪنديون هوندن. هي ڪرسچن آهن به ته مظلوم. تڏهن ته رکندا اٿن. جي ٿورو به خراب هلن ته ڪرسچن هئڻ جي ناطي مذهب جي آڙ وٺي نوڪري تان ڪيدي ڇڏن. ڪيڏا نه حرامي ماڻهو آهن. مذهب مان واهه جو فائدا ٿا ملن، مذهبن حرامن کي. بس مذهب کي پنهنجي يار سچل ئي چڱيءَ

طرح سڃاتو هو. مذهبن ملڪن ۾...... واهه جاني واهه. لڳاڻ ڪڍ منڪانڪا لفٽ ڏئي وڃهي. مون ۾ ڪهڙي گهٽتائي آهي. لفٽ ڏناڻون ته لٿي ٿي ويندي. سانوري ءَ سونهن جي مٿ جون سرڪيون ته پري ڏسان. جسم پڪل ٽپڪي جهڙو اٿن. هو هنن ڪسي گهوري گهوري ڏسڻ سان گڏ معنيٰ خيز انداز سان مرڪڻ لڳو آهي. ۽ ڇوڪريون هن کي اهڙي نموني گهوريندو ۽ مرڪندو ڏسي هن کي ڪلي اڳتي وڌي ويون آهن. هو بي عزتي محسوس ڪري ڪڍ لڳڻ جو خيال لاهي اتي بيٺو آهي.

سامهون يورپي جوڙو اچي رهيو آهي. ڇوڪري کي مني اسڪرٽ پاتل آهي ۽ ڇوڪرو هن جي چيلهه ۾ هٿ وجهي ڏاڍي مزي سان اچي رهيو آهي. هن کان ٿورو ساهه نڪري ويو آهي. "بس زندگيءَ جو مزو هي ماڻهو وٺي چاڙن. زندگي آهي ته هنن جي. هر ڏيکاو کان پري کليل ڪتاب. جتان وڻيو اتان پڙهي وٺو. هني ته رڳو بناوت، رڳو خول رڳو هيپوڪريسي. ٻاهران اڇي پڳ اندران اگهڙيون ٿورو ڪجهه. تڏهن ته سوشل ععج جو نقاب اچي پٽ تي پوڻ. ننگا ٿي بيهندا پاڻ ۾ ماڻرن پاٿرن کان به نه مڙندا. مون پاري رڳو اک ڪڍي ڏٺن ته ڇڻ پنهنجي عورت سان ڪنهن خراب حالت ۾ ڏسي ورتئون. سڄي ڪوڪلي ڪوڙي زندگي نام نهاد لبرل سوسائٽي، هر شيءِ پنهنجي طبقي تائين محدود.

ذليل، ڪوڙا، ننگ، واهيات، رڳو پاڻ پيا

ڪائن ۽ موجون ماڻن. هوءَ پوڙهي ڏس ته ڪيئن نه ميڪاپ سان ٺڦجي پئي نوجوان ڇوڪرن سان گهمي رهي آهي. ڪيڏي نه بي حيا آهي. هاڻي مان نٿو سمجهي سگهان ته هي ڪير هوندس. پٽ ٿوري هوندس. انهن سان ائين ٿوري هٿ هٿ ۾ ڏيئي هلندي. هوندس....... هاڻي مڙس کي ختم ڪري جوان رت پيئڻ شروع ڪيو اٿائين. سو به هڪ وقت پر.. چوڙ ديسان. هنن ڪسي ڇ اهي پئسا ڏيندي هوندن پئسا به ۽....... پوءِ ڪٿي انهن پئسن سان جوانڙيون به قاسائيندا هوندا. پئسي سان ڇا نٿو ملي. مونکي جيڪر اهڙي پوڙهي ملي وڃي. ڪيس عرش گهمايان پاڻ به موجون ماڻيان ڏهه ڏهه ڇوڪريون هڪ ئي وقت رکي ڇڏيان ڏهه ڏهه. آخر ڪيسيتائين غسل خاني يا ڪاڪوس ۾ پنهنجي طاقت وڃائيندو رهندس ڪيڏو نه انساني نسل جو خون ٿو ڪيان. ويچارو انساني نسل، هون انساني نسل، وڃي ڪڏ ۾ پوي پاڻ به وڃان ٿو ڳرندو لهندو. رت ويندي رهندي ته ڪمزور ته ٿبو، بيمار نه رهبو ته ٻيو ڇا ٿيندو. آخر اها راند ڪيستائين هلندي.

شادي به ته نه ٿو ڪري سگهان نه، هنن حالتن ۾ هاڻي ڏي بک پيا مرون ته پوءِ ڇا ڪبو. پرائي ڇوڪري گهر ايندي ته ان کي ڪيئن هلائبو آخر ان به ته ڪجهه لهڻو، يا مالڪ هنڪي بک مرڻ لاءِ منهنجي حوالي ڪندا. ۽ اڄ جي ڇوڪريءَ ڪي رڳو ڪائڻ لاءِ ڪجهه نه کپي، زندگي جون

ٿيون ٿا ته ضرورتون آهن. اوهه! ڪاڏي وڃجي. هنن حالتن ۾ ته رڳي تباهي ئي تباهي آهي. جيستائين هي حالتون رهنديون ۽ انهن ۾ ڪو ڦيرو نه آيو ته ڪجهه نه ٿيندو اٽين ئي تباهه ٿيندو رهندو. هر شيءِ مسخ ٿي وئي آهي. هر شيءِ جي صورت بگڙجي وئي آهي. هر شيءِ ٿٽي رهي آهي. اوهه ڪيڏو نه متي ۾ سور پئجي ويو آهي. متو ڦاٽي پيو هي متي جو سور به جند ڪونه ٿو ڇڏي. هر وقت ٻيو اچي. ڪوبه پاڙين ڪانئي ڪانئي عادي ٿئجي ويو آهيان. تباهه ٿي ويو آهيان. چانهه پيئڻ گهرجي ۽ هڪڙي ڪوبو پاڙيون نه پر نيڪ رهنديون. اٽين سور حرامي ويندو ئي ڪونه. صبوح ڪانپوءِ ماني ڪاڏي اٽي، ماني به ڪٿي کاوان. نه ماني وڃي گهر کائبي. اجايو پئسا وڃائڻ نه گهرجن. ۽ چانهه به ايلفي ۾ نه ڪنهن هاڪي هوٽل وڃي ٿو پيئان.“ هڪڙي هوٽل ۾ گهڙي آيو آهي. اندر ڏاڍو گوڙ لڳو پيو آهي. سادن هوٽلن جو مانوس گوڙ. ماڻهو وڏي واڪي ڳالهائي رهيا آهن موسم خوشگوار هئڻ باوجود به اندر ڏاڍي گرمي لڳي پئي آهي. اصل ساهه ٿو گهٽجي. مونجهه هوندي به هڪڙي ٻڇيل ڪرسيءَ تي ويهي چانهه ۽ ڪوبو پاڙين جي گورين جو آرڊر ڏنو اٿائين. پاڻي سان ڪوبو پاڙين وٺي چانهي پيئڻ لڳو آهي. چانهه آهي ياگهوڙي جو مٽ. ٽيهه پئسا به پاڻي ۾. اجايو خرچ خبر ئي ٿي پوي ته حرامي چانهه ۾ ڪنهن، ڪير ۽ چانهه به وڃهن ٿا يا ڪو ٻيو ڪجهه، چانهه

رحمت (آزاد نظم)

هو ڪير هو

هي بسترو گرم ڇو؟
ڇو ته ڪوئي هينئر اٿي ويو آهي!
رات جي اوندهه اندر،
جهر مر سارو اڀ،
تارا ڪٿيون گڏجي سيپئي،
ڪنهن جي آجيان لاءِ۔
اچي ڳاهٽ ٿيا.
حال اوري آ ٿيڙو ٿڪيو.
۽ چنڊ رنو آ زارو زار!
هو ڪير هو!؟
هو ڪير هو!؟
ننڊ ڦٽائي جو ويو.
** * **

غلام نبي ”ناشاد“

رمندن راهه

(آزاد نظم)

نار نويلي،
هيڪلي هيڪلي،
ويٺي آهي،
ويا ڪل ويا ڪل.
سوچي،
لوچي ٿي،
آيو ڪير،
ويو تڙڦائي،
سور جاڳائي،
رمندن راهن تان۔

جو ذائقو ئي ڪو نهيس. تڙي ئي سڙي رهي آهي. ڪنجوسي به ذليل ڪيو ڇڏي. نيڪ آهي پئسا خرچ ٿين ها ته

چانهه ته ملي ها، هيءَ ته الائي ڇا آهي.
هنن حرامن کي رڳو آهي پئسو حاصل
ڪرڻو. هنن کي پئسا کپن پوءِ اڳلي کي
ڪٽي زهر ملي.

سڀ ڪو وڏي ماڻهو ٿيڻ لاءِ ٻئي
کي ذليل ڪري رهيو آهي ۽ اڳتي وڌي
رهيو آهي. ڪنهن ڪسي ڪنهنجو خيال
ڪونهي. سڀ ڪو سياري جي باهه پاڻ
ڏانهن سورڻ جي چڪر ۾ آهي. رڳو
خود غرضي، رڳي مار رڳو ڌاڙا."

هن چانهه جي خراب هئڻ باوجود به
سڄي چانهه ختم ڪئي ۽ هوٽل جي گندي
۽ واهيات ماحول ۾ ڪافي دير تائين
ويهي رهيو آهي. حسرتون، يا سون،
نااميديون، خيال ۽ سوچن ڪيس پنهنجي
قيد ۾ قابو ڪري رکيو آهي، ۽ هاڻي هو
ڪافي دير ڪانپوءِ نيٺ ٻاهر نڪتو
آهي. هو وري چڪرن مٿان چڪر هڻي
رهيو آهي. هتان هلي هتي ٻيهي رهيو آهي.
هاڻي بوري بند ٿي چڪي آهي. ۽ ايلفي
جي سونهن به سهي پئي آهي ۽ ايلفي
ڪنهن وهه جان لڳي رهي آهي. ڪڏهن
ڪڏهن ڪائي ڪارگذري رهي آهي،
تنهنڪري هاڻي هو روڊ جي وچ تان
هلي رهيو آهي. ڏاڍو موريان هوريان
ٻئي هٿ سوٽ جي کيسي ۾ وجهي. سگريٽ
مان ڪش هڻندو هلي رهيو آهي. هاڻي
ايلفي جي سونهن لٿي، ايلفي جي سموري
سونهن پنهنجن بنگلن، وڏن وڏن هوٽلن
۽ ڪلبن ۾ ڪٽي ويا هوندا ۽ اتي جو انڌين

سان گڏ شراب پي هنن جي چولهن ۾ پاڪر
وجهي سينو سيني سان ملائي رقص ڪندا
هوندا. جامن تي جام خالي ٿيندا هوندا.
جسمن جي جسمن سان راند هوندي. رڳ
رڳ ۾ نشو هوندن. ڪي ڪيبري ڏسندا
هوندا. ڪي وري پرڏيهي ڇوڪرين جي
نمگي جسمن جو ديدار ۽ رنگا رنگي روشنين
جو پرڻ ۽ وسامڻ ۽ بند ٿيڻ سان چرچٽ
۽ .... جي راند. عيش ۽ عيش جي
گرم ۽ رنگين بازار. هاڻ ڪراچي جي
راتين جي ڪو جواب ڪونهي. هن جي
چپن تي مرڪ ڦهلجي وئي آهي.

منظور بلوچ

(آزاد نظم)

آزادي

مان حيران آهيان، پريشان آهيان
توهانجي چوڻ تي، ته آزاد آهيون
مونکي سڀ خبر آ ته آزاد آهيون
ذهن، جت زنجيرن ۾ جڪڙيل هجن
جتي سخت ٻڙيون پيرن ۾ هجن
پيل هٿ ڪڙيون جت هٿن ۾ هجن
۽ جلاد ڪارا مٿان پيا ڦرن
اتي ڪيئن مفڪر فڪر پنهنجو ڏيندو
اتي ڪيئن ڪو مزدور آزاد گهمندو
اتي ڪيئن ڪو ليکڪ سچائي سان لکندو
اتي ائين چوائڻ ته آزاد آهيون
آزاديءَ جا نعرا نه مونکي ٻڌايو
مون کي سڀ خبر آ ته زاد آهيون
مون کي سڀ خبر آ ته آزاد آهيون

ان ڏينهن چئو حرامـــي ڪيبري ڏيڪارڻ هليو هو ته ڪيڏو نه مزو آيو هو. خير پڳهار ڪٽي سڄي چٽ تي وڃي هئي. مائٽن ۾ به ذليل ۽ خود بـــه خراب ٿيو هيس. پر ٿيو تـــه جنت جو سير. ڪپڙن ڪانسواءِ به جسم کي سونهن آهـي اهو پهريون ڀيرو احساس ٿيو هوم. واهه جو مزو هو ۽ هوءَ نازنين-منهنجي حصي ۾ آيل دلربا، ڇا ته سونهن هئيس. ڇا ته سرهاڻ هيس. ۽ پهريون ڀيرو خبر پئي هئي ته جسم جـــي جسم کي ڪار چو ٿيندي آهي. ۽ اهـو ڪو هي ندا ڪهڙو آهي. پر بـار مان نڪرڻ ڪانپوءِ جڏهن هن منهنجي بنگلي تي هلڻ لاءِ منهنجي ڪار جو پڇيو هو. تڏهن ڇا حالت ٿـي هئي. ڪيڏو هيٺ ڪري پيو هوس- ڪيترو ذليل ٿيو هوس. پـوءِ جڏهن منهنجي سچائي جي خبر پئي هيس ته ڪيئن نه گهٽ وڌ ڳالهائي ذليل ڪري منهن موڙي الائي ڪهڙي حرامي سـان هلي وئي هئي. ڪاش ان وقت ڌرتي ڦاٽي ها ڪاش!!! ها اهو هڪ حسين خواب هو جـو اک کلڻ سان ٽٽي پيو هو!" هن جي چهري تي هڪ عجيب مرڪ آهي جنهن ۾ نه خوشي آهي نه ڏک. خوشي ۽ ڏک کان وانجهيل ڪوڪلي مرڪ. هـو هاڻي گهر ڏانهن موٽي رهيو آهي، سندس پويان ڪار لنگهي اچي سندس ٿورو اڳيان بيٺي آهي. هڪ پوڙهي ڪرسچن عورت ڪار مان لٿي آهي. ۽ ڊرئيور کي هٿ سان سلام ڪري بوري اندر کهڙي رهي آهي:

"پڙوي تـي ڏسجي. ڪنهن آفيسر، سيٺ يا ڪنهن وڏيري کـي مال پهچائي آئي هوندي. هيڙن عورتن کي پئسو گهرجي- پوءِ اهو ڪٿي ڪهڙي نمو ني به ملي پوي. جواني ۾ پاڻ هلي هوندي ۽ هاڻي ڏيئرن کي هلائيندي هوندي. نه ڏيئر ته هاڻي پاڻ جهڙيون پوڙهيون هوندس. ڏهنيون يـا پوٽيون هلائيندي هوندي - يا ڪي بـه ٿي سگهن ٿيون- هن عمر ۾ ته هن لاءِ اهو ئي جيئڻ جو هڪ آخري سهارو آهي. جواني ۾ پاڻ به ته چالو مال هوندي. هاڻي ئي ٻڍائي تي ته گهاگ عورت آهـي پولهه کي ڪيئن نه ٿي موڙا ڏيئي لوڏي هلي. ٿي پوڙهي وئي آهي پوءِ به ٽنگون ٻانهون ۽ سينو اگهاڙو ڪيون ٿي هلي ۽ اسڪرٽ پايون تي وتي. لڳانس ٿـو ڪي ضرور اهميت ڏيندي.

آخر به ته جوان آهيان. جواني ياد ڏياري ڇڏيندو مانس. هيڙيون پوڙهيون ته سدائين اهڙيون ڳالهيون ناڙينديون وتن. مون پارو جوان ته خدا ڏيـارين. مر جان گوڏا ڇني، رت پي پوءِ ڇڏنس. خير پوڙهي آهي ڇا ٿي پيو. تجربيڪار عورت آهي چوڪرين کان وڌيڪ پـيار ڪندي. اهي وات ڳاڙهيون چوريون ڇا ڄاڻن ته پيار ڪهڙيءَ شيءِ جو نالو آهي. لڳانس ٿو ڪي.

ها لڳانس ٿو پويان."

هو انهي پوڙهيءَ جي ڪيڏگو آهي. پوڙهي ڪرسچن هاڻي بوري اندر هلڻ شروع ڪيو

آهي. هنکي پنهنجي پنيان ايندو ڏسي ٽڪڙو ٽڪڙو ھاڻ لڳي آهي. پوڙهي ڪرسچن تيز هلڻ سان گڏ بار بار ڪنڌ ورائي پوئتي نهاري رهي آهي. سندس تيز هلڻ سان ڪيس اپ ساهي ٿي پئي آهي. ۽ پنهنجي رفتار کي اڃان به وڌائي ڇڏيو اٿائين. هاڻي هو پوڙهيءَ جي بلڪل ويجهو پهچي چڪو آهي. ۽ پوڙهي ڊپ کان ڏڪڻ لڳي آهي ۽ سندس آواز سيني اندر گهٽجي رهيو آهي. هو به تيز هلڻ ۽ جذبات جي مشتعل هئڻ ڪري سهڪي رهيو آهي. ۽ پوءِ وڏي مشڪل سان پوڙهيءَ کي پنهنجي ڳالھ جو مفهوم سمجهايو اٿائين. پوڙهي ڪرسچن هاڻي پاڻ ڇڏائي، هن کي نہ صرف پوليس جون ڌمڪيون ڏيئون آهن پر ان سان گڏ ڪيس بي انتها گاريون ڏئي ذليل ڪري هلي وئي آهي.

هو هڪ هنڌ ڄميو بيٺو آهي. ۽ هن کي لڳي رهيو آهي تہ هو گند ۽ ڪچري ۾ ٿڦجي پيو آهي نهن کان چوٽي تائين. هاڻي هو ڪنهن بار ۾ وڃي گند ۽ ڪچري کي شراب سان ڌوئي پاڪ ٿيڻ جو سوچي رهيو آهي– هن بار ڏانهن قدم وڌائڻ شروع ڪيا آهن– پاڻ کي ذلت جي احساس کان آجو ڪرڻ لاءِ شراب جي گود ڏانهن وڃي رهيو آهي. ”لعنت هجئي لعنت.“ هن کي شراب تي سخت چڙ اچي وئي. جنهن هن کان اهو ذلت جو احساس تہ هٽايو ڪونہ هو رهندو وڌائي ڇڏيو هيائين. هن خار مان شراب پريل گلاس کي هٿ سان ڌڪ هنيو. ڌڪ لڳڻ سان گلاس وڃي نوجوان مڪراني کي لڳو. ۽ ڌڪ لڳڻ سان گڏ هن جا سمورا ڪپڙا شراب سان پرجي ويا. هو ڪاوڙجي اٿيو.

”اڙي تون وري مونکي گاريون ٿو ڏين ۽ گلاس ٿو هڻين– نمڪ حرام حرامي بيهہ تہ توکي ڏسان ٿو پڙوا“

نوجوان مڪراني هن کي مارڻ لڳو. هو پهريائين حيرت ۽ خاموشي سان مار کائڻ لڳو ۽ پوءِ پاڻ بہ جواب ۾ مڪراني کي ڌونشا هڻڻ لڳو. هاڻي پٺان مزور بہ هن کي ماري رهيو هو ۽ ڪرڙو ڏي هن کي ڇڏائڻ لڳو ۽ پنهنجن ساٿين کي روڪڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو. باقي پيا ماڻهو خاموشي ۽ مزي سان هن کي مار کائيندو ڏسڻ لڳا. ويڙهہ ڪري بار ۾ ڪافي شراب هارجي پيو هو. ۽ گلاس بہ ڀڄي پيا هئا. سيٺ سخت چڙي پيو هو ۽ خار مان هيٺ لهي آيو هو. سيٺ ماڻهو هن کي ڏي ڏوهي ثابت ڪري چڪا هئا. ان ڪري ڏنڊ طور ۽ بار جي خرچ جي حساب ۾ سيٺ سندس کيسي مان اهي سمورا پگهار وارا پئسا ڪڍي ورتا هئا جي هن جي کيسي ۾ پيل هئا ۽ هن گهر ۾ اڃا نہ ڏنا هئا. اهو ڇئي تہ هن کي پگهار اڃا ڪونہ ملي آهي، ڪجهہ وقت کيسي گرم رکڻ جي چاهہ ۾. هن جو منهن سڄيل هو. جسم مان رت وهي نڪتو هوس. قميص جا ٽڙڪ بٽڻ ٽٽي چڪا هئس پر قميص بہ گهڻن هنڌن تان ڦاٽي بہ پئي هيس. هاڻي هو پاڻ کي گهر ڏانهن گهلڻ لڳو. ●●

رفيق سومرو

(ڪهاڻي)

لڙڪندڙ لاش ۽ وڄندڙ گهنڊ

ٻه ڄڻا، سٽي ڪورٽ ۽ ڪرستانن جي گرجا (جيڪا سينٽ سيويرس اسڪول سان ڳنڍيل آهي) جي وچ ۾ ننڍڙي ڦوهاري وٽ اچي ويٺا. هنن کي ٻئي ڏينهن تي ڪورٽ مان ضمانت ڪرائڻي هئي. هو نه ڦوهارو ڏسڻ آيا هئا ۽ نه وري گرجا گهمڻ. آيا هئا هو ڪورٽ سڳوريءَ جو منهن ڏسڻ آيا هئا، يا وري ڪورٽ کي پنهنجو منهن ڏيکارڻ آيا هئا. هو ڏوهاري هئا ۽ بنا ضمانت جي شهر ۾ ڪاهي آيا هئا. هو شام جي وقت ڪورٽ سڳوري ان ڪري ڏسڻ آيا هئا، ڇو ته هن کان اڳ هنن ڪڏهن به ڪورٽ جو منهن نه ڏٺو هو.

ان وقت گرجا جو گهنڊ لڳاتار ۽ زوردار آواز ۾ وڄي رهيو هو. اهو لڪاءُ ڏسي هنن کان ڇرڪ نڪري ويو.

هڪ همراهه، جنهنجو منهن گول مول، نڪ چوپاٽون، وار وڏا ۽ منهن تي مڇون هئس، تنهن چيو: ”هي جهاز ٿا هڪلن ڇا؟“

ٻئي همراهه، جنهنجون اکيون چنجهيون، نڪ ڦڏل ۽ مٿو وينڊل ۽ منهن موڪرو هو، تنهن تعجب وچان وراڻيو: جهاز نه، پر ڪانو هڪليندا هوندا!“

”ڪانو انبڙيون ڪونه کائيندو آهي، دلبرا!“

”ته پوءِ ڪانو ڇا کائيندو آهي؟“

”ڪانو بيحيا، بي ضمير ۽ ڪم ظرف پکي آهي.“ گولمول منهن واري شخص چيو- ”هو نه فقط معصومن جي هٿن مان لولو کسيندو آهي، پر ڪانون جي پلاڻ سان هلي، ماڻهن جي ڪاڌن جا ديڳڙا اونڌا ڪرائي، سندن روزي لپرائي، خوشيءَ وچان نعرا هڻندو آهي.“

”ڪانو کي ته هڻ گولي،“ ٻئي همراهه جنهنجو نڪ ڦڏل هو ۽ منهن ٿالهي هو، چيو ”پر هتي ته چيچڙي چمڙو به نظر ڪونه ٿو اچي!“

”وڻن جي ڏارن ۾ لڪي پيا هوندا!“

”پر هتي ته سڀ نم جا وڻ آهن!“

”شهر جي ماڻهن لاءِ نموريون به بيرن مثل آهن“ پهرين چيو، ”هو به انسان وانگر بير جي وڻ بجاءِ، نم کان بير گهرندا آهن.“

”ته پوءِ پلا هي گهنڊ ڇو پيو وڄي؟“

”گهنڊ نه رڳو پکين کي هڪلڻ لاءِ، پر ماڻهن کي هوشيار ڪرڻ لاءِ به وڄائبو آهي!“

”شهر ۾ راڪاس بڻ باڪاس ته ڪونه گهڙيو آهي؟“

”شهري ماڻهو پاڻ راڪاس آهن.“

”شهر ۾ ڪرفيو ته ڪونه لڳو آهي. اڄ

ته ڦوهارو ۾ لڪئون."

"ڦوهاري ۾ گهڙي لتا آلا ڪندين، بيوقوف!"

"ڪو چريو ان گهنڊ کي عدل جهانگير ماڻهن واري گهنڊ سمجهي، انصاف جي تقاضا لاءِ ته ڪونه وڄائي رهيو آهي؟"

"تو ڪيئن ڄاتو، ته عدل جهانگير ماڻهن جي فرياد ٻڌڻ لاءِ گهنڊ ٽنگايو هو؟"

"مون واري منونءَ، ڪالهه عدل جهانگير واري گهنڊ جو داستان ٻڌايو هو."

"منهنجي خيال ۾ عدل جهانگير، اهو گهنڊ فرياد ٻڌڻ لاءِ، نه ٻر ماڻهن جي ننڊ ڦٽائڻ ۽ ٻارن جا چرڪ ڀرائڻ لاءِ ٽنگايو هوندو."

"اچ ته اندر هلي، گهنڊ وڄائيندڙ همراهه کان، گهنڊ وڄائڻ بابت ڪجهه پڇون!"

ٻئي همراهه گرجا جو وڏو گيٽ ٽپي اندر آيا. گرجا جي وڏي هال ۾ هڪ شخص لاڳيتو ۽ مسلسل گهنڊ وڄائي رهيو هو، ڄڻ پاڻءَ ته درياهه ۾ ٻيڙيءَ جو ونجهه پيو هلائي.

جهاز پيو هڪلين ڇا؟ ڪن گهنڊ وڄائي شهري زالن کي گهر موٽڻ لاءِ هوشيار پيو ڪرين؟" ٻنهي همراهه پڇيو.

هنن کي ڏسي گهنڊ وڄائيندڙ همراهه جا هٿ رسيءَ مان ڇڏائجي ويا. ڪرندي ڪرندي ٻچيو.

ٻاهر گرجا جي سامهون واري هوٽل ۾، ويٺل ماڻهن گهنڊ جو آواز بند ڏسي کنن مان آڱريون ڪڍي ڇڏيون.

گهنڊ وڄائيندڙ پوڄاريءَ پاڻ سنڀاليندي، انگريزي ۽ اڙدو گاڏڙ سنڌي ۾ چيو-

پارس حميد قاضي

(آزاد نظم)

اڌوري آس

تمنائون،
جنم وٺنديون آهن،
ختم ٿينديون.
ڪڙ ڪيتي جيان
ڪڏهن روشن
ڪڏهن تاريڪ
منهنجي دل،
جا تمنائن جو
مندر آهي،
سا پڄي پري،
پئي آهي.
جيون لاٽ
ٿم ٿم ٿم
ڏڪي ٿڙڪي
پئي ٿي چوي.
ديپ جي لاٽ
وڌايو يار
ست جو نڪتو
اڌو،
ٻانهن جو،

"بڪواس بند ڪر اٿيس." مان تو جهڙن
شيطانن کي ڀڄائڻ لاءِ گهنڊ پيو وڄايان!"
"شڪل ڏني اٿئي، ملائڪ جا پٽ!"
ٻئي همراهه چيو "پيٽيان کو ولدزنائي آن"
پوڄاريءَ پڇيو "توهان ڪير آهيو؟"
پهرين ورائيو "اسان سنڌي آهيون."
"پوءِ گرجا ۾ ڇو آيا آهيو،" پوڄاريءَ
پڇيو " اسانجو مذهب اختيار ڪرڻ آيا
آهيو ڇا؟"
" اسان کي ڪورٽ مان ضمانت
ڪرائڻي آهي."
"هيءَ مئجسٽريٽ يا ڪمشنر جي ڪورٽ
نه آهي" پوڄاريءَ ورائيو " هيءَ خدا جي
ڪورٽ ۽ انصاف جو گهر آهي."
"اسانکي توهان جي خدا جي ڪورٽ
مان نه، پر انسانن جي ڪورٽ مان ضمانت
ڪرائڻي آهي" ٻئي همراهه ڳالهايو، "ڇو ته
اسان خدا جي راهه ۾ نه، پر عزت خاطر
وڙهيا آهيون."
پهرين همراهه هڪدم پوڄاريءَ کان پڇيو
"تون ڪير آهين؟"
"ڪرسچن!"
" نالو؟"
"مائيڪل ڊيسوزا!"
"پيءُ جو نالو؟"
"اينجل ڊيسوزا!"
"ڌنـــدو؟"
" اڳ پنگڪو ڪم ڪندو هوس، پر
هاڻي ايم.پي.او. ورڪشاپ ۾ فٽر آهيان. هن
ورائيو، ۽ وري رسو ڇڪڻ، گهنڊ وڄڻ لڳو.

پهرين همراهه رسي ۾ هٿ وجهندي ۽
کيس روڪيندي، چيو "نما شام مهل جو گهنڊ
نه وڄاءِ، ادا ماليخوليا ڊيسوزڻ!"
" گهنڊ وڄائڻ عبادت آهي" پوڄاريءَ
چيو، "مون کي عبادت کان نه روڪ. مان
وڏو عيبدار، گناهگار ۽ ڏوهاري آهيان. مون
کي پنهنجن ڏوهن جي معافي وٺڻ ڏي!"
"تو ڪهڙو ڏوهه ڪيو آهي؟"
"منهنجا ڏوهه تمام وڏي سزا وارا آهن"
ڪرسچن ڳچيءَ تي صليب جو نشان ناهيو.
ٻئي همراهه جي منهن تي اچرج تري
آيو. پڇيائين "ڪنهن جو خون ڪيو اٿئي ڇا؟"
" نه، منهنجو ڏوهه دنيا جو سڀ کان
وڏو ڏوهه آهي!"
"ڌاڙا هنيا اٿئي ڇا؟"
"نـــه!"
"ڪنهن جي زال ڀڄائي اٿئي ڇا؟
"منهنجو ڏوهه ان کان به وڏو آهي!"
"ڪنهن کي پل تان درياهه ۾ ٽڪو
ڏنو اٿئي ڇا؟"
"نــــه!"
"ڪنهن پير سائينءَ جي مزار تان پڙ
لاٿو اٿئي؟"
"بلڪل نه!"
"ڀلا پيتيءَ مان چندو ته ڪونه چورايو اٿئي؟"
"اون هون. هرگز نه!"
"سچي عمر وياج کاڌو اٿئي؟"
"قطعي نــه!"
" تـــه پوءِ ڪهڙو ڏوهه آهي، جيڪو
تنهنجو ۽ دنيا جو سڀ کان وڏو ڏوهه آهي؟"

”منهنجو ڏوهه دنيا جو پهريون ۽ آخري ڏوهه آهي،“ ڪرسچن چيو ”مان سڄي عمر شراب پي زال جي هٿان مار کاڌي آهي!“

پنهي گونا ٽن کان پتلائي گهنڊ جھي آواز جهڙا ٿهڪ نڪري ويا.

”منهنجو ڏوهه ڪو معمولي ناهي“ هن چيو ”مان ڪيترن مسڪينن کي مفت جي مي پياري، کين شرابي بڻايو آهي. ۽ هنن نشي ۾ پنهنجين غريب ۽ ابوجهه زالن جا هڏ گڏ ڀڳا آهن!“

گونا ٽا ششدر ٿي ويا.

هن وڌيڪ چيو ”مان ڪلبن ۾ برج، يعني جوا کيڏي، هن وقت تائين ڏهه لک رپيا هارايا آهن!“

گونا ٽا عجب وچان هڪ ٻئي کي ڏسڻ لڳا.

ڪرسچن هڪ دفعو وري رڙ ڪري پڪڙيندي چيو، منهنجا ڏوهه تمام وڏا آهن. مونکي عبادت ڪرڻ ڏيو. مونکي گناهه بخشرائڻ ڏيو!“

پهرين همراهه رڙ ۾ هٿ وجهندي چيو ”پر تنهنجا ڏوهه ته اسانجي ڏوهه جي ڀيٽ ۾ ڪجهه به ناهن!“

”توهان ڇا ڪيو آهي؟“ ڪرسچن پڇيو.

”اسان ساڳئي وقت ٻه خون ڪيا آهن!“

”ڇا ٻه خون!“ ڪنگڻي ڪرسچن کان ڇرڪ نڪري ويو. ڇڻ مٿس گرجا جي ڇت ڪري هجي—

”ها ٻه خون!“

”هنن جو ڏوهه ڪهڙو هو؟“

”اهي هڪ ٻئي کي چاهيندا هئا؛ يعني عشق ڪندا هئا“

”مرد جي مرد سان چاهت کي؛ عشق نه؛ پر دوستي چئبو آهي!“

”هو ٻئي مرد نه هيا؛ ٻئي عورتون به نه هيون!“

”يعني انهن مان هڪ مرد ۽ هڪ عورت!“

”ها!“

”او خدا يسوع مسيح! او امڙ پاڪ مريم“ ڪرسچن چيو ”توهان ٻن پيار ڪرڻ دلين کي ختم ڪري ڇڏيو!“

”اسان سنڌي آهيون،“ پهرين وراڻيو ”اهو اسانجي غيرت جو سوال هو.“

”هو توهانجا پراڻا دشمن هيا ڇا؟“

”نه. ڪاري، منهنجي سڳي ڀيڻ ۽ ڪارو، منهنجو ماسات هو.“

”جيڪي هڪ ٻئي سان پيار ڪندا آهن. انهن کي توهان ڪارو ڪاري چوندا آهيو؟“

”نه فقط چوندا آهيون، پر کين هميشه لاءِ ختم به ڪري ڇڏيندا آهيون!“

ڪرسچن کان دانهن نڪري ويئي. پاڻ سنڀاليندي چيائين: ”پوليس کي رشوت ۾ ڏاند ڏنو هيو ڇا؟“

” ان کان اڳ جو پوليس گرفتار ڪري، اسان ڪورٽ ۾ پيش پئون آيا آهيون.“

”ضرور ڪنهن وڏيري جا ماڻهو هوندا.“
”وڏيرو هاريءَ جو سڀ کان وڏو دشمن آهي،“ ٻئي همراهه ڳالهايو. چيائين ”هو فرعون وانگر پاڻ کي پورهيتن جو خدا سمجهندو آهي - پر ڪجهه وقت کان پوءِ هرهڪ وڏيري جو لاش، ٿنهن ۾ تنگيل، تنهنجي گهنڊ وانگر لڙڪيل هوندو؛ ۽ ان جي رسي اسانجي هٿن ۾ هوندي!“
”توهانجو ڏوهه دنيا جو سڀ کان وڏو ڏوهه آهي.“ ڪرسچن چيو.
”اسانکي ڪورٽ ۾ پيش ٿيڻو آهي. ان سلسلي ۾ توهان اسانجي ڪهڙي مدد ڪري سگهندا؟“
”مان توهانجي ڪابه مدد ڪري نٿو سگهان. توهان نه صرف سرڪار جا ڏوهي آهيو، پر ان سان گڏ خدا جا به ڏوهي آهيو. انصاف جي تقاضا اها آهي، ته پوليس کي اطلاع ڏيئي، توهانکي گرفتار ڪرايان.“ هو رسو ڇڏي گرجا جي ٻاهرين دروازي ڏانهن ڀڄڻ لڳو.
ٻنهي همراهن، ٻڪ ڀري، ڪنگلي ڪرسچن کي پڪڙي، ڪپڙو ڪنڌ واري ڏنوٽي وهائي بيهوش ڪري ڇڏيو. پوءِ سندس ڳچيءَ ۾ گهنڊ واري رسيءَ جي سرڪڻ ڦاهي وجهي، ڪيس صليب تي لڙڪندو ڇڏي پاڻ ڀڄي ويا.
گهنڊ ۾ ٻڌل رسي، ۽ رسي ۾ لڙڪيل ڪرسچن لڏندو رهيو ۽ گهنڊ وڄندو رهيو.

●●●

مير محمد پيرزادو

(آزاد نظم)

آرزو

پرين دل ڇئي ٿي ته توکي،
سمائي ڇڏيان پاڻ ۾.
وجود جو ويڇو مٽائي ڇڏيون،
وري هڪ ٿيون.
سڄي رات ڪاري گهٽائن سان گهگهه،
ڏئي ڪيڏڙي تمتمائي پئي،
ٻري تيل سان گڏ جڏهن وٽ پئي،
تڏهن ٻات مان وات ڪئي لاٽ روشن.
اڙي جان من!
اچو ديس خاطر ته گڏجي ٻرئون؛
گهٽائون هٽايون،
اونداهيون مٽايون؛
نئون سج اڀاريون،
انهيءَ لئه جيئون ۽ انهيءَ لئه مرئون،
اچو ديس خاطر ته گڏجي ٻرئون.
جيئن لاٽ گڏجي ڪا مشعل ٿئي،
پرين اڄ وري دل ائين ٿي چئي!

******

بهترين ڇپائي لاءِ
محمدي اليڪٽرڪ پريس کي
هميشه ياد رکو

رزاق مهر

ٿاڪ منجهند

اڄڪلهه مونتي ڪهاڻين لکڻ جو ڏاڍو جنون ٿي پيو آهي. رستي ۾ هلندي، هلندي جڏهن به ڪو دل ڏکوئيندڙ واقعو نظر ايندو اٿم، تڏهن روح زخمي ٿي پوندو آهي. ۽ پوءِ هٿ بي اختيار قلم ڏانهن وڌي ويندا آهن.

تنهن ڏينهن جي ڳالهه ڪي ٿي ڪٿي وئو. هڪ صوبيدار صاحب تانگي واري کي چالان ڪيو هو. تانگي واري ٽريفڪ واري قانون جي ڪا به ڀڃڪڙي نه ڪئي هئي. هن جو ڏوهه رڳو ايترو هو، جو هن صوبيدار صاحب کي گهر پهچائي ڪانئس ڪرايو گهريو هو. ڳالهه بس ايتري هئي، جنهن تي صاحب خار منجهان جنسي گاريون ڏنيون هئس ۽ پوءِ ڇهڪ ڦري ڪيس دل تي مار ڪيئي هڻائينس. مار ڏيندي به دل نه ڍريس ته گهوڙو گاڏي به چالان ڪري ڇڏيائينس. مون انهيءَ واقعي متان مانڙي ڪري ڪهاڻي لکي ڇڏي هئي. منهنجي ڪهاڻين ۾ گهڻو ڪري اهڙن ڪردارن جي زندگيءَ جو عڪس چٽيل هوندو آهي؛ جن جي نبل زندگيءَ جي ڪمزور تاڙن کي، ڏاڍ جي سوئن سان پنڪچر ڪري، غلاظت جي ڍير ڏانهن ڌڪيو ويندو آهي. جن جي هن معاشري ۾ ڪا به اهميت ڪا نه هوندي آهي؛ منهنجون ڪهاڻيون اهڙن ئي ڪردارن منجهان جنم وٺنديون آهن.

اڄ به ڪهاڻي لکڻ لاءِ شهر کان پريرو، جتي غريبن جون جهوپڙيون آباد آهن؛ ات وڃي نڪتو هوس. جهوپڙين جي چوگرد گند ڪچري جا ڍير پکڙيل هئا. مان انهن جي وچ مان ڪچي رستي متان هلي رهيو هوس. ان مهل منجهند جو هڪ ٿي رهيو هو. اس جي تيز تپش رستي کي تتل تئو بڻائي ڇڏيو هو. هوا ڪڏهن جو بند ٿي چڪي هئي. جنهن سبب گهٽ ۽ ٻوسٽ ۾ اڃا به واڌارو اچي چڪو هو. گرمي به اهڙي هئي، جڻ ڪا ڏوڀيءَ جي ڀٺي ٻري رهي هجي. منهنجو سمورو جسم ان ڀٽيءَ ۾ سڙندو رهيو، ڪامندو رهيو، ۽ مان تئي جهڙي تتل راهه متان هلندو اڳتي وڌندو رهيس. رستي جي ٻنهي پاسي لاتعداد جهوپڙيون پکيڙيل هيون؛ ڪنهن گهر منجهان معصوم ٻار جي رڙين ۽ پوڙهي مرد جي ڪنجهڻ جا آواز اچي رهيا هئا. مان ساڳي طرح آهستي آهستي اڳتي وڌندو رهيس. منهنجو سمورو جسم پگهرجي ويو هو. ساهه گهٽجندي محسوس

ٿيڻ لڳو هو. ساڄي آڱوٺي سان ٺرڙ ٿا ٺ پگهر اگهيم ۽ قميص جا ٻــه بٽڻ کولي پگهريل سيني کي ڦوڪ ڏنم، پــوءِ ڏکيو ساهه کڻي سامهون ڏٺم. رستي جي ساڄي پاسي نم جو هڪ وڻ چانورو ڪيو بيٺو هــو. مان اوڏانهن وڌي ويس. ۽ وڻ کـــي ٽيڪ ڏئي ڏکيا ڏکيا ساهه کڻڻ لڳو هوس. ٻه چار ساعتون ٻه مس گذريون هيون، جو ڏٺم، هڪ رنگين ڪپڙن پهريل اڌ عمر شخص مـــون ڏانهن اچي رهيو هو. ڏاڙهي مڇ برابر مڇون صفا پٽر، اکين تي نظر واري عينڪ چڙهيل، ۽ جسم تي ڳاڙهي بششرٽ ۽ نيري رنگ جي پينٽ پهريل هئس. اچڻ شرط زير زبر ڏئي وڏو سلام ڪيائين. ۽ پوءِ پگهر اگهي چوڻ لڳو، ”ادا پين ائٽي؟“

”پين.“ پڇيو مانس.

”ها پين گهرجي.“

”مان پينيون ڪونه وڪڻندو آهيان.“ چيو مانس.

هو مونڏانهن تعجب وچان ڏسڻ لڳو. ۽ پوءِ چيلهه تي هٿ رکي چپن ۾ ڪجهه چوڻ لڳو. جيڪو چيائين پئي، سو ٻڌي نه سگهيس. ٻـــاقي سندس منهن ۾ گهنڊ ڏسي ڄاڻان پيو، هو مونکي گاريون ڏئي رهيو هو. مونکي مٺس خار اچي وئي. ڏانهس گهوريندي چيم، ”مونکي گاريون ٿو ڏين ڇا؟“

هــو حيرت منجهان اکيون ڦاڙي ڏسڻ لڳو. ۽ پوءِ هٻڪندي وراڻيائين، ”نه نه گاريون نه ٿو ڏيان. مان شاعر آهيان، هن وقت مونتي شعر نازل ٿيو آهي.“

رسول بخش قريشي

(آزاد نظم)

ماڻهپو

عجب آهي ته،
هڪ طرف تون مونکي،
ماڻهو پيو سڏين.
۽ ماڻهو پيو سمجهين.
ٻئي طرف،
واريو پڇين ٿو ته:
”تنهنجو مذهب ڪهڙو آهي؟“
اڙي يار جي آءُ،
واقعي ماڻهو آهيان،
۽ ماڻهو ٿو ٿوکي لڳان،
ته پوءِ پڪ ڄاڻ،
منهنجو مذهب به ماڻهپو ئي هوندو.

مونکان چرڪ نڪري ويو. اهڙي قسم جي شاعر سڳوري سان منهنجو اڳي بـــه واسطو پئجي چڪو آهي. ان بزرگ قسم جي شاعر سڳوري جي غير شاعرانه حرڪت مونکي اڄ بہ ياد آهي، جنهن پوسٽ آفيس جــي د ر تـــي شعر لکڻ لاءِ مونکان پين ورتـــي هئي. ۽ پوءِ شعر لکندي لکندي، اوچتو نظرن کان گم ٿي ويو هو. هن اڌ يڙ عمر شاعر سڳوري تي مونکي ساڳي چور شاعر جو شڪ ٿيڻ لڳو. ان لاءِ پار پـتا پچڻ لاءِ ٽڪر ۾ ڪانئس پڇيم، ”شـــاعر

صاحب ڇا ڪندا آهيو. روئڻ هارڪي آواز ۾ چيائين، "بيراگيري ڪندو آهيان"

ڏانهنس گهوريندي چيم، "ريل ۾ بيراگيري ته نه ڪندا آهيو؟" هو نه چاهيندي بہ مرڪي ويئو. سندس چهري منجهان تڪليف جا آثار ڏسي پانيان پيو، هو جهٽ رڪي روئي ويهندو. ڏاڍي بيوسي منجهان چيائين، "منهنجي تخيل جو ستيا ناس ٿي رهيو آ. مسان بيرو نا هيان. گهڻو پور نا ڪي ٿي نا ڪي منشي آ هيان، مونتي هن وقت شعر نازل ٿيو- آهي مهرباني ڪري پين ڏي ته اهو لکي ونان."

خاموشيءَ سان پين ڏني، وري نمر جي وڻڪي ٽيڪ ڏني ڏانهس ڏسڻ لڳس. هن پينٽ جي کيسن ۾ هٿ وجهي ڍير پنن جا باهر ڪيا. انهن پنن ۾ گهڻو تعداد محصول رسيدن جو نظر اچي رهيو هو. جن جون خالي ٿيل جايون پين ۽ پينسل جي اکرن سان ڪاريون ٿيل هيون. مايوسيءَ وچان سيئي پنا کيسن ۾ وجهي، مونڏانهن پيهر ڏنائين پوءِ ڪجهه گهڙيون رکي چيائين، "پنو بہ هجئي ته ڏي."

نه پهر چيو مانس، "مون وٽ پنو ڪونهي، سامهون ڍير ڏان پنوڳولهي ان تي وڃي لک." اتيڙعمر شاعر منهنجي سٺي صلاح تي، سٺن بارن وانگر عمل ڪيو. يعني، سامهون جهڳين جي پرسان پکيڙيل گند ڪچري ڏانهن وڌي ويو. جتان ڪو پنو ڳولهي، انتي نازل ٿيل شعر لکڻ لڳو. جڏهن هو شعر لکي رهيو هو، تڏهن مون ڏٺو،

رسول ميمڻ

وائي

ڪوٺن پٺوڪوهه،
ديو اسانجي دانگيءَ تي.
ٿر ۾ ٿوهر ڪنڊي جيان، ڦٽي جواني ڦوهه
ديو اسانجي دانگيءَ تي.
روز رڙي رڄ پنيان، رڻ ۾ ڪنهنجو روح
ديو اسانجي دانگيءَ تيءَ
ڇوبات ڪيوبيتابيءَجي،ڪفن ڏيئي ڪوهه
ديو اسانجي دانگيءَ تي.

هڪ جهڳيءَ مان هڪ ڪرڙوڊ عورت باهر نڪري آئي. ۽ پوءِ اها تڪڙي تڪڙي شاعر ڏانهن وڌڻ لڳي. ان عورت جي منهن تي پريشانيءَ جا آثار چٽيءَ طرح ظاهر هئا. هو ڏاڍي ڏڪايل نظر اچي رهي هئي- اها عورت جڏهن شاعر تائين پهچي وئي، ته مان بہ نمر جي ڇانو ڇڏي اوڏانهن وڌي ويس. شاعر سگريٽن جي خالي ٿيل پاڪيٽ مٿان پين کي تڪڙو تڪڙو هلائي رهيو هو. هن جون نظرون جڏهن ڪن لاءِ پهراڻن ۽ ميرن ڪپڙن پاتل عورت مٿان پيون ته لاپرواهيءَ منجهان واڄ ڪسي ڇپو ڪري وري لکڻ ۾ مشغول ٿي ويو.

"اڙي ابا وري ڪو مئو نوٽيس آندو اٿئي ڇا؟" ڪرڙوڊ عورت مايوسيءَ منجهان پڇيو. شاعر پنهنجو هٿ روڪي، ڏانهنس ڪراهت وچان ڏٺو. ۽ پوءِ منهن ۾ گهنڊ وجهي

پڇيائينس، ”ڇا جو نوٽيس پوڙهي؟“

”گهرن جو نوٽيس ابا!“ پوڙهيءَ چيو، ساڻن ڪان رهندا پيا اچون. هاڻي وري منسيپالٽي (ميونسپالٽي) وارا قشتيون (قسطون) ٿا وٺن. هي پيو نوٽيس ڪو اڻارڻ جو ته نه آهي؟“ ”جاهل پوڙهي،“ ”شاعر چيو، ”مان گهڻ پور ناڪي تي ناڪي منشي آهيان. رات جو ڊيوٽي ڏيندو آهيان. ۽ ڏينهن جو واندڪائي ۾ شعر لکندو آهيان. هاڻي به هي شعر ٿو لکان. نوٽيس پوٽيس ڪونهي ڪو. سمجهيئي.“

”پوڙهي جي چهري تان مايوسي جون ريکائون مٽجي ويون. هن اونهو شوڪارو ڀري چيو، ”ته چئبو ابا تون شاعر به آهين“ ”توکي خبر نا هي پوڙهي مان وڏو شاعر آهيان.“ شاعر سينو تاڻي چوڻ لڳو، ”حڪومت جي استقباليه ميٽنگن ۾ شعر چئي وڏا وڏا انعام حاصل ڪندو آهيان.“ وري ٿورو ترسي چيائين، ها... پر هاڻي تون هتان ڪِڪ پُن ٿي وڃ، منهنجو تخيل برباد ٿي رهيو آهي.“ پوڙهيءَ اطمينان جو ڊگهو ساهه کڻي، واپس پنهنجي جهڳيءَ ڏانهن هلي وئي. هن جي وڃڻ کان پوءِ، شاعر جي ڪلهي ۾ هٿ وجهي ڪائنس پڇيم، ”توهان ڪهڙي قسم جي شاعري ڪندا آهيو.؟“

وراڻيائين، ”مان بنيادي طور غزل گو شاعر آهيان. غزل مونکي ائين ئي پسند آهي، جيئن پکين ۾ بلبل ۽ گلن ۾ گلاب جو گل.

پڇيو مانس، ”انهن جهوپڙين وارن تي ڪڏهن شاعري ڪئي اٿئي؟“

”يار تون ته صفا ڪو چرڪٽ آهين.“ چيائين، ”انهن تي وري ڪهڙي شاعري ڪندس. مان غزل گو شاعر آهيان. ۽ غزل فقط عشق ۽ عورت متان لکيو ويندو آ، نه ڪي هنن ڪنگلن تي.“

مون سٽ ڏئي ڪائنس ٻين ڦري ورتي. هن جو وات پٽجي ويو. هو حيرت وچان مونڏانهن ڏسڻ لڳو.

چيم، ”خليل جبران جو قول پڙهو اٿئي؟“

پڇيائين، ”ڪهڙو قول؟“

ڏانهنس ڏسندي چيم، ته، ”اي شاعر آخر ڪيستائين تون انهن کي شان مان ساڻ شاهي محل نهرائي ڏيندين. جن ڌرتي جي سطح کي خون جي ڇنڊن سان ڳاڙهو ڪري ڇڏيو آهي. آخر ڪيستائين تون ظالمن ۽ انهن جي هٿيارن ۽ آزاد انسانن کي غلام بڻائڻ وارن کي نظر انداز ڪندو رهندين. ۽ ڪيستائين انهن ڪمزورن ۽ مجبورن کي وساريندو رهندين جيڪي سدائين تنهنجي سوچ ۽ سرسيءَ لاءِ سڪندا رهندا رهن ٿا.“

هن ڪجهه به نه ڳالهايو، فقط خاموشيءَ سان مون ڏانهن ڏسندو رهيو. ۽ پوءِ نڪ تي آيل عينڪ لاهي، انکي صاف ڪرڻ لڳو. ۽ مان اتان تکڙو تکڙو هلندو اڳتي وڌڻ لڳس. مونکي منهنجي ڪهاڻي لاءِ پلاٽ ملي چڪو هو.

●●●

★★★ شاعري ★★★

شيخ اياز

وائي

ڪوڙي،
ڪرڙي،
ٻاڻ- وڪڙي-
ميريءَ کهڙو ڏوبي گهاٽ!
حيرت! حيرت
پوءِ به سياست
ڪي هيءَ جرئت
ڪيئن نه ڪري ٿي اوچو ڳاٽ!
****

امداد حسيني

پوسٽ

ڪتاب بند
زبان بند
راهه بند
راهه جا نشان بند
زمين چپ
آسمان چپ
نه دل نه دل جون ڌڙڪڻون
اڪين ۾ لڙڪ ويا سڪي
نه پنجرن جي جهالرن جي چانو ڪا
نه ميت ڪو نه لانو ڪا
نه گيت ڪو
نه پڙڪ ڪا
نه ٻاڦ ڪا
نه داتهن ڪا
نه ڪوڪ ڪا
چپ چپات
هتي هتي
جتي ڪٿي
رات ــ رات رات
ر .. ا ــ ت
ر ر ر ااا ت ت
****

تاج بلوچ

گيت

اهو اجايو روج ۽ راڙو
روئي روح نه ڳار
مرڪي جيون گهار
روئي روح نه ڳار.
تون جي روئندي ڪوبه نه روئندو
ڪلي ڪلي تون جڳ جيار
مــرڪي جـيون گهار
روئي روح نــه ڳــار.
موت ائين چڻ ميرو پاڻي
جوت جيا پي ڌار
مرڪي جيون گهار
روئي روح نه ڳار.
ڏک نگر جي بستي ساري
خوشين ساڻ سنوار
مرڪي جيون گهار
روئي روح نه ڳار.

گونگا گس سمورا گوري
گيتن سان گونجار
مرڪي جيون گهار
روئي روح نہ ڳار.
موتي ميت اچي جيئن توڏي
مٺيا اهڙي ڏار
مرڪي جيون گهار
روئي روح نہ ڳار.

ٻردو سنڌي

گيت

ڪنهن جي راهہ نهارن نيڻ –
ڪنهن لئہ آهي دلڙي ماندي.

مونکي ماريو ورهہ وڇوڙي –
پنهنجن ڪئي آ جوڙي جوڙي.
وسرڻ جا سي ناهن ويڻ –
پور پيرا ندي سور سيرا ندي
ڪنهن لئہ آهي دلڙي ماندي

ڪنهن جي ياد جا دل جاڪندا–
ڪنهن نہ هنيان هيئن تي چنڊا
ورهہ جا وهندي رهندي ريڻ –
ڪنگ اسانجا ٿيندا ڪانتي
ڪنهن لئہ آهي دلڙي ماندي

ڪوئي ڪنهن جو ميت نہ هتڙي–
ڪنهن سان ڪنهنکي پيت نہ هتڙي
چاجو پاءُ ۽ چاجي پيڻ –
هرڪا پنهنجي ڪاڻ هيڪاندي
ڪنهن لئہ آهي دلڙي ماندي.

(نئين صنف)

حبيب ٻروهي

واڪا

جيون جهوڪ　　باهہ پنيت
روڪ نہ ٽوڪ　　روڪ ۽ ٽوڪ
پنهنجا پور　　ڳلي ڳلي –
الستي اوڪ　　ساري سوڪ
تتل خيال　　ڏرتيءَ داب
جذبن جهوڪ　　مايا موڪ
جيل جسم　　چڱ تہ حبيب
قلم جي نوڪ　　آپر لوڪ

تاجل ٻيوس

رت بنا ٿو رت گهرين

اڄ ڪارونجهر تي ڪڙ ڪڙ آ،
وجهہ واڳون اڙل وڇيرن ۾ –
سا ورهين ڪان نہ وسائي آ،
جا آگ لڳي آڪيرن ۾ –
جا پيلاڻين تي ٻرندي هئي،
سا ڳت ڳت ناهي ڳيرن ۾ –
هن پار پکيڙا اڏري ويا،
چا ڳولهين باک بنيرن ۾ –
تو پيتا ريءَ تي بات ڪئي،
مون پاري لاٽ اندڙيرن ۾ –
تون رت بنا ٿو رت گهرين،
مان ڳولهيان ڳاڙهن پيرن ۾ –
مان سورج اڀري سڏ ڪيا،
تون آيو آنهہ اويرن ۾ –

واجد ناز

(آزاد نظم)

نيزي پاند

سڄ نيـــزي پـــاند آيو آ لـــهي
هشر بـــرپا آهه اڄ ڌرتـــيءَ مٿان
هـــر طرف آهي تپش، چر ڏي چـــر
ڪوئـــي ناهي پير جـــو رکي سگهي
ڪوئي نـــاهي ٻوڙ جو پائـــي سگهي
تـــو پري تنور جان وايـــو منڊل
ڪانو جون ٻئي اکيون نڪري پيون
وڻ سڙي سپ خاڪ ٿي ويـــا
سائي ساوڪ مان دونهون نڪري پيو
آهي هر هڪ وات تي هڪ ئي صدا
ڪيـــڏي گـــرمي آهـــي اڄ!
سڄ مان ٿـــا باهه جا الا اٿـــن
هـــي ڇپيون جيڪي اٿيون هـــن
سي ته سيني جا جگر گهائي ڇڏينديون
ساڙي ڇڏينديون جسم تي پهريل لباس
ٿـــي ننگا انسان ٻوڙون پائيندا
پـــرندي ٿـــاندن جي مـــٿان
هاندي هلندي ٻوڙون پـــائـــي
نيٺ ڪرنـــدا. جڏهن ڪرنـــدا،
پڇري ويـــندا. خاڪ ٿـــيندا
ڪو نـــه رهندو ڪـــو وجـــود
سڄ نيزي پـــاند آيو آ لهي ـ

****

فهميدا رياض

نيڻ

هي جي آهن نيڻ ٻـــ تنهنجا
اهڙا پيارا، چٽڪا سيتل ڏيندي۔
ڪڏهن ته تنهنجي من ۾ پيو -
پنهنجي ڪو پــــڙڪيو هوندو
۽ سينو ڌڙڪيو هـــونـــدو،
هوئن ته مد جي پيالن جهڙا،
تنهنجا آهـــن نـــيڻ نشيلا
جيڪي پنهنجي ڪي بـــ ٻـــٽائي
ــــاڪ چـــڏيندا آهـــن.
ساگين نيڻن ۾ او سائين
ڪڏهن ڪنوڻ پيي ڪوندي آهي
ٻه ڏاري ۽ وهم ٻڌل تلوار کي پيارا
فيصلي واري ڏينهن پـــرکيندين
پوءِ سوچيندي، هو منهنجي لاءِ
تنهنجيءَ دل ۾ ڪيڏو پـــيار.

****

انور

نظم

سڄ تي سر ڏيڻ نـــٿو چاهين
گهر ۾ ننڍڙا صغير ٻار اٿئي
اڄ جڏهن تنهنجو ننڍڙو پيارو پٽ،
ڪار جـــي ڦيٿي هيٺان چچريو آ
اوچنگا ريون ڏئي تو ٻس ڪئي آ،
هـــاڻي سوچ ٻڌاءِ جـــو چاهين!
سڄ تـــي سر ڏيڻ نٿو چـــاهين!

سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين
تنهنجي محبوبا توکي چاهي ٿي
اڄ جڏهن ٻئي جي هٿ ۾ هٿ اٿس
تنهنجي نالي جو ڪو ٿي چاڙهي
ٺڙڪي ٺڙڪي ٿو بس ڪئي آهي
هاڻي سوچي پڌاءَ جو چاهين
سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين -

سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين
ڇو ته مفلس غريب شخص آهين
اڄ جڏهن ڪنهن وڏيرڪي ٺيڪر
بي گناهيءَ جو جيل ڏيکاريئي
ڪوڙ پڇتائي نيٺ بس ڪيئي
هاڻ سوچي پڌاءَ جو چاهين
سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين -

سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين
ڇو ته دنيا هي توکي پياري آ
هاڻ دنيا ڇڏيو لڏيو ٿو وڃين*
ساهه باقي به ٿي بچيا ٿي وڃي
مفت ۾ موت ور چڙهيو آهين
هاڻي سوچي پڌاءَ جو چاهين
سچ تي سر ڏيڻ نه ٿو چاهين -

****

افضل قادري

اُڌمو

منهنجي دل ٽِڪجا گذري ٿي تنهنجي ڪهڙي خبر توکي
آ مدت کان اها حسرت ته دل جي داستان ڏيان توکي
پنهنجي احساس ۽ جذبات جو هرڪ اڪل اڌمو
جڏهن پيءُ مون ڪئي ڪوشش پرين توکي ٻڌائڻ جي
ته تنهنجي بي رخي مون لئه ٻيو ڪو مسئلو آهي
منهنجن جذبن کي ڪچلڻ جو ڪيو تو فيصلو آهي
ڇوڻ سچجي نه اڄ تائين ڏني ڪا تو اجازت آ
پلاهيءَ زندگي ڪهڙي نه جنهن ۾ ڪا حقيقت آ
محض ان لئي ذهن ۾ اڄ جنم ورتو بغاوت آ
مگر منهنجي بغاوت سان، مان سوچيان ٿو ڇا ٿيندو
جڏهن مون لئي تنهنجي دل ۾ نه آ احساس جو جذبو

****

حبيب چانڊيو

(آزاد نظم)

تنهنجيون سوچون
سوچون آهن -
جن ۾ ڪا به صداقت ناهي
تنهنجا نعرا ڪوڙا آهن
جن ۾ ڪا به بغاوت ناهي
انسانيت جي آڙ ۾ توکي
تون ٿو پاڻ پڌائڻ چاهين
پنهنجي لاءِ تو ڪوتين ڪوبا
هيءَ ته راهه نمائي ناهي.

****

ايم - ڪمل

غزل

شــــهر سارو سجائـــي تـــو هنـــڪي
ڪنهن ڪان پيي پيچ هو اجنبي آهي
ڪا نـنظر هير تي نـــه تي ڏسجي
خـــون سان پـر گهتي گهتي آهي
پاڻ کان پـاڻ کي تـــو دور رکي
ڪنهنجو هيسايـل آدمـــي آهـــي
آدمي ڪنهنجي لاءِ ڪونـــهي اڄ
هـــن جي هستي علامتي آهـــي
هت ته ســـه سيني جو چهرو ساڳيو آ
ڪٿي سڳيو آئي زنـــدگي آهي.

* * * * * * * * * * * * *

استاد بخاري

(آزاد نظم)

الا عشق اڪرن جو....

’پلا‘ شاعري-

واهڻي سهڻي چوري ته ناهي؟
پنيان جنون جي شاعر،
جوان ڇوڪرن جان چتا تي پيا آهن!
ادب -
ڪوه گونائو ۽ گلن گهاڙهو گهرو ته ناهي؟
جو سڀ ليڪڪائون،
صفا لاهي پاهي --
پنيان ان جي ڪاهي پيون آهن؟
ائين ناهي هرگز.
ادب پيت اهڙيءَ کان بلڪل پري آ،
ها، بلڪل پري آ.
الا، عشق اڪرن جو اوکو به ڏاڍو،
ته اوچو به ڏاڍو!
نيارو به ڏاڍو --
ته پيارو به ڏاڍو!!

★★★★★★★

مسرور لاشاري

وائي

واچوڙن جي راهه جا راهي
چارڻ چـور نـــه چنگ
الا او چارڻ چور نه چنگ
ذات پات جا سانـگ اجايا
حائل تي ويا دنـگ
الا او چارڻ چور نه چنگ
ويس مٺائـي چيريون پائـي
ڪير وڄائـي نـنگ
الا او چارڻ چور نه چنگ
بيجل وانگر سئين هٿي اڄ
سر جو دان نـــه منگ
الا او چارڻ چور نه چنگ
برهم نگر جي وات نه ويجهي
تڪڙو تـاڻ نـــه تنگ
الا او چارڻ چور نه چنگ

* * * * * * * * * * * *

اسلم سنڌيلو

دوها

جـيڏي ڌرتـــي اوڏا سور،
هر ڪنهن روح کي پنهنجا پور.
جـيڏا ماڻـهو، اوڏا ڏک،
راتيان ڏينهان بـک ئي بک.
پــنهنجا رستا پــنهنجا راز،
پنهنجا نـــغما پـــنهنجا ساز.
وقت ڪيو آ ڪـيڏو سستو!
جنهن چاهيو گريبان کان ورتو.

★★★★★★★★

وفا ناٿنشاهي

غزل

مان تنهنجي بقا وانگر،
تون منهنجي فنا وانگر.
ميلاپ کان اڳ وڇڙڻ،
بي جرم سزا وانگر.
ڪجريءَ جي محبت آ،
بي فيض دعا وانگر.
چاهت کان سواءِ رشتو،
بي رنگ حنا وانگر.
تنهائيءَ ۾ ساروڻي،
ڪاڙهي ۾ هوا وانگر.
هر سوچ منافق جي،
جوتي ۾ بلا وانگر.
گلشن ۾ وفا آهي،
صحرا ۾ صدا وانگر.

* * * * * * * * * *

اطهر منگي

قطعا

پوڙهو – اوڙهو

V. good

زال ته نهائيءَ جيڏي پر
مڙس تهنجيءُ کان پي پوڙهو.
هڪڙو ڳڀرو، لوڪ سُتي،
ويندو آهه، تڏهن لوڙهو.

ڪارو – ڪاري

مهڪڻ کان اڳ، گل ڪومايئي،
شل! ڪا مار، پوئي او ماري!
دنيا چنڊ تي، پهتي آ پر،
آهه اڃا هت، ڪارو ڪاري!

****

عثمان ميمڻ

پنجڪڙا

حياتي جهڙي نٽهڻ اس –
لڳي ٿو مٿڙو ڇڻ ته مساڻ
نڙيءَ ۾ ڪاهي پيئي ڪساڻ
لڳي ٿي ساري ٻوسٽ ٻس –
حياتي جهڙي نٽهڻ اس.

●

حياتي هاءِ اداسڻ رات –
نه ڪائي ڪتي جي ڀونڪار
نه ڪائي ماڻهوءَ جي سٽڪار
اونداهي رات ڏکي ٿي ذات –
حياتي هاءِ اداسڻ رات –

●●

حياتي جهڙو چاڪيءَ ڏاند –
گهُون ٿا روز وقت جو ڳاهه
ڳهٽي ٿي ڪائي سرڪڻ ساهه
هري ٿو هيئين منجهه هيڪاند –
حياتي جهڙو چاڪيءَ ڏاند –

●●●

حياتي جهڙو ٿوهر وڻ –
اڪيلو رڻ ٻٽ ۾ ٻوٽو
نه ڪائي جنڊ نه ڪو جهوٽو
نه ڪوئي ڇيٽ نه ڪو ساٿوڻ –
حياتي جهڙو ٿوهر وڻ –

●●●●

ڇپي ٿي ڇاتيءَ ۾ ڪا ڇيٽ –
حياتي توکان سوا ائين
اڪيلي ڪونج اڙل ٿي جيئن
پيو ڪان پوڻ نه پوي پيت –
ڇپي ٿي ڇاتيءَ ۾ ڪا ڇيٽ –

*****

امانت جلباڻي

(آزاد نظم)

مينٽل ڪيس

او ڪوڙا! او سڌ ڙيا!
چا تــو چوڻ چا هين؟
آخــر چا تو چا هين؟؟
تنهنجي هرد يءِ ۾ نــفرت،
آهـــي ساري دنيا لئه.
آهين سراپا ڪوڙ مگر،
پوءِ به سڏائين تو سقراط!
ايڏي لاف چڱي نا هي،
او شيطان! چالئه تو فتنو ڦهلائين؟
پيار پريت جا او ويري!
تنهنجي هردي ۾ نفرت،
آهي ساري دنيا لاءِ.
او مينٽل ڪيس! او ڪريڪ!
پنهنجي گندي ذهن جو ڪچرو،
چالئه تو هنڌ هنڌ هارين
او ڪوڙا! او سڌ ڙيا!
چا تـــو چوڻ چا هين؟
آخر چا تـــو چاهين؟؟

*****

نور گهلو (آزاد نظم)

ڏوپ جواب

مجان تو تهميڪ اپ غضب جو ڪرين ٿي
وٺين خوب ٿي
اسان پيار تون سان بلاشڪ ڪيون ها
اگر، بيخبر جي هجون ها
مگر، چا ڪيون! خوب چا ٽون ٿا هي
انهيءَ جي پنيان آهه، ورهين جو مڪروهه چهرو
گهنجن سان پريل! ۽ تنهنجي رڳن ۾،
رڳو سڙيل خون آهي.
اسانکي تو گهرجي ڏهڪندڙ شباب
نه ناراض ٿي، ڪجهه ته انصاف ڪر.
ڪٿي عمر تنهنجي، ڪٿي عمر منهنجي!
اسان ۾ اجائي نه ڪا آس رک تو ن.
اسان تنهنجي ڪم جا نه آهيون ٻڍي چڙا!
ڀلا تون ڏي چئه! ڏسي واٺسي
اها مک آخر ڳڇهون! ڪيئن ڳـڇهون؟

****

راحم صديقي غزل

جا لڳائيئي آگ دل ۾ سان اجان پئي ٿي ٻري
او صنم! تو بن سندم ساعت نٿي ڪائي سري
مون جو پانيو پوڳ سو ٿي روڳ جيون جوويو
چين ويو آرام ويو ٿي هر خوشي مونکان پري
ملي وفا جي واسطي توکي وفا جو آ قسم
رحم ڪر مونتي پرين اڄ ڪي قدم مونڏي پري
شاعرن جي شاعريءَ ڪان پي تون وڌ آهين حسين
هي زمين ۽ آسمان هرشيءِ وٽيم تنهنجي ڪري
آگ الفت جي جلايو آهه راحم ڪـي گهڻو،
ڏي اچي ڪا چانو زلفن جي ته هي دلڙي ٺري.

شرجيل

(آزاد نظم)

بي سمجهه

امن- دنيا جي گهرج –
مون امن کي ماريو آ-
چيري ڦاڙي ٻوٽيون ٻوٽيون ڪيون آهن-
سندس معصوم گوشت کائي-
هڏيون چباڙيون آهن-
مان خود غرض ۽ بڪتيتر
ڏوهه جو اعتراف ڪندڙ مجرم
مون کي سزا ڏيو-
ڦاهيءَ چاڙهيو- گولي هڻو-
اهو سڀ ڪجهه مون ڪيو آهي
پر تڏهن، جڏهن
امان چوندي هئي-
”پٽ، اڄ ڳنڊڻ ڪونهي“
ننڍو هوس، ڏهن ٻارهن سالن جو-
صبح جو سويل- گليل ڪڻي
تاڪ منجهند کان اڳ ۾
ڪبوتر ۽ ڳيرا ماري ايندو هوس-
تڏهن مان ننڍڙو هوس
۽ بي سمجهه

****

در محمد پٺاڻ

وائي

رات انڌيري، چمڪن تارا
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا-
گگهه انڌيرو گم ٿيا سارا،
واٽون، راهون، رستا، چارا-
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا
سهٽي نڪتي ساهڙ لئي آ،
ويرڻ ڏئي ويرم وارا-
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا
لاٽ اجهاڻي روشن چهرا،
پسجن ڪارنهن ڪان پيي ڪارا-
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا-
ڪوڏ منجهائون ڪلهين چايا،
انجهن مڙسن چارا ڪارا-
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا-
ڪاڪ جو مالڪ ڪين ڪي آيو،
سور ته آيا گڏ جي سارا-
ننڊ نهوڙيا ڏرتيءَ وارا-

****

اياز گل

غزل

جي تون ايندين سڪ ڪٺي
جيءَ ۾ تولاءِ جاءِ گهٽي-
تنهنجا ٻسا ٻول ٻڌي، ويا
پيار پپر جا پن ڇٽي-
مڻ مٽيءَ جا مٽي مٽي ۾
غربت ڪهڙي تيل ڦٽي-
خالي جهول جهلي آ مون،
ڏات پري ڏي ڏات ڏٺي!

****

وقار

غزل

پنهنجي عروج تي اڄ هڪ آفتاب آهي،
اڀ ڪانو جي ٿي نڪري، تيز ايڏو تاب آهي.
ڌرتيءَ جا ڏک ماڻهو، لوهاهي لڱ ماڻهو،
خوراڪ ڏٽ ڏهاڙي، ڪو رونبو لاب آهي.
مارو ملير پڪڙا، بک ٿا مرن هي ٻچڙا،
دوزخ آ منهنجي دنيا، ايڏو عذاب آهي.
ڪرڙو نه ڪوبه آيو، سورج جهوپڙن ۾،
تاريخ جو هي ڪيڏو، تاريڪ باب آهي.

****

ادل سومرو

وائي

ڇٽ هٽي ٿو زٽ
ويهي سياڻن وچ ۾.
سڌ نه ٻوندس نڪري ويندس
پيرن هيٺان پٽ.
ويهي سياڻن وچ ۾.
دلڙيءَ دلڙيءَ دوکي ديرو
ذهن ذهن تي ڪٽ.
ويهي سياڻن وچ ۾.
اڄڪلهه آهي هاءِ گلا جو
گِڇيءَ گِڇيءَ ۾ گِٽ.
ويهي سياڻن وچ ۾.
لڄ جو لعل لڪاءِ او سائڻ!
جهيڙو ڏيندءِ جهٽ
ويهي سياڻن وچ ۾.

****

امين ٿيٻو

گيت

بادل ڪارا پرجي آيا،
ڪنوڻ آهن ڪجڪا لايا.
پوءِ به منهنجي من تي بار،
سائين! ڪهڙي ميگهه ملهار.
نار نماڻي ويٺي آهي،
ور پنهنجي لئه ٿي واجهائي،
در تي بيٺو آ پوتار.
سائين ڪهڙي ميگهه ملهار.
وڄ ٿي چمڪي اک ٿي ڦڙڪي،
جهوپي ۾ هر دل ٿي ڌڙڪي،
پاڻي پکڙيو آ چوڌار
سائين! ڪهڙي ميگهه ملهار.
ڏس هيءَ ناري جهڙو چنڊ
ٻهي ويٺي خالي جنڊ
مک تي لڙڪن جي آڌار.
سائين ڪهڙي ميگهه ملهار.

****

ذوالفقار سيال **تمنا**

ڪاش! مان تنهنجا ڳوڙها
ٻڪ ۾ ميڙي پئي وڃان
جي تون ڪنهن جي ياد ۾ پيارا
تنهنجا ويهي ڳاڙيا آهن.

****

محسن لاڙڪاڻوي

گيت

تون ائين تلين - جيئن مور-
پرين مان گھور وڃان

تنهنجي پازيبن ڪيو شور-
پرين مان گھور وڃان

تنهنجا چلڙا چلڙا وارڪلي پيا چهري تي
ائين جيئن ڪاري گهٽا گنهگهور
پرين مان گھور وڃان

تنهنجو چانديءَ جهڙو چهرو چمڪي چنڊ جيان
ائين ٻڌجي مست چڪور
پرين مان گھور وڃان.

***

زيب سنڌي

(آزاد نظم)

نمازي

پرهه ڦٽي ڪان ڪجهه گهڙيون اڳ:
ڳوٺ جي هڪڙي گهر منجهان
آواز اچن ٿا، "چور- چور"
گهر جي نڍڙي پٽ تان
ٽپ ڏين ٿا، ٻه ٻاچا
ڀڄڻ لڳن ٿا
پرهه ڦٽي ڪان ڪجهه گهڙيون پوءِ:
ڳوٺ جي مسجد ۾ نماز پڙهندي
ٻه نوان چهرا نظر اچن ٿا

*****

منوهر پريم ساگر

ڙاڳي

پنهنجي دل جا درد لڪائي،
دل يادن سان بهلايان،
مان رات جو راهي آهيان.
آڪاس ۾ جهرمر تارن سان،
هر رات سان روح رهاڻ ڪيان،
چانڊوڪين جو شهزادو هان،
چنڊ سان گڏ گذاريان،
مان رات جو راهي آهيان.

نظير ڏوڻ

تون ۽ مان

تون ۽ مان هڪ راهه جا راهي
سچن جي آ منزل ڦاهي
تو پي سچ جي جوت جلائي
شايد ڪو آهين سودائي
گل ڇڏي تو خار وسائين
پيلي ڇو تو جان جلائين
سچ جي راهن ۾ گهاٽا ٿي
جنهن ۾ پيڙيا سو راٽا ٿي
جي مومل جي موهه ۾ آئين
چاڻ تو سر جو داءُ لڳائين
تنهنجي لاش تي ڪا به نه روئندي
وار نه ڪائي کوهي چوندي
تنهنجي چرنن جي هان ڏڄ
مون ڪي ائين ڇڏي نه وڃ.

****

نصير شاه

نظم

جام ۾ اُوتي ڇڏيا تم پنهنجا غم
آءٌ روڳي
آءٌ جوڳي
آءٌ تنها
ڄڻ صحرا
منهنجو ڪو ٻي دوست ناهي، ناهي همدم
آءٌ تنها
ڄڻ صحرا
سوچيان پيو، بي وفا توهين يا مان!
پاڳلن جان
گهايلن جان
ٽڙندو ۽ ٽاپڙجندو
ڪلندو ۽ روئيندو
تنهنجي گهر جي در وٽان لنگهندو، وڃان
ٽڙندو ٽاپڙجندو
ڪلندو ۽ روئيندو
جام ۾ اوتي ڇڏيا تم پنهنجا غم
****

قيوم لالائي

(آزاد نظم)

آنڌ مانڌ

سائي!
جيڪو ڪجهه لمحن لاءِ،
وچڙي ويو ائم.
دل کي الائي ڇو؟
آ، اهائي آنڌ مانڌ،
هو ڪتي مونکان هميشه لاءِ
تم وچڙي ڏهي ويو. بس،
آ، اهائي آنڌ مانڌ،
ڪيترين صدين جو لنبو سفر،
سوچ انهيءَ ۾ ئي گذرندو پيو وڃي.
سوچ جي سوريءَ مٿان آهيان چڙهيل،
نم موت آ، نم زندگي...
****

قلندر بدوي

نظم

ڪڏي گردش سنجهان ڪشتي ڪناري سان لڳائيندس
ستل هن پاڳ پنهنجي کي جهنجهوڙي سان جا ڳائيندس
هوا جـي دوش تـي پختا قدم پنهنجا جمائي سان
جتي ڇمڪي اتـي پنهنجي مقدر کـي ڇپائيندس
همالا کان بہ وڌ پختو ۽ اعليٰ عـزم آ پنهنجو
حوادث جا جي طوفان تن کي همت سان هٽائيندس
سـر - راهـہ - تمـنا جـا رڪاوٽ ايندي منزل ۾
قسم عزم- جوان مردي سا بدوي مان هٽائيندس

****

ابڙو طارق نفيس

(آزاد نظم)

ابتدا جي انتها

مون جها تي پاتي.
تنهنجي بي انت گهرن نيڻن ۾
ڏتم، ويرانا ئي ويرانا.
تيز لڪون ۾ جهولا. جن ڪري ڇڏيو،
منهنجي وجود کي ڀسم ۾ رلي ويو منهنجو روح.
پوءِ نهاريو ڇڏ هن بہ، تنهنجن نيڻن ۾.
تم منهنجي اندر جي اڄ وئي وڌندي.
۽ پوءِ، مان وڌيم اڳتي! اڃا اڳتي اڃا اڳتي.
تون مان تي وئينءَ ۽ مان تي ويم تون.
پيو ڇا رهيو؟... ڪجهہ بہ تہ نہ... ڪجهہ بہ تہ نہ!!

ڪريمي گفٽ سينٽر

پاڪستان چوڪ لاڙڪاڻو
هتي هرقسم جي دستڪاري جو سامان ملي
سگهندو ۽ ريڊي ميڊ جو سامان پڻ.
پروپرائيٽر :- اقبال ميمڻ

واجد ناز

چڙُ واٽي تي

چاهت جو چنگ چوري ڪير
جيون جي چڙ واٽي تي
ناهه ڏڪارڪان ڪا دل واندي
هر دل ۾ آ نفرت ڍير
چاهت جو چنگ چوري ڪير
هر ڪو نينهن نوائي گهولي
پاڻ ٺي پنهنجي من جو مير
چاهت جو چنگ چوري ڪير
رات سان ڏينهن لڙي پيو آهي
سچ ۽ ڪوڙ وڙو آ ويسر
چاهت جو چنگ چوري ڪير
ويرين ورتا وير پراڻا،
پنهنجن ۾ پيو آيو ڦير
چاهت جو چنگ چوري ڪير

* * * * * *

تاج بلوچ

غزل

ڪنهنجي ڪوئي ننڊ چورائي ڇڏي!
محل سپنن جا پلا، سو ڪيئن اڏي؟
زلف جي زنجير ٿي، مونکي سڏي
ڪنهن ڇڏي ماحول ۾، خوشبو گڏي.
ذهن ڪولي، مون اکيون پوئي ڇڏيون،
جنهنکي اڄڻو آ، اچي منهنجي ڏڏي.
ڪوهه جي پاڻي ۾ تارن جو جمال،
پاڻ ڏي ٿي، مونکي چاندوڪي سڏي.
هوند منهنجي ٻڪ ۾، پسجي شفق،
هو جي گوڏي سان اچي گوڏ وگڏي.
هن جيابي راند سيڪاري مونکي،
تاج ويندا، ڪيئن سي لاهوتي لڏي.

****

سوسن مرزا — لوڪ... (نظم)

"ٻانهون ڪنگڻ"

'هٿ ۾ ليار جو ڪٽي لڪڻ'
هڪليا پٺي ٻڪرين جو ڌڻ'
ٻڪ ٻوڙ ۾ ٻانهون ڪنگڻ
وڃي تڏا جهومي ٿو ونڻ، ونڻ
وا هيرن ۾ ٿئي چوٻول'
تڙن جڻ ڪچنار ڪليون
پتي ائين پنهنجون اکيون
جاڳن پکي پکڻ رول
پنڌ تي مڙن منيهار
ڪنگڻ جي ٻڌي جهڻڪار
آئون تن تان اول گهول
منهنجي ديس جا ماڻهو ڍول
منهنجي ديس جا ماڻهو ڍول

****

ملڪ نديم — آزاد نظم

قرآن سان شادي

هو مون موچي لاءِ
واجهائيندي هوندي،
در تي نڏ ٿيندو هوندو ته
ڪنائيندي هوندي.
چاڪاڻ ته،
ٿيل آهي هنجي
قرآن سان شادي،
هوءَ ٿي ڪرڻ چاهي.
هڪ انسان سان شادي.

*****

* پرين جي پاران *

پيارا

نئين دنيا جو پهريون ئي پرچو سليم ڪورائيءَ جسي ڪهاڻيءَ ڪري اهميت وچائي چڪو آهي. سنڌيءَ ۾ نئين سلسلي ندڪرڻ تي جيتري خوشي ٿيندي آهي، نئين دنيا اوترو ئي ڏک پهچايو. سليم ڪورائيءَ جهڙا ماڻهو سنڌي ادب جا ڪاڪروچ آهن. آخر توهان نئين دنيا تي ترقي پسنديءَ جو ليبل چنبڙائي پڙهندڙن کي ڇا ڏيڻ چاهيو آهي؟ آخر ڪورائيءَ کي، جيڪو ذهني طور تي ڪورو آهي، ورثي ۾ جيڪي ڪامپليڪس مليا آهن، انهن کي سنڌي ادب تي ڇو ٿو مڙهي؟ خير هو ته وچي گندگي پر انهيءَ کي ڇپجڻ جو ڏوهه تو ڪيو آهي، ۽ تو کي انهيءَ باري ۾ چٽائي ڪرڻ گهرجي.

ڪلاڪار جي ڪرتا ڌرتا جو ڪردار سنڌي ادب ۾ نندڻ جهڙو آهي ۽ سخت رجعت پرست ٽڙ پاٽي اديبن کان به وڌيڪ خطرناڪ آهي. مونکي اميد آهي ته، توهين انهيءَ " وچڙندڙ مرض" کان پنهنجا پلو آجا ڪرائيندا.

تنهنجو

امداد حسيني

(امداد سائين!

انهيءَ حقيقت کان مونکي ذرو به انڪار ناهي، ته ڪو " ڪال بيل " چيچڻ

جو آءٌ ذميوار ناهيان. آءٌ اعتراف ٿو ڪريان – پر اها منهنجي مجبوري هئي - نه ته ليکڪ جي خيالن سان آءٌ قطعي متفق ناهيان. مونکي اوهان سڀني سائين لاءِ وڏ کان وڏ احترام آهي. باقي آئينده لاءِ واعدو ٿو ڪريان ته اهڙي قسم جو مواد هرگز شايع نه ڪبو، جنهن ۾ ڪنهن جي مٿان ذاتي (Attack) اٽيڪ ٿيل هوندو.

رزاق مهر)

سڄڻ رزاق

" نئين دنيا " لاءِ راءِ لکڻ لاءِ چيو اٿئي - رسالو نئين سر ڪيئي ڏٺو اٿم - في الحال ته سامهون ٽائيٽل آهي -" امن"- منهن جي ڇا !؟ دنيا جي گهرج آهي - پر ڏسان پيو، ڪبوتر اڏامندو پيو وڃي - ايٽمي بيوسي ۽ گونگا ڏيپ –! ٽائيٽل کان خوف پيو محسوس ٿئيم.

" نئين دنيا " شل اسان سڀني لاءِ نئين دنيا جي اڏڻ جو باعث بڻجي - دعائون ۽ نيڪ خواهشون ئي ته وچي بچيون آهن. ٻيو ڇا؟

سڄڻ، تنهنجي نئين دنيا جنهن سج ڏج سان اسان سامهون آئي آهي - تنهن گلن ۽ خوشبوئن ۾ لڪائي ڪجهه ڪنڊا به ذهن ۾ هڻي ڪيا آهن –!!

ادب ۽ فن عظيم تر قوتون آهن - ۽ انهنجو استعمال به اوتروئي عظيم تر مقصدن

۽ پرخلوص جذبن تي دارومدار رکندڙ آهي - جڏهن ادب ۽ فن ذاتي طرح استعمال ٿي ايندو آهي ته پوءِ ڪجهه به نه بچندو آهي - مون کي اهڙي طرح، شعر، ڪهاڻيون، چترون ۽ نغما - اڌ سڙيل تماڪ ۽ ڪنا بيدا لڳندا آهن - جيڪي هڪ ٻئي جي منهن ۽ جسم تي لڳي، قسي ۽ پڇي پنهنجي ڏپ ڪيندا آهن -

ڏهه ٻارنهن ڪنا بيدا ۽ ٽوڪري سڙيل تماڪن جي سليم صاحب به خالي ڪئي آهي ته اتي ڪجهه اهڙين ئي شين جو استعمال سنڌ جي مشهور طنز نگار حليم صاحب به ڪيو آهي -

هائو، جيڪڏهن اهو سڀ ڪجهه ڪنهن اوتاهين ۽ اجتماعي مقصدن لاءِ لکيو ويو آهي ته جرئت ۽ همت کي سلام -

انهن سڀني ڳالهين جي باوجود به ڪهاڻين ۾ رفيق سومرو، منظور بلوچ، رزاق مهر، قيوم لالائي، نجم عباسي، امرجليل ڀاڻ ملهايو آهي -

شاعريءَ ۾ امداد، تنوير، انور، نور بهتر رهيا آهن -

نئين شاعر واجد ناز چڱو متاثر ڪيو - آخر ۾ دعا ٿي ڪندس ته شال ترقي پسندي جي اصلي راهه ماڻهو ۽ ماڻن واٽون واجهائيندو رهندس -

سدائين گڏ

شرجيل — حيدرآباد سنڌ

● پيارا مهر!

تنهنجي ”نئين دنيا“ واقعي ”نئين دنيا“ ثابت ٿي آهي - نون ۽ پراڻن جو فرق متائي مدي خارج سوچن کي زوردار ٺوڪر هنئي اٿئي - تنهنجي پهرين ڪاوش ڪامياب رهي - ٽائيٽل ۾ بازي کٽي وئين ۽ مواد پڻ وزنائتو ڏنو اٿئي -

قيوم لالائي هن پيري هوش ۾ نظر آيو - سندس ڪهاڻي ”وقت ويري“ هن دور جي سٺي ڪهاڻي آهي -

نجم عباسيءَ جي ”تصوير“ متاثر ڪونه ڪيو - ڪو وڏو مسئلو ڪو نه کنيو اٿائين - نون ڪهاڻيڪارن نظير ڏوڻ، فتاح سومرو ۽ منظور بلوچ کي ادبي دنيا سان متعارف ڪرائي سنڌي ادب متان احسان ڪيو اٿئي - يارن جون ڪهاڻيون وڻندڙ ۽ اڻ وسرندڙ هيون - پڪ اٿم ته اڳتي هلي اجا وڌيڪ سٺو لکندا - هند جي بهرڪ ڪهاڻيڪار موهن ڪلپنا جي ”نديءَ ۾ لڙهندڙ گل“ عمدي ڪهاڻي هئي - پراڻي ۽ ناڪاره روايتن تي سچائيءَ جو زور گهمايو اٿائين - تنهنجي ”اوورٽائيم“ ۾ پيڙائي پيڙا نظر آئي - معاشري جا پيڙيل ڪردار چٽيا اٿئي - ڏاڍي تلخ پر وڻندڙ ڪهاڻي لکي اٿئي - اگر اهڙي سچائي ۽ اتساه سان لکندو رهئين ته ’بلا‘ ٿي پوندين -

وڏيءَ عرصي کانپوءِ قبول ابڙي سان ملاقات - سندس ادبي خط تمام پسند آيو - چيٺل زخمن کي چڪائي ڇڏيا ئين! لکڻ جو ڍنگ اٿس - شعر واري حصي ڏي به ڪافي

ڏيان ڏنو اٿئي- اياز ۽ امداد جون وايون فني لحاظ کان مٿانهيون هيون - تاج بلوچ جي ”ڪنڌ ۾ رڪيل صليب“ ۽ درمحمد پناڻ جي ”منهنجي دل“ سٺيون نظمون هيون - انور ، سوسن ، وفا ۽ نصير جن به پاڻ ملهايو آهي -

ادل سومري پنهنجي نظم ”ڪاغذي گل“ ۾ فريبن کي سٺو چٽيو آهي - افضل قادريءَ جي آزاد نظم تمام پياري لڳي -

ڪيهر شوڪت جا ”وهائو“ به وڻيا - امانت جلباڻيءَ جو غزل ، مقبول اختر جي وائي ۽ حبيب بروهيءَ جو گيت سٺي ڪاوش آهن -

تنهنجو پنهنجو
واجد ناز - لاڙڪاڻو -

● پياءُ !

جيئي- سنڌ اميد ته سرها تڙها هوندا -

اوهان جي سوکڙي ملي ، پڙهي دل کي ڏاڍي ملي ته پيلي اچا ڪي آهين ....

ڏاڍي سان گڏ دل کي ڌڪو به مليو - جو هڪ اڌ مغزي ليکڪ، امداد ۽ سنڌ جي عزت لائق ليکڪا تي ، پنهنجي ذهني غلاظتن کي اڇليو آهي .

اسان کي پنهنجي ليکڪن لاءِ بهرحال عزت آهي ، ۽ امداد ۽ تنوير جوڻيجو لاءِ اهڙا لفظ ڪتب آڻڻ ذهني ۽ اخلاقي ڏيوالپڻي جو چٽو پٽو ثبوت آهي .

بهرحال جيڪڏهن رسالو اهڙن ڇڇوندرن کان آجو رهيو ته اميدون سٺيون رکي سگهجن ٿيون -

اوهانجو پنهنجو
عـثمـان ميمـڻ

● پيارا رزاق -

تنهنجي ’نئين دنيا‘ پهتي - جيڪو لباس توان کي ڏنو آهي سو وڻيو . پر اڇڪلهه روپ بدلجندي دير نٿي ڪو نه ٿي لڳي . تنهنڪري هڪڙوئي روپ ڏسي اسان ڀڪ مولا ڪونه ڪنداسين . ڏسجي اڳتي تنهن جا ڪهڙا روپ ٿا نروار ٿين . هي روپ ۽ ان کانپوءِ جا روپ ڏسي اسانکي صحيح سوچ تي ويهاري سگهندا .

باقي ائين نه ٿئي جو تون به نچڻيءَ جيان هر نئين محفل ۾ موقعي موجب پيو روپ بدلائين . ڇو ته اسان اهڙا روپ ڏسي ڇرڪجي ويا آهيون -

تون ’نئين دنيا‘ کي ائين سينگاريندو رهه . باقي نالو ترقي پسنديءَ جو وٺي پين جيئان ادبي مارڪيٽ ۾ دلال نه بڻجي پئجانءِ .

توکي ناهي چاڻ او سائين
تون ته بنهه ڪو پورو آهين .

’ادل‘ اسان ته برابر پورا آهيون . هوش هجي ته جيڪر ڀهرو پن کي ڳچيءَ کان وٺي گهٽي ماري نه ڇڏيون . اسان ته گڏ گهمندي ڦرجي ويندا آهيون . جي اسان جي پنڌ ۾ سور نه هجن ته پوءِ جيڪر امداد ڇو روئي ،

پير ڪڙين ۾ منهنجا پير ، مان اپرادي .

رڳو امداد گناهگار نه آهي . اسان سڀ گناهگار آهيون . جنهن به پنهنجي ساٿين کي ڪوٺن ۾ قابو ٿيندي ، ڪاتن ۾ ڪٽجندي روئي ڏنو آهي ، سو گناهگار آهي . پر اسان هڪ ٻي وات ۾ گناهن کي جهپيندي

اڳتي نڪري وينداسين ۽ سڀ گناهہ اسان جي جهوليءَ ۾ هوندا ۽ اسان جا پويان گناهہ جي نالي کان بہ اڻواقف ٿي پوندا. جي پنهنجا سور پيئڻ گناهہ آهي تہ پوءِ اسان گناهگار ئـــي سهي پـر اسان پنهنجو آواز ڏيندا رهنداسين ۽ لطيف کي چونداسين

تو بہ ڏنا هٿا اجڙ يل مارو،
مان بہ ڏسان ٿو سا ڳيا ڪيس.

واجد ناز لکي ٿو انهن لاءِ جيڪي ان جي ڏيرن مٿان ويٺي بہ بکيا آهن. پر هن جو پيغام نيٺ قبرن مـان بـــہ مردا اٿاري ويهندو. ڏسجي ، ناز ، ڪيترو ٿو پاڻ ملهائي.

گهڻو ڪجهہ آهي تنهنجي ’ نئين دنيا ‘ ۾ اسان هيٺن هٿن سان بہ ’ نئين دنيا ‘ کي قابو ڪنداسين. پر پين وانگر تون بـــہ ويسا گهاتيءَ جا گهاو نہ ڏجانءِ.

قبول اڏو

● جيڪڏهن توهان نئين دنيا ۾ پير پاتو آهي تـہ پوءِ پراڻي دنيا جي سمورن غير سائنسي انسان دشمن ۽ وطن دشمن نظرين کي پيرن ۾ لتاڙي چٽڙي اڳتي وڌڻو پوندو. جيڪڏهن توهان قومي اديب هئڻ جي دعويٰ ڪيو ٿا تہ ادبي چڙوا ڳي کي ڦٽي ڪري هڪ واضع عوام دوست لائين وٺڻي پوندي. ڇاڪاڻ تـہ هڪ سچي وطن پرست اديب آڏو اديب جـي انفرادي آزادي جي معنيٰ ۽ نظرياتي پابندي عظيم ۽ مقدس هونـدي آهي. رڳـو Form ۾ تجربا ڪرڻ ترقي پسندي نہ سمجهڻ گهرجي ان جي صنفن ۾ فنڪارانہ انداز ۾ عوام دوست نظريا سمائڻ ۽ ڦهلائڻ وڏي ترقي پسندي آهي. ان ڳالهہ کي سمجهي اڳتي وڌڻ ڪانپوءِ ئي صحيح معنيٰ ۾ توهان سنڌ ۽ سنڌي ادب جـي خدمت ڪرڻ جـي دعويٰ ڪري سگهو ٿا. هونءَ تہ جماعت اسلامي وارا بہ سنڌي رسالا ڇپن ٿا.

ملڪ نديم - ڪراچي

● پاءُ رزاق

اميد تہ خوش هوندين ....

تنهنجي نئين دنيا وٺيم ، ٽائيٽل تہ ڏاڍو پيارو هو.... تو مواد بـہ سٺو هٿ ڪيو آهي، جنهن سال ڪراچيءَ توهت ڇپيو هو تہ نئين دنيا پڙهندين تہ خبر پوندي....

هڪ ڳالهہ ”ڪال بيل“ لاءِ چوندس ، تـہ سليم کي چئجان : مون کي سڄي ڪهاڻي ۾ اونداهي رات جـو مسافر ، ڪوماڻيل ، دونهاتيل زندگي ۽ پين سٺين ڪهاڻين لکڻ وارو سليم ڪوراڻي هڪ سٽ ۾ بہ نظر نہ آيو.... ائين هو نہ ؟

حليم ، امر ، موهن، رزاق جون ڪهاڻيون وڻيم سفرنامي لاءِ الطاف کان ضرور مواد وٺ شاعري بہ هڪ هڪ جي وڻيم.

قبول جو خط ڏاڍو پرپور آهي ....

وڌيڪ واڌايون ....

نصيرشاد - ٽنڊو نوڙهو

● ڪامريڊ رزاق ،

سوچيو هيم ، تنهنجي نئين دنيا لاءِ خط لکان. سوچي سوچي ٿڪجي پيس تـہ آخر ڇا لکان ؟ ۽ پوءِ جڏهن لکڻ لاءِ سانبا هو ڪيم تہ” نئين دنيا “ڪو بيوڪٽي ويو هو.

پر واجد ناز جا لک لائق جو نئين دنيا آڻي ڏنئين.

تون مٺا پڻ ڊچندو هجين ته ڪو مان قبول ابڙي وارو خط لکي رهيو آهيان ته، ”تڏو پرائو ۽ سور پنهنجا“- بهرحال، قبول ابڙو سپ کان اڳ ۾ ان ادبي خط لاءِ ڪيرون لهڻين چڙ ته گهٽ ۾ گهٽ قبول ابڙو ان خط ۾ مونکي ”امر سندي“ ناهين لڳو.

سليم ڪورائيءَ جي لکيل ”ڪال بيل“ تي الزام هڻڻ ۾ مونکي ڪا ڏکيائي ڪا نه ٿيندي. پر پيارا، سماجي حقيقت نگاري *Social realisem* کان مسان لنوائي نٿو سگهان. مڃان ٿو ته اهڙي قسم جي ادب کي *Literature of negation* (تخريبي ادب) چئجي ٿو.

حقيقت ۾ ادب تعميري ٿيڻ گهرجي. پر ان شيءِ کي شعوري يا لاشعوري طرح نجم عباسي ”تمو بسر“ ۾، حليم بسرو هي، ’سنڌي اديب جي انٽرويو، ۾ يا سنڌ جي مشهور اديبن پنهنجي هر بي يا ٽين ڪهاڻيءَ يا ڪالمن ۾ پيش نه ڪيو آهي ڇا؟

, ڪال بيل، تي الائي ايترو ڇو ڳالهائي وينس. پرچي جي بهترين ڪهاڻيءَ ڪري يا ... خير...

ڪامريڊ رزاق! تنهنجي ڪهاڻي وڻي- باقي منهنجي ڪهاڻي ته بهترين ڪهاڻي هئي جنهن ۾ جابجا غلطيون آهن. مان جي پنهن جي ڪهاڻيءَ تي تبصرو ڪندس ته پوءِ ٿي سگهي ٿو ته خط، تبصري ۾ تبديل ٿي قبول ابڙي جي ادبي خط کان به گوءِ کڻي وڃي-

تاج بلوچ، اسداد حسيني، نارائڻ شيام تنوير عباسي، ڊر محمد پٺاڻ، شيخ اياز ۽ واجد ناز جي شعرن مونکي متاثر ڪيو. تاج بلوچ لاءِ وري به لکان ٿو ته سندس آزاد نظم جنهن ۾ هڪ زنده واقعي کي پنهنجي ويچار جي ڪيفيت ۽ *Thought process* سهڻي نموني سان پيش ڪرڻ تي مبارڪباد!

آخر ۾ مان پنهنجي شاعر استاد واجد ناز جي آزاد نظم ”پارس پيغام“ لاءِ ايترو چوندس ته اسان سڀني دوستن لاءِ سندس آزاد نظم هڪ ’تاڪيد‘ آهي ته آزاد نظم ڪو نظماڻو نثر نه هوندو آهي جنهن ۾ رڳو رينگٽ هجي-

آخر ۾ نيڪ خواهشون تنهنجي نئين دنيا لاءِ، جيڪا نئين دنيا جا نوان ڏک سور کڻي اسانجي سامهون آئي-

منظور بلوچ - لاڙڪاڻو

● ”نئين دنيا“ پبليڪيشن جو پهريون پرچو ”نديءَ ۾ لڙهندڙ گل“ چاهت سان ورائي ورائي پڙهيم. جس هجيو جو اوهان هڪ اهڙي وقت ۾ خالص ادبي رسالو ڪڍيو آهي- جڏهن ته گهڻا ويچارا رسالا ڪڍي پنهنجي پچار، خود ثنائيءَ جي مرض ۾ وڪوڙيل آهن-

اسان کي اهو ادب کپي جيڪو زنده هجي، متحرڪ ۽ تعميري هجي- جيڪو جديد ۽ سائنٽيفڪ هجي يا اهو ادب جيڪو تنقيد ۽ جستجو ڪري ۽ ڪوئي جو احساس ڏياري- اڄ ادب جي صورت ۾ گند ڪچري پڙهڻ جو قائل ناهيان. ڇو ته اڄ ذاتي طور تخريبي ادب جو ڪٽر ويري آهيان- اجاين خيالن ۽ انتقامي جذبن کي ادب سان ڪوئي تعلق ڪونهي-

”نئين دنيا“ مان اهي اميدون ڪري سگهجن ٿيون. پڪ اٿم ته نئين دنيا انهن تقاضائن تي پوري لهندي. هڪ عرض ڪندس اهو هي ته اوهان رياڪار ايڊيٽرن وانگر متان نئين دنيا کي فقط نالي چڙهيل ليکڪن لاءِ مخصوص ڪري ڇڏيو. اوهان کي التجا ڪندس ته اوهان فقط صلاحيتن جو قدر ڪجو-پوءِ پيل ته اهي نون ۾ ئي ڇونه هجن.

جنوري - فيبروريءَ وارو پرچو معياري آهي. ٽائيٽل تي نوجوان جوڙي ۽ ڪبوتر وارو ڏيک به تمام بامقصد ۽ ڇڪيندڙ هو. سونکي ائين ڇوندي ڏاڍي خوشي ٿي ٿئي ته اوهان پنهنجي پهرين تجربي ۾ ڪامياب ويا آهيو. مواد نهايت عمدو هو پهريان پهريان ڀائـو رزاق جولکيل اداريو ڳولي پڙهڻ شروع ڪيم. جو تــه الائجي ڇو آءٌ ڀائو رزاق مهر جي لکڻين کي ڏاڍو پسند ڪندو آهيان. نثر جي حصي ۾ حليم بروهيءَ جو (سنڌي اديب جو انٽرويو) خاص پڙهڻ وٽان آهي- رزاق مهر جي ڪهاڻي اوور ٽائيم ٻولي، ٽيڪنڪ ۽ موضوع جي لحاظ کان ســـڀني ڪهاڻين کان اڳتي هئي- نظير ڏونڻ جي ڪهاڻي ”آواز“ پــڻ چڱي لڳي- ڀائو سليم ڪورائي جـــي ”ڪال بيل“ مونکي خاص ڪونه وڻي. سليم ڪهاڻيءَ سان نيايو آهي، پـر ڪٿي ڪٿي اجائي ڊيگهه نظر اچي ٿي. ٿي سگهي ٿو ته سليم ڀائو هنڪي فيئر نه ڪري سگهيو هجي. قيوم لالاڻي، نجم عباسي، رفيق سومرو، فتاح سومرو ۽ ڀائو منظور بلوچ جـون ڪهاڻيون به وڻيون. هي ادا ڏاڍو سٺو ٿا لکن. ادڙي قبول جي خط لاءِ صرف ايترو چوندس تـــه اهو خط نــه پر سورن جـو ساغر آهي، جنهن ۾ هن پنهنجا ۽ پرايا سور اوتي آڻي رزاق ڀائو ۽ واجد ناز اڳيان رکيا آهن. نثر ڪـــانپوءِ نظم آهي ۽ نظم واري حصي به ۾ ڪافي مضبوطي آهي. غزلن ۾ امانت جلباڻي ۽ وفا ناٿن شاهي ڪامياب رهيا. ڀائو واجد ناز ۽ نصير شاد جا غزل آڏو آهن. انهن ٻنهي سان گڏ ڀائو واجد ناز جي غزل ڏاڍو متاثـــر ڪيو آهــي. واجـد نـــاز جـــو ”پارس پيغام“، ”انڪاس“ ۽ ”احساس“ پڻ وڏيون شيون آهن.

تاج بلوچ جـــي ”ڪنڊ ڊرڪيل صليب“ نارائڻ شيام جي ”نفرت“ نور گهلوءَ جـو غزل، شيخ اياز ۽ امداد حسيني جـون وايون تمام سٺيون ۽ موزون آهن. تنوير عباسيءَ جو گيت وڻيو. مقبول اختر جـي وائي چڱي آهي- ڀائو افضل جـــي ”شانتي“ وڻــي. رسول ميمڻ جـي ”سوچن جون ويرون“ پــڻ چڱي شيءِ هئي- باقي حبيب بروهي، انـــور ۽ اطهر منگي جن وچٿرا رهيا.

مسرور لاشاري - لاڙڪاڻو سنڌ

● پيارا رزاق!

جيئن ته دنيا اجان اميدن جي سهاري پئي هلي، اهڙي طرح مونکي به پڪ آهي ته خوش هوندين.

منهنجي قلمي تحرير ۾ ڇڙواڳيءَ سان گڏ پڙهندڙ کي سچائي نظر ايندي- جيڪڏهن قلم کان گستاخي ٿي وڃي ته معاف ڪجو. اوهان جـــي ’نئين دنيا‘ جـو پرچو هڪ دوست کان تحفي طور مليو، خوشي حاصل ٿي، نئين دنيا جي ٽائيٽل ۾ امن جي پيغام جا نشان نمايان هئا.

ٽائيٽل پيارو، پرچو اتلايم، ڇپائي سٺي

۽ هينئر ئين دنيا جو مواد منهنجي نظر ۾.
ڪهاڻين تي ڳالهائڻ تمام سولو آهي، پر مان ڪهاڻين تي ڳالهائڻ کان پرهيز ڪندو آهيان. سليم ڪوراڻيءَ جـي ڪهاڻي "ڪال بيل" پاڻ موکيو ۽ اُن سان گڏ موهن ڪلپنا، رزاق مهر، منظور بلوچ ۽ قيوم لالاڻيءَ جون لکيون وڻيون. شاعرن ۾، امداد حسيني، واجد نـاز، وفا نثمشاهي، تاج بلوچ ۽ ان سان گڏ منهنجو نظم موڪلي ڏاڍو پسند آيو پـر مان پنهنجي نظم جي پاڻ تعريف نه ڪريان متان ماڻهو سونکي سولاڻيءَ سـان ذهين سمجهڻ لڳن. قبول ابڙي جـو ادبي خط واقعي ادبـي خط هيو، بيحد پسند آيو، پڪ اٿم ته ايندڙ پرچو ٽائيٽل، ڇپائي ۽ مواد جي لحاظ کان اڃان به وڌيڪ مضبوط ايندو.

تنهنجو

افضل قادري - لاڙڪاڻو

● پيارا رزاق،

اعلان کي هڪ سال، ٻئي سال پرچو، اهو به شڪر آهي جو ترقي پسند قدرن جي حامي رسالي کي چئلينج بنائي ميدان ۾ آندو اٿئي. ڏاڍي خوشي ٿي جڏهن انجي اڏاوت ڏٺيسين. پرچي جو گيٽ اپ، شاندار ٽـائيٽل، اعلى ڇپائي، سهيڙيل مواد ۽ مواد جي سٽاءُ ڏسڻ ڪانپوءِ لڳو ڪنهن تجربي ڪار هٿ جـو ڪم آهي. هن پرچي ۾ شامل نون ساٿين سڀني ساٿ ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي آهـي- ڪال بيل عورت جي نفسيات، جذبات تي هڪ بهترين ڪهاڻي آهي- موهن ڪلپنا هڪ سٺو ڪهاڻيڪار آهي ۽ بس- نجم عباسي اڄ ڪلهه اصل ڪونه ٿو وڻي. بلڪل هلڪڙيون ڪهاڻيون ٿو ڏئي. حليم بروهي ڪلاڪار ۾ ته الائي ڇا لکيو آهي، باقي هتي ڪجهه وڻيو. قيوم لالاڻي جـي ڪهاڻي واڻـڙي، ورجايل ۽ بلڪل هلڪڙي پئي لڳي. مـز ماسٽرس وائيس پنهنجي نوعيت جي ڪهاڻي آهي. ڪتا ڏاڍا پيارا ٿيندا آهن، سالن کان به وڌيڪ، بشرطيڪ اهي پيرن ۾ نوس نوس ڪندا وتن. رفيق ان ڳالهه کي سٺي انداز ۽ برجستا مڪالمن ذريعي ظاهر ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. منظور جي پريمي نيڪ آهي، طبقاتي ڪشمڪش کي روايتي انداز ۾ نڀايو اٿس. وڪريل وار جنسيات تي چٽي ڪهاڻي آهي ته آواز پراڻي تصور ۽ سوچڻ جي انداز، جذبن جي موزون ڪهاڻي آهي. تنهنجي ڪهاڻي اوور ٽائيم تمام سٺي ڪهاڻي آهي، جيڪر انجو نالو اوور ٽائيم بدران ٻيو ڪو چرڪائيندڙ هجي ها. تو هـن ۾ هٿ ٺوڪين مذهبي ۽ اخلاقي قدر رکندڙ مـاڻهن کي اصلي صورت ڏيکاري آهي. هونئن ته هن موضوع تي اڳ بـہ لکجي چڪو آهي، پر تـو هن کي نواڻ ڏني، ڪهاڻي کي وڻندڙ بنايو آهي. هن ڪهاڻيءَ جا نه صرف ڪردار ئي جيئندا جاڳندا لڳن ٿا، پر مڪالما به جاندار ۽ فطري ٿا لڳن. ڪلائيميڪس زوردار آهي، جنهن جو سبب ڪهاڻيءَ ۾ پيدا ڪيل سسپينس آهي. زرينه جا پنجاهه رپيا في لاءِ گهرڻ، صاحب جـي شاديءَ جـو اوچتو پچڻ، ۽ لنوائڻ واري

انداز ۾ صاحب جي زال ۽ ڌيءَ سان دوستيءَ جي خواهش ظاهر ڪرڻ ۽ پڇاڙيءَ جو ڪمري مان، "مونکي پنجاهه روپيا ڏيندين نه" جو آواز اچڻ پڙهندڙ جي تجسس کي اڀاري ٿو. جيڪو آخر ۾ وڃي اڻين ٿئي ٿو جڏهن ڪنهن آفيميءَ مٿان اوچتو پاڻيءَ جي بالٽيءَ جو هارجڻ. سچي پچي، مون سمجهيو پڪ اندر زرينه هوندي، پر وڏو ڪو ظالم آهين. جيڪڏهن ڪهاڻيءَ ۾ اهو موڙ نه هجي ها ته پوءِ جيڪر انکي به روايتي ڪهاڻي چئجي ها. امرجليل نيڪ آ، سفرنامو به پنهنجي جاءِ. قبول جو خط پڙهي پنهنجن سورن کي نئر پارجان پٽ تي ليٽڙيون پائيندي ۽ سڏڪا ڀريندي ڏٺم. تمام جذباتي خط آهي دوست جو. شاعريءَ واري حصي ۾ جنسي ڏاڍا رکيا اٿئي. پراڻا ته ٺهيو پر نون جيڪي قلم جا جوهر ڏيکاريا آهن، تنهن کي ڏسي افسوس ٿو ٿئي انهن جي ذهنيت تي جيڪي نئي ٿهيءَ جي ليکڪن کي نا تجربيڪار سمجهي کين نظرانداز ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا رهن ٿا.

سچ پچ مونکي تعريف لاءِ لفظ ڪونه ٿا ملن. ڪنهنجي تعريف ڪري ڪنهنجي ڪيان. سڀئي پنهنجي مٽ پاڻ آهن. (مون ڪا نسواءِ). توهان بي ڌڙڪ نون کي وارو ڏيندا رهو. هي دور انهن جو آهي. شال نئين دنيا ۾ آشائن جا قول ٽڙندا رهن.

تنهنجو پنهنجو
نور گهلو ـ دادو سنڌ

● ادا!

هن مانڊ جي مانداڻ ۾، نئين دنيا هڪ سنو سونڻ آهي. شل نياپوس.

تائيٽل نهايت ئي وڻندڙ آهي.

ڪهاڻيون، نون توڙي پراڻن ڪهاڻيڪارن جون وڻيون.

حليم بروهيءَ مزاحيه نمونسي ۾ چڱي هانو جي باهه ماري آهي. هڪ ڪم به ڪاج. بهرحال اهو سندس ذاتي معاملو آهي.

سليم ڪورائي کي صلاح آهي ته پاڻ وڏائڻ جا ٻيا به ڪيترائي طريقا آهن. هرون پرون ادبي پليٽ فارم کي خراب نه ڪريو.

شاعريءَ جو ڀاڱو به چڱو آهي. کهڙا کهڙا نالا لکجن سڀني جا جذبه ساراهڻ جهڙا آهن.

"استنبول" جي "ط" منجهائي وڌو.

انٽرويوز جو سلسلو شروع ڪيو ته بهتر.

ادل سومرو - سکر.

[] ضروري نوٽ :- []

وشنو ڀاٽيا جي ڪهاڻي "جوئاري" ۾ صفحي ۹ جي ٻي ڪالم ۾ هڪ لفظ "ڪسر" پروف جي غلطيءَ سبب "قصر" ڇپجي ويو آهي.

اهڙيءَ ريت واجد ناز جي نظم "نيزي پاند" ۾ صفحي ۴ ۾ لفظ "حشر" بجاءِ "هشر" ڇپجي ويو آهي. نيڪ ڪري پڙهندا

مرتب

سچ ڪان وڌيڪ ڪڙو ۽ قاتل زهر ٻيو ڪوبہ هوندو آهي. سچو ۽ مهان ڪوي اهو آهي، جو ان ڪڙي ۽ قاتل زهر جا ڍڪ ڀري قومکي امرتا ۽ سچائي جو پيغام ڏئي، ڪروڙين زهر پياڪ سقراط پيدا ڪري.

● هڪ جلد ۾ ٻہ ڪتاب ○

جديد دور جي ٻن ترقي پسند شاعرن

واجد ناز ۽ حبيب بروهيءَ جي چونڊ ۽ اڻچپيل شعرن جو ڀرپور گڏيل مجموعو

منهنجا گيت زهر جي گيت * درد جڙن واديون

(واجد ناز) (حبيب بروهي)

تمام جلد ”نئين دنيا“ پبليڪيشن سکر، پاران پيش ڪيو ويندو.

منصور

ترقي پسند ادبي قدرن

جو حامي

**

تمام جلد مارڪيٽ ۾ اچي

رهيو آهي.

لکوڙهہ لاءِ

محمدي پريس لاڙڪاڻو

جلد سازيءَ جو بهترين مرڪز

هتي ڪتابن جي بائينڊنگ جو ڪم فينسي ۽ مقرر وقت تي رعايت سان ڪيو وڃي ٿو.

جلد ساز:- لقمان حڪيم

قائم شاهہ بخاري روڊ، لاڙڪاڻو

ڪمال ريڊيو سروس

لڳ ميونسپل هاءِ اسڪول، لاڙڪاڻو

اسان وٽ ٽرانسسٽر ريڊيو ۽ ٽيپ رڪارڊ جو ڪم نهايت عمدگيءَ ۽ رعايت سان ڪيو وڃي ٿو.

هڪ دفعو ضرور آزمائيندا

تمام جلد اچي رهيو آهي

* سورهيہ *

ايڊيٽر:- جوهي - دادو مرتب:- عثمان جمالي

NAEEN DUNIA PUBLICATIONS
SUKKUR SIND PAKISTAN.

☎ 2178

مغل انجنيئرنگ انڊسٽريز
سمال اسٽيٽ لاڙڪاڻو

اوهان جيڪڏهن ٽرالي * بليڊ * راجهر * سڪريپر ڪليٽويٽر * خريد ڪرڻ چاهيو ٿا ته اسانکي خدمت جو موقعو ضرور ڏيندا. اسان وٽ هر قسم جو زرعي سامان گارنٽي سان تيار ڪيو ويندو آهي.

ياد رکو:

رعايتي اگهن تي * معياري سامان لاءِ

مغل انجنيئرنگ انڊسٽريز
سمال اسٽيٽ لاڙڪاڻو سنڌ.

** محمدي اليڪٽرڪ پرنٽنگ پريس، جناح باغ روڊ لاڙڪاڻي ۾ ڇپيو **

پڙھندڙ نَسُل . پ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ ”لُڙهندڙ نَسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڇُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، ياڙي، ڪائُو، ياجوڪڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوُٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعنى e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻ جي آسَ رکون ٿا.

پَڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعوىٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہِ ڪُوڙو آهي.

جَهڙيءَ طَرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، پَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. بين لفظن ۾پَنَ ڪا خُصوصيِ ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَٻِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَن پاران ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيِٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي کُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڏِ کان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڏي ٿي جَڳَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛

ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهہ نيلا پيلا آهن:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،

جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،

جنهن رِڻ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اڄڪلهہ ٽاٽائي کي پاڻَ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ "هاٿي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو" ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَنَن جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪچي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين

ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **ڇو، ڇالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺَ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

ونڻ ونڻ کي مون ڀاڪي پائي چيو تہ ”منهنجا ڀاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
ـ اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)